

ORVOSI KÖNYVTÁRAK

• MEDICAL LIBRARIES •

2023/2

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of the Hungarian Medical Library Association
2023. június, 20. (63.) évfolyam, 2. szám

Az Orvosi Könyvtárak rovatainak tartalmi ismertetése | *Description of the Sections*

HÍREK | *NEWS*

Rövid tudósítások a könyvtárüggyel, egészségüggyel, kórházüggyel kapcsolatos újdonságokról

MOKSZ | *HMLA*

Cikkek a MOKSZ egészséget érintő általános kérdésekről

ESEMÉNYEK | *EVENTS*

Tudósítások a MOKSZ által szervezett, vagy MOKSZ tagok részvételével lezajlott rendezvényekről

HONLAP | *WEBSITE*

A MOKSZ honlapjának fejlesztéséről, érdekességeiről, újdonságairól szóló információk

KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS | *EDUCATION, TRAINING*

Általános információk, tudósítások a MOKSZ által szervezett képzésekről, továbbképzésekről

BESZÁMOLÓ | *REPORT*

Tudósítások szakmai eseményekről

TUDOMÁNYMETRIA | *SCIENTOMETRICS*

Újdonságok a tudománymetria témaköréből

EREDETI KÖZLEMÉNY | *ORIGINAL ARTICLE*

Új, korábban máshol nem publikált tudományos eredmények bemutatása

ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNY | *REVIEW ARTICLE*

Egy adott kutatás (kutatási irányzat) által elért eredmények összegzése

REFERÁTUM | *REVIEW*

Tartalmi ismertetés cikkekről, művekről, az eredeti szerző eredményeinek, érveinek bemutatásával

KIÁLLÍTÁS | *EXHIBITION*

Beszámolók a MOKSZ tagjai által rendezett, vagy más – egészségüggyel, könyvtárral kapcsolatos – kiállításokról

INNEN-ONNAN | *BRIEF COMMUNICATION*

Beszámoló orvosi könyvtárakat, egészségügyet, orvostudományt érintő, közérdeklődésre számot tartó projektekről, jelenségekről, eseményekről

ÉRDEKESSÉG | *CURIOSITY*

Könyvtárakkal, könyvtárosokkal, neves tudósokkal, tudományterületekkel kapcsolatos, egyedi nézőpontból összeállított írások

ELMONDOM HÁT MINDENKINEK | *SO I'LL TELL EVERYONE*

Magánvélemények, privát gondolatok világunkról és a benne zajló eseményekről

ÉVFORDULÓ | *ANNIVERSARY*

Neves egyéniségek, rangos események jubileumai az orvosi könyvtárak, az egészségügy, az orvostudomány területéről

KÖZTÜNK ÉLNEK | *LIVING AMONG US*

Tudósítások környezetünkben élő népszerű, vagy kevésbé ismert, de az orvosi, egészségügyi, könyvtári szakterületen egyedi tevékenységet végző személyekről

ELŐDEINK | *PREDECESSORS*

Visszatekintés már nem dolgozó, vagy már nem élő könyvtárosaink életútjára

LÉLEKHÚR | *SOUL STRING*

Az egészségügy területén dolgozó, de valamely művészeti ágban is otthonosan mozgó munkatársak bemutatása

ÖTLETBÖRZE | *BRAINSTORMING*

Könyvtáraink fejlődését, napi munkáját segítő tapasztalatok megosztása

KÖNYVISMERTETÉS | *BOOK REVIEW*

Orvoslással, egészségüggyel kapcsolatos frissen megjelent, vagy ritkaságnak számító antik könyvek bemutatása

NEKROLÓG | *NECROLOGY*

Emlékezés közelmúltban elhunyt munkatársaink életútjára

NÉVJEGY | *INTRODUCTION*

Bemutatók a MOKSZ könyvtárak munkatársai számára

Kedves Olvasóink!

Minden működő civil szervezet – így a 27 évvel ezelőtt megalapított *Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége* is – a tisztújítás időszakát éli. Most a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) közgyűléséről, új tisztségviselőiről adunk hírt, hiszen fontosnak tartjuk a társszervezetek munkájának figyelemmel kísérését. Következő számunkban pedig beszámolunk saját országos értekezletünkről és bemutatjuk a megújult alapszabályunk értelmében megválasztott elnökség és ellenőrző bizottság tagjait.

A tisztújítás mellett ebben az időszakban is érkeztek érdekes rövid hírek, idén is vannak neves jubileumok, melyekből most három is szóba kerül. PETŐFI SÁNDOR születésének 200., HÁRI MÁRIÁÉNAK 100. évfordulóját ünnepeljük, de a Gál Ferenc Egyetem Egészség- és Szociális Tudományi Karán zajló *szociális munka-képzés* elmúlt 20 éve is figyelmet érdemel.

A gyógyítás egyik különlegesen szép, és szerencsére egyre gyakrabban alkalmazott terápiás eszközéről, a zeneterápiáról ír egy új szerzőnk, DR. DALOS MARGIT. Megtisztelő az Orvosi Könyvtárak számára, hogy a pályakezdő orvos első önálló közleményét nekünk írta meg.

Egykori országos főnövérünk, SÖVÉNYI FERENCNÉ KLÁRIKA nagy és nemes gesztust tett, amikor elkészítette DR. MÉSZÁROS GÁBOR – orvoslás és ápolás hivatásán átívelő – eddig töredékesen ismert, neves lexikonokban is hiányosan, vagy tévesen megjelent élettörténetét. Kiadványunknak felajánlott publikációja nagyban gazdagítja annak tartalmát.

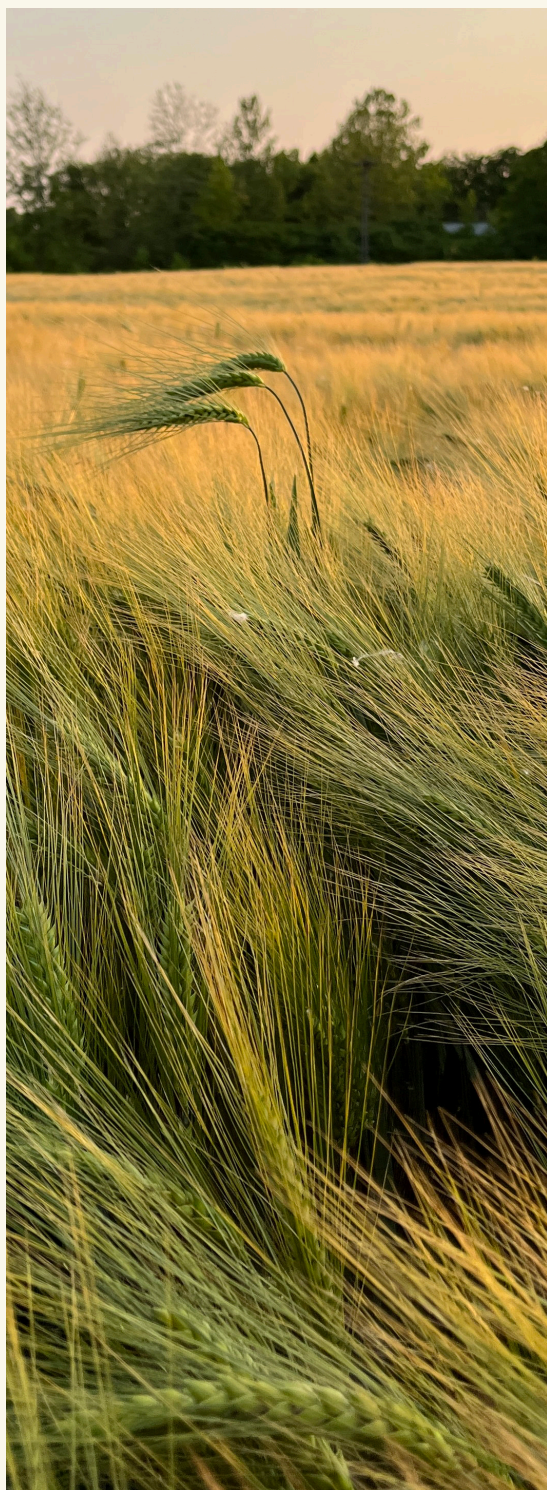
Az is okot ad az öröme, hogy ebben a számunkban ismét vendég érkezett *Névjegy* rovatunkba PIRMANN TAMÁS személyében. Bemutatkozása ugyan elég szűkszavúra sikerült, de megtoldotta azzal az ígérettel, hogy következő számunkban egy szakmai írással is jelentkezik.

Sajnos *Nekrológ* rovatunk most sem marad üresen, ezúttal a 2023. március 1-jén elhunyt KAPRONCZAY KÁROLYTól búcsúzunk.

A megszokottnál talán kissé rövidebb terjedelem mellett is egy színes témacsokrot, egy gazdag tartalmat kínáló, ugyanakkor könnyed, nyári olvasnivalót teszünk le Olvasóink „asztalára”. Szerkesztőségünk nevében hasznos böngészést, kellemes olvasást kívánok!

GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES
főszerkesztő

Tartalom

ROVATOK TARTALMI ISMERTETÉSE	2
SZERKESZTŐI ELŐSZÓ / GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES	3
TARTALOM	4
HÍREK	6
BESZÁMOLÓ Tisztújító közgyűlés a Magyar Könyvtárosok Egyesületében és a Műszaki Könyvtáros Szekcióban / KOVÁCS BEATRIX	8
ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNY Zeneterápia az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet osztályain / DR. DALOS MARGIT	10
A méltatlanul elfeledett dr. Mészáros Gáborra emlékezünk / SÖVÉNYI FERENCNÉ, DR. FEDINECZNÉ VITTAY KATALIN, GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES, CSÓKA MÁRIA	17
INNEN-ONNAN A 20 éves Szociális munka szakképzés fejlődési irányai Gyulán / DR. HOMOKI ANDREA	28
ÉVFORDULÓ „Nostalgia dei tempi passati” – PETŐFI 200 – Indulás az örökkévalóságba / GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES	32
Száz éve született Hári Mária (1923–2001) / VÉGH JUDIT	42
NEKROLÓG Elhunyt Kapronczay Károly (1941–2023) / POGÁNY GYÖRGY	46
NÉVJEGY Bemutakozik Pirmann Tamás	52
SZERZŐI ÚTMUTATÓ	54

Contents

CONTENTS of the COLUMNS	2
EDITORIAL PREFACE / ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI	3
CONTENTS	4
NEWS	6
REPORT <i>Renewal general assemblies in the Hungarian Association of Librarians and in the Technical Librarian Section</i> / BEATRIX KOVÁCS	8
REVIEW ARTICLE <i>Music therapy in the departments of the Hungarian National Medical Rehabilitation Institute</i> / DR. MARGIT DALOS	10
<i>Remembering the undeservedly forgotten Dr. Gábor Mészáros</i> / FERENCNÉ SÖVÉNYI, DR. KATALIN FEDINECZNÉ VITTAI, ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI, MÁRIA CSÓKA	17
BRIEF COMMUNICATION <i>Development directions of the 20-year-old Social Work vocational training in Gyula</i> / DR. ANDREA HOMOKI	28
ANNIVERSARY „Nostalgia dei tempi passati” – PETŐFI 200 – Departure for eternity / ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI	32
<i>Mária Hári (1923–2001) was born 100 years ago</i> / JUDIT VÉGH	42
NECROLOGY <i>Károly Kapronczay passed away (1941–2023)</i> / GYÖRGY POGÁNY	46
INTRODUCTION <i>Tamás Pirmann</i>	52
AUTHOR GUIDELINES	54

Hírek

Római kori orvos sírját tárták fel a Jászságban

(kép: illusztráció – canva.com)

Egy római kori, a Kr. u. 1. században működött orvos sírját és teljes felszerelését tárták fel a Jászságban az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE), a Jász Múzeum és az Eötvös Loránd Kutatóhálózat régészei.

A Jászberény közelében 2022-ben végzett feltárás különféle rétegeiben rézkori és avar leletek feltárása után bukkantak rá a régészek a római korból sértetlenül fennmaradt leletegyüttesre, egy korabeli orvos sírjára, melyben a földi maradványok mellett két faládikában elhelyezve orvosi felszerelése is előkerült. Az értékes leleteket 2023. április 25-én mutatták be az ELTE BTK Régészettudományi Intézet könyvtárában az intézetigazgató, DR. VIDA TIVADAR, az MTA doktora és SAMU LEVENTE, az intézet tudományos segédmunkatársa közreműködésével

„A sírból fogó, tűk, csipesz, valamint sebészeti beavatkozásokra alkalmas, csúcsmínőségű szikék, valamint gyógyszermaradványok láttak napvilágot. A rézötvözet szikéket ezüst tausírozással díszítették és cserélhető acélpengékkel látták el. A halott térdénél egy dörzskövet helyeztek el, amely a kopási nyomok alapján gyógyóvénnyek és egyéb gyógyszerek egybedolgozására lehetett alkalmas.”

(forrás: <https://www.btk.elte.hu/>)

Anatómiai ihletésű kortárs művészeti tárlat a bécsi Josephinumban

Az 1785-ben megnyitott és nevét az alapító II. JÓZSEF-ről nyert katonatorvosi iskola, a *Josephinum* sokáig a magyar katona-egészségügynek is fontos intézménye volt. A híres palota jelenleg a Bécsi Egyetem Orvostörténeti Intézetének ad otthont, és a kutatóintézet gyűjteményeivel érdekes célpont lehet például a Bécsbe látogató orvosi könyvtárosok számára is.

A katonatorvos-képzést szép kialakítású (műemlék)-könyvtár, (ma már) muzeális orvosi eszközgyűjtemény és a híres viaszmodellek kollektója támogatta. Idén áprilistól októberig pedig – a viaszmodellek termében első alkalommal megrendezett – kortárs időszaki kiállítás is látogatható: ALEXANDRE DIOP, francia-szenegáli származású fiatal művész anatómiai ihletésű műalkotásai tekinthetők meg. Az osztrák fővárosban tanuló alkotó a legkülönbözőbb anyagokat használja fel a festészetet, szobrászatot és a reliefet ötvöző vegyes technikájú műveihöz.

(forrás: <https://www.josephinum.ac.at/>)

(fotó: commons.wikimedia.org)

(kép: Fortepan / Reményi József)

A II. világháborús vöröskeresztes kórházvonatok munkatársaira emlékeztek

Közismert szakmatörténeti tény, hogy az 1859-es solferinói ütközet utáni áldatlan állapotokkal szembesülve HENRY DUNANT kezdeményezésére szerveződött meg a Vöröskereszt. A segélyszervezet háborús tevékenységének kiemelt területe volt a sebesült és beteg katonák, illetve civilek evakuációja, a hadszíntérről vagy a front közeléből való kimenekítése és kórházba szállítása. Ezen tevékenység leghatékonyabban akkoriban kórházvonatok segítségével volt megvalósítható.

A II. világháborús vöröskeresztes kórházvonatok személyzete emlékére még 2021. október 15-én állított a Magyar Vöröskereszt budapesti (Arany János utcai) székházának falán a Budapest V. kerületi Önkormányzat márványtáblát. 2023. május 8-án, a Vöröskereszt Világnapján jeles személyiségek koszorúzták meg az emléktáblát. Érdekes színfoltja

volt az ünnepségnek VÉGHNÉ REMÉNYI MÁRIA jelenléte, akinek nagyapja, REMÉNYI JÓZSEF gazdász tisztként szolgált a 154-es számú kórházvonaton, amelyet a 10. helyőrségi kórház, a mai Északpesti Centrumkórház – Honvédkórház jogelődje szerelt fel és látott el személyzettel. Reményi József számos fotóval dokumentálta a vonat útját a Don-kanyarba és vissza, felvételeit és naplóját pedig unokája adta közre (A doni fotós : Reményi József főhadnagy életútja, háborús naplója és fényképei. Budapest, 2015)

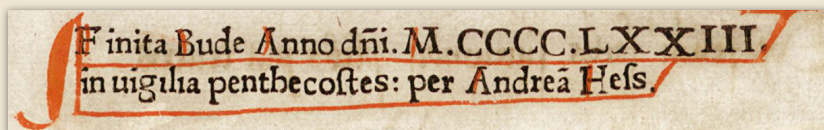
(forrás: <https://voroskereszt.hu/> ; <https://fortepan.hu>;

Mai Belváros : Belváros-Lipótváros független lapja. 2023. május 18. p. 16.)

„Finita Bude anno Domini MCCCCLXXIII in vigilia penthecostes: per Andream Hess”

...vagyis befejeződött Budán az Úr 1473. esztendejében pünkösöd előestéjén HESS ANDRÁS által. Ez a *Budai krónika*, vagyis a *Chronica Hungarorum* kolofonjának szövege.

Ötszázötven esztendővel később pedig, 2023. május 27-én, pünkösöd előtti szombaton volt a Krónika immáron harmadik nyomtatott hasonmás kiadásának könyvbemutatója az Országos Széchényi Könyvtárban. Az első még FRANKÓI VILMOS tette közzé 1900-ban, a második 1973-ban látott napvilágot a *Magyar Helikon* gondozásában SOLTÉSZ ZOLTÁNNÉ tanulmányá-

(foto: <https://chronica.oszk.hu/a-kronikarol/>)

val. Az érdeklődő kutatók azonban az OSZK MEK-nek köszönhetően a 2006-ban közreadott CD-ROM-változatban is olvashatták úgyszintén latinul és magyar szövegközléssel az első Magyarországon nyomtatott könyvet. A mostani facsimile a latin szöveget kritikai kiadásban, jegyzetapparátussal, a rövidítések feloldásával teszi hozzáférhetővé, ehhez csatlakozik a

revideált magyar szövegközlés, valamint a legfrissebb kutatási eredményeket felhasználó kísérőtanulmány FARKAS GÁBOR FARKAS tollából.

A könyvbemutatóról részletes képes beszámoló olvasható az OSZK honlapján.

(forrás: <https://chronica.oszk.hu>)

Tisztújító közgyűlés a Magyar Könyvtárosok Egyesületében és a Műszaki Könyvtáros Szekcióban

KOVÁCS BEATRIX

könyvtáros, OKFŐ Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár

bea.kovibea@gmail.com

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete májusi tisztújító közgyűlését megelőzték a szekciók közgyűlései. A Műszaki Könyvtáros Szekció (amelynek orvosi/egészségügyi könyvtárosok is tagjai) 2023. április 13-án tartotta meg taggyűlését a BME-OMIKK épületében. A szekció elmúlt négy évének munkájáról számolt be a vezetőség, melyet az alábbiakban foglalok össze.

Sajnos kapcsolattartásunkat és munkánkat döntően befolyásolta a Covid. Így is, amint lehetett, személyes részvétellel szerveztünk programokat. A taglétszámunkra is negatívan hatott a pandémia, jelentősen megcsappant a tagok száma. Az aktív könyvtárosok csak töredéke a tagságnak. A felsőoktatási könyvtárakat testületi tagok képviselik. Az orvosi/egészségügyi könyvtáros tagok az aktívan dolgozók egyharmadát teszik ki, ill. az OKFŐ Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár és az SE Központi könyvtár testületi tagként vesz részt a szekció munkájában.

Évente több online, és amikor már lehetett, személyes jelenléti szakmai programot szerveztünk. Aktívak voltunk a szekció online felületein (Muszkon levelezés, weboldal, Könyvtárvilág magazin). Az ellenőrző bizottsági beszámoló megállapította, hogy tagnyilvántartásunk rendezett, az MKE Alapszabályának megfelelően működünk. NAGY ZOLTÁN elnök a vezetőségnek a teljes ciklusban végzett tevékenységét értékelte. Elnöknek FARKAS ISTVÁNT, a Pedro Kft ügyvezető igazgatóját ajánlotta, aki már évek óta tagja a szekció elnökségének. Kiemelte a nagy hagyományokkal rendelkező Műhelybeszélgetések szervezését. Fontosnak tartja a vezetőség és a tagság fiatalítását, amit évek óta próbál elérni. Most sikerült a vezetőségbe fiatal kollégákat is bevonítani. A felsőoktatási könyvtárak és tagjai képviseletére HORVÁTH NOÉMIT, a Nemzeti Közszerkeleti Egyetem Hadtudományi Könyvtár igazgatóját ajánlotta. Másik fontos

Alapítás éve: 1935

prioritása az orvos/egészségügyi könyvtárosok képviselete a vezetőségben. Aktív, még dolgozó tagot ajánlott nekünk SZLUKA PÉTER személyében, aki az SE Központi Könyvtár igazgatója. BEREK LÁSZLÓT, az Óbudai Egyetem Központi és tagkönyvtárainak igazgatóját pedig az Ellenőrző Bizottság elnökének jelölte. A választás után felállt az új vezetőség.

A Műszaki Szekció elnöke FARKAS ISTVÁN lett. A vezetőség további tagjai: NAGY ZOLTÁN tiszteletbeli elnök, PROKNÉ PALIK MÁRIA titkár, FAZEKAS GÁBORNÉ

(fotó: Commons Wikimédia, Rimanóczy Jenő)

JUTKA gazdasági felelős, KUTNYÁNSZKY ANIKÓ PR felelős, HORVÁTH NOÉMI egyetemi testületi tagkönyvtár képviselője, ZSIGÁNÉ KÓRÓDY JUDIT *Könyvtárvilág Webmagazin* szerkesztője, SZLUKA PÉTER az orvos-egészségügyi csoport képviselője. Az ellenőrző bizottság elnöke BEREK LÁSZLÓ, tagjai DR. FÜREDI MIHÁLY és ANTAL LAJOSNÉ ELLI. BAKOS KLÁRÁT szekciónk és az MKE korábbi elnökét az MKE tiszteletbeli elnökségi tagjának javasoltuk.

Részletesebb beszámoló a szekció honlapján olvasható: *Beszámoló a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Szekciójának 2023. évi cikluszáró és tisztújító közgyűléséről*: <https://mke.info.hu/muszaki/2023/04/28/beszamolo-a-magyar-konyvtarosok-egyesulete-muszaki-szekciojanak-2023-evi-cikluszaro-es-tisztujito-kozgyuleserol/>.

Az MKE Tisztújító Küldöttközgyűlését 2023. május 3-án az OSZK-ban tartották.

A közgyűlés határozatképes volt. Így elfogadtuk az Elnök, Főtitkár, Tanácsi elnök, Ellenőrző Bizottság elnökének beszámolóját az elmúlt ciklusról. A választást követően az MKE új tisztségviselői a 2023–2027-es ciklusra:

Elnök: GERENCSÉR JUDIT

Főtitkár: ISTÓK ANNA

Elnökségi tagok: ESZENYINÉ DR. BORBÉLY MÁRIA,
GAÁLNÉ KALYDY DÓRA,
HASZONNÉ KISS KATALIN,
KISS GÁBOR,
OROS SÁNDOR,
PÉTERFI RITA,
VILLÁM JUDIT

Elnökségi pótagok: BARÁTHNÉ MOLNÁR MÓNIKA,
DR. SÁNDOR VIKTÓRIA

EB Elnök: DR. ACZÉL-PARTOS ADRIENN

EB tagok: DR. KÜHRNER ÉVA,
MAGDICS ERIKA,
NURIDSÁNY JUDIT,
DR. SENKEI-KIS ZOLTÁN

Reméljük, a frissen megválasztott vezetőségi tagokkal az MKE hatékonyabban tudja majd képviselni a könyvtárosokat a fenntartók felé. ■

Zeneterápia az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet osztályain

DR. DALOS MARGIT

OMINT-OORI – Országos Mozgásszervi Intézet – Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet

margit.dalos@gmail.com

A ZENE szeretetében nőttem fel, majd a zene támogatása mellett végeztem el az orvosi egyetemet. 2020-tól az OORI zeneterapeutái mellett hospitáltam, ezzel párhuzamosan zeneterápiás témájú Tudományos Diákköri kutatás keretében ismerkedtem közelebbről a zeneterápiával, ezen tapasztalatok alapján született a szakdolgozatom is „*Zeneterápia a rehabilitációs orvoslásban*” címmel. 2022 szeptemberében pedig munkába állhattam az OORI rezidens orvosaként.

IGOR SZTARVINSZKIJ zeneszerzőtől származik a következő idézet:

„Annyit tudok, hogy az oktávonkénti tizenkét hang és a ritmus változtatása olyan lehetőségeket tár fel előttünk, melyet egyetlen lángelme sem lesz képes kimeríteni.”

A kimeríthetetlen lehetőségek között olyanok is rejtőznek, melyek segítségével a betegek gyógyulását, testi-lelki-szellemi épségének helyreállítását, megőrzését segíthetjük. Ezzel foglalkozik a zeneterápia tudománya. A következőkben szeretnék betekintést nyújtani abba, hogyan segíti a zene, és a zenei eszközök széles tárháza az OORI-ban gyógyuló pácienseink lehető legteljesebb rehabilitációját.

Az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézetben nagy múltra tekint vissza a zeneterápia, 1997 óta dolgozik az intézetben FEKETE ZSÓFIA zeneterapeuta, aki Magyarországon az elsők között kezdte alkalmazni a zeneterápia eszköztárát a rehabilitációban. Kórusvezetői diplomája mellett zeneterapeuta szakképesítése és PhD fokozata van. 1996 óta vezeti a Staccato Énekegyüttest (www.staccato.hu) és hivatalosan 2016-ban alapította az afáziásokból álló Hangadó Énekegyüttest (<https://www.facebook.com/afaziakorusbudapest/>).

Munkájának fontos célja, hogy a kórusvezetés és a terápiás éneklés közös területei a gyógyításban is gyümölcsöző szerepet kapjanak. Az intézetben töltött

(fotó: Dalos Margit)

26 éve alatt a zeneterápia szervesen beágyazódott a rehabilitációs orvoslás területébe.

Kezdetben a zeneterápia egy osztályra korlátozódott, egyetlen zeneterapeutával, azonban jelenleg három zeneterapeuta dolgozik együtt, FEKETE ZSÓFIA, ECKHARDT FANNI és CSELENÁK ZSOLT.

Eckhardt Fanni, zeneterapeuta, zenepedagógus, az Afázia Egyesület nemzetközi kommunikációs munkatársa. Zeneterapeutaként afáziával élő felnőtteket kísér rehabilitációjuk során, hat évig társvezetője volt a Hangadó Énekegyüttesnek, valamint életvégi ellátásban és idősgondozásban részesülőknek nyújt támogatást pszichoszociális, egzisztenciális és spirituális igényeiket figyelembe véve.

Cselenák Zsolt, zeneterapeuta, zeneszerző. A Nyitott Világ Fejlesztő Iskolában, valamint a Szent Miklós Általános Iskolában elsősorban perifériára szorult, főképp ADHD-s (figyelemhiányos hiperaktivitási zavarral élő), autista és érzelmileg elhanyagolt gyerekekkel foglalkozik. Az OORI-ban agysérült, stroke-os és baleseti sérült felnőttekkel dolgozik a zeneterápia széles eszköztárával, leginkább az improvizációt, dalszerzést és alkotást állítva a középpontba, egyéni és csoportos folyamatokban egyaránt.

Az OORI zeneterapeutái évekig elsősorban az Agysérült-, Gerincvelősérült-, Stroke utáni Rehabilitációs Osztályokon, és az Agysérültek Rehabilitációs Osztályának (ARO) Korai Részlegén – korábbi nevén Kóma Centrumban – alkalmaztak zeneterápiás beavatkozásokat, de ma már a mozgásszervi rehabilitációs programban részt vevő betegekkel is foglalkoznak, heti rendszerességgel tartanak zeneterápiás csoportot az Ortopéd-traumatológiai-, valamint a Szeptikus Mozgásszervi Rehabilitációs Osztály betegeinek is. Ezeket a csoportterápiákat más részlegén fekvő betegek is látogathatják, így a zeneterápia az OORI csaknem összes osztályán jelen van.

1. Bevezetés – zeneterápia a rehabilitációban

A rehabilitációban alkalmazott terápiák – gyógytorna, logopédia, pszichológia, neuropszichológia, ergoterápia, sportterápia, hidroterápia – mellett, illetve ezekkel együttműködve a zeneterápia is hatékonyan segíti a betegek orvosi rehabilitációját. Kortól és zenei tanulmányoktól függetlenül, komplexen hat az idegrendszerre, kognícióra és pszichére. [1] Ezt számos kutatás támasztja alá, például YAO WANG és munkatársai [2] 2020-as vizsgálata szerint a ritmikus stimuláció és a zeneterápia javulást idézett elő ischaemiás stroke-on átesett betegeknél a testtartás, az alsó végtagi motoros funkciók, a járás, az egyensúly és az általános elégedettség szempontjából.

GIL'MUTDINOVA kutatócsoportja [3] azt publikálta, hogy a gerincsérült betegek munka-rehabilitációjában a zene alkalmazása számos területen jótékony hatást gyakorol a páciensekre. Tágult az érdeklődési körük, javult az állapotukhoz és környezetükhöz való hozzáállásuk, motiváltabbak lettek a betegségükkel való megküzdés szempontjából.

SIPONKOSKI és munkatársai [4] 2019-ben egy 6 hónapos kutatásban a zeneterápia hatását vizsgálták 60, traumás agysérülést elszenvedett betegen. Neuropszichológiai és motoros tesztek alkalmazása mellett MRI képalkotást is használtak a betegek vizsgálatára. Eredményeik szerint zeneterápia hatására javult a betegek motoros végrehajtó funkciója, emellett az MRI felvételek voxel-alapú morfometriai elemzése során a

szürkeállomány térfogatának szignifikáns növekedését tapasztalták a jobb oldali *gyrus frontalis inferior* területén.

2. A rehabilitációban alkalmazott zeneterápia szakaszai és formái

A rehabilitációban a különböző betegcsoportokra szabott formában használják a zeneterápiát. Központi idegrendszeri sérülés esetén úgynevezett neuro-zeneterápiát (*Neurologic Music Therapy-NMT*) [5][6] alkalmazhatnak a neurológiai fejlesztés eszközeként, emellett pszichés támogatásként és a szociális kapcsolat-teremtés segítésére használják. A neurorehabilitációban a zeneterápiának három szakaszát különítjük el: a korai-, az aktív rehabilitációs-, és a beteg otthonában zajló integrációs szakaszt.

2.1. Korai szakasz

Ebben a szakaszban minimális válaszképes betegekkel dolgoznak a zeneterapeuták, akik többnyire traumás agysérülés, vagy stroke, illetve ezt követő hosszú intenzív osztályos kezelés miatt kerültek súlyos állapotba. Elsődleges cél ebben a periódusban a terapeuta és a beteg közötti kontaktus kialakítása, amely eléréséhez ingerterápiát, relaxációt és szenzomotoros stimulációt alkalmaznak. Amennyiben ez megvalósult, további célok a motiváció keresés, hangindítás.

Az intézet ARO Korai Részlegén feküdt egy középkorú hölgy, akit egy gyalogátkelől – szabályos áthaladás közben – elütött egy autó, ezáltal súlyos koponya-sérülést szenvedett. A beteggel minimális kontaktust lehetett létrehozni, azonban amikor a zeneterapeuta a „*Sohase mondd*” című dalt énekelte neki, elkezdett zokogni. Később, állapotának javulásával átkerült az Agysérült Rehabilitációs Osztályra, ahol folytatódott rendszeres egyéni zeneterápiái, melyeken én is részt vehettem. Mikor a beteg már képes volt beszélni, elmondta, hogy ehhez a zeneszámmal sok emlék fűzi, a zeneterápiás foglalkozásain is állandó elemmé vált ez a szám. A hónapokon át tartó komplex rehabilitációs kezeléseknél, és a páciens elképesztő kitartásának hála, saját lábán hagyhatta el az intézetet, mikor ha-zaengedett családjához.

2.2. Aktív rehabilitációs szakasz

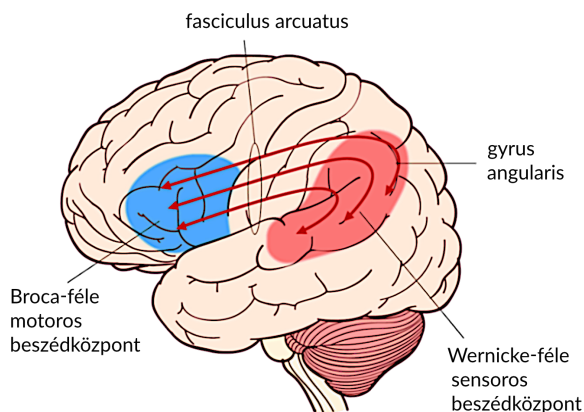
Ebben a szakaszban a zeneterápiát idegrendszeri stimulatív hatása révén a fejlesztésben használják, de fontos szerepet játszik a zene affektív és pszichoszociális integratív ereje is. Rendkívül fontos a zeneterápia kapcsolódása a neuropszichológia és neurolingvisztika területeihez, így számos lehetőség nyílik az együtt-

működésre a zeneterapeuták, neuropszichológusok és a logopédus kollégák között.

Megdöbbentő tapasztalat volt számomra, mikor először találkoztam az intézetben azzal a jelenséggel, hogy egy afáziás beteg (afázia: nyelvi zavar organikus agyi sérülés következtében, mely agyi érkatasztrófa, tumor, traumatikus agysérülés, vagy degeneratív betegség során jön létre, és a már kialakult nyelvi képességet érinti) – bár beszélni nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem képes – mégis könnyedén végig tud énekelni egy általa ismert dalt, méghozzá kiváló szövegmondással. Ez elsősorban nonfluens afáziánál figyelhető meg, amely a verbalitás tekintetében domináns agyfélteke anterior területeinek (*Broca-féle motoros beszédközpont*) sérülése során alakul ki. Ezt a területet a félteke posterior területével (*Wernicke-féle sensoros beszédközpont*) összeköti a *fasciculus arcuatus*, melynek működése az anterior terület sérülése következtében szintén akadályozott, így részt vesz az afáziás tünetek kialakításában.

Azonban az ellenoldali *fasciculus arcuatus* működése akadálytalan, ezen keresztül pedig zene segítségével előhívhatók olyan verbális működések is, melyekért eredetileg a domináns félteke felelt. Ezt használja ki többek között a melodikus intonációs terápia, és ezért rendkívül jótékony a zeneterápia, az éneklés az afáziával küzdő betegek rehabilitációjában.

A fejlesztésközpontú neuro-zeneterápia mellett fontos megemlíteni, hogy a zene sok affektív folyamatot is elindít a betegekben. Ezt használja terápiás célokra a Bonny-féle vezetett imaginációs zeneterápia, valamint a terápiás daléneklés, dalírás, és a különböző hangszereken, vagy vokálisan végzett szabad improvizáció.

1. ábra. A beszédért felelős területek elhelyezkedése az agyban (kép: PNGWing)

2.2.1. Közösségi zeneterápia

Jelenleg az OORI Gerincvelősérült-, Agysérült-, Stroke utáni-, Ortopéd-traumatológiai- és Szeptikus Mozgásszervi Rehabilitációs Osztályain alkalmaznak közösségi zeneterápiát. Ezek a terápiás alkalmak hetente egyszer, egy óra hosszan tartanak, az osztályok közösségi terében kerülnek megrendezésre. Minden érdeklődő beteg, dolgozó, és az intézetben gyakorlatot teljesítő hallgató számára nyitottak a csoportok. A közösségi zeneterápiák állandó eleme a gitár, mellyel egy zeneterapeuta kíséri a választott dalokat, egy ütős hangszer, többnyire cajon, valamint számos ritmus-hangszer, amelyeket az érdeklődő betegek számára hoznak a zeneterapeuták, de nem ritka az sem, hogy egy dolgozó csatlakozik a zenélő közösséghez.

A közösségi zeneterápia alatt a betegek és dolgozók közösen, egy körben, egymás felé fordulva foglalnak helyet. A foglalkozás elején minden résztvevő bemutatkozik, elmondja, hogy jelenleg hogyan érzi magát, és jelzi azt egy 1-től 5-ig terjedő skálán. Az intézet zeneterapeutái készítettek egy dalgyűjteményt¹ kifejezetten ezekre a csoportterápiákra, melyben több mint száz, a legtöbb korosztály által jól ismert, népszerű magyar dal szövege található. A betegek ebből a gyűjteményből választhatnak hozzájuk közel álló dalokat, melyeket közösen eléneklünk. Gyakran erős érzelmet váltanak ki a páciensekből az énekek, melyeket nem kell titkolniuk, hiszen itt „szabad sírni”, ahogyan a zeneterapeuták mondják. Ha a betegek szeretnék, megoszthatják érzéseiket, emlékeiket és gondolataikat a csoport többi tagjával. A csoportot vezető zeneterapeuta, és a hasonló helyzetben lévő betegtársak pár mondatban reflektálnak a páciens megosztott érzelmeire, jelezhetik elfogadásukat, valamint megoszthatják hasonló gondolataikat, ezáltal a betegek megtapasztalhatják, hogy problémáikkal, érzéseikkel nincsenek egyedül. Egy zeneterápiás körben sok pszichodinamikus folyamat elindul, a dalok kapcsán számos spontán beszélgetés alakul ki a későbbiekben a páciensek között, mellyel kölcsönösen segítik egymást a betegséggel való megküzdésben. Ez fejleszti a szociális együttműködést, a problémamegoldást és az önkifejezést, ezáltal a Functional Independence Measure skála² alapján is mérhető változásokat eredményezhet a betegek állapotában.

A terápiák gyakori eleme a dalfelismerés, mely során a zeneterapeuta dúdol egy dalt, gitárral kísérve, vagy hegedűn játszom el egy ismert dallamot, melyet a betegeknek kell kitalálniuk. Ennek speciális formája a csengőzés – ez személyes véleményem szerint az

¹ http://www.rehabint.hu/files/daloskonyv_2021.pdf (A letöltés dátuma: 2023.05.01.)

egyik legszebb eleme a csoportnak –, amikor minden betegnek kiosztunk egy csengőt, amit akkor kell megszólaltatni, amikor a zeneterapeuta rámutat. Ezáltal a terapeuta „elzongorázza” rajtuk a kiválasztott dalt, a betegek közösen szólaltatják meg a kívánt dallamot, mindenki csupán egy hangért felel, ugyanakkor minden résztvevő nélkülözhetetlen. Így a végén összeáll a dallam, amit felismerhetünk. Azok a betegek sem maradhatnak ki a csengőzésből, akik nem tudják megfogni vagy megszólaltatni azt, ilyen esetben egy segíttel közösen fogják és csengetik meg a hangszert.

A közös zenélés az osztály egész folyosóján hallható, a kórtermekbe is behallatszik, így az ágyhoz kötött betegek is velünk énekelhetnek. Vannak páciensek, akik eleinte nem kívántak csatlakozni a csoporthoz, de a zenét hallva mégis kijöttek a kórtermükből, hogy közösen énekeljenek a többiekkel, de az sem ritka, hogy a lelkes betegek hívják ki a szobatársaikat. Ezen tapasztalatok azt támasztják alá, hogy a csoportos zeneterápia a betegek számára kiváló közösségépítő hatással is rendelkezik, mely a rehabilitációban különösen fontos szereppel bír, hiszen ezeken az osztályokon a betegek hosszú időt, általában több hónapot töltenek.

2.2.2. Egyéni zeneterápia

Az egyéni zeneterápiák során a beteg kezelőorvosának javaslatára egyedül egy pácienssel foglalkozik egy zeneterapeuta, a beteg igényeire szabottan. Zeneterápiás eszközök széles palettáját alkalmazzák a páciens betegségspecifikus tüneteinek felmérésére és képességeinek fejlesztésére. A rendszeres egyéni terápiákra átlagosan hetente 1–2 alkalommal kerül sor, többnyire 30–45 percig tartanak, de előfordul az is, hogy egy beteg nem képes ilyen hosszán koncentrálni, együttműködni, ezekben az esetekben a zeneterapeuták a beteggel lehetőség szerint gyakrabban, de rövidebb időtartamban foglalkoznak. Számtalan hangszer várja a betegeket a zeneterápiás teremben, ahol az egyéni terápiák nagy része zajlik, de szükség esetén – például, ha a beteg nem képes elhagyni a kórtermét – a zeneterapeuták ágy melletti egyéni terápiát is tartanak.

Kizárólag ágy melletti terápiát lehet alkalmazni az intézet Agysérült Rehabilitációs Osztályának Korai Részlegén, ahol az agykárosodás következtében kómában lévő, vagy minimális válaszképes betegek rehabilitációját végzik.

Az afáziás betegek beszédfejlesztésének speciális zeneterápiás technikája például a melodikus intonációs terápia, melyben egy leegyszerűsített (5 helyett 1–2

Ilyen a betegágy melletti egyéni terápia az OORI-ban egy beteg szemszögéből (fotó: dr. Dalos Margit gyűjteményéből)

vonalat alkalmazó) kotta segít a betegeknek a mindennapi élethez szükséges szavak, rövid mondatok éneklésében. Az Afázia Egyesület projektjének keretei között készült egy telefonra, tabletre letölthető melodikus intonációs gyakorló applikáció afáziás betegek számára, mely a Google Play Áruházból *NeuroZene* néven letölthető. Természetesen ez nem helyettesítheti a személyre szabott zeneterápiás foglalkozást, azonban az otthonukba hazatérő betegeknek a kórházi zeneterápia folytatására, gyakorlásra kiválóan alkalmas. Egy másik alkalmazás, az Afázia Egyesület honlapjáról letölthető *NeuroÉnek* app (https://aphasie.hu/neuro_enek/) ugyancsak ezt a célt szolgálja, azonban ennek segítségével a felhasználók teljes dalokat énekelhetnek el, ezáltal segítséget kapnak azok szövegeinek gyakorlásához. Az alkalmazások kipróbálásában, fejlesztésében számos, az OORI osztályain gyógyuló páciens is részt vett.

Az egyéni zeneterápia fontos része a fejlesztés, edukáció, de ezek mellett nagy hangsúlyt kap a pszichés támogatás is. A zene által keltett érzelmektől, emlékektől nem lehet elhatárolni a kezelés tünetekre specifikus elemeit, a zeneterapeutának megfelelően kezelnie kell az esetleges heves érzelmi reakciókat. Ezekre megfelelően reflektálva sokat tehet a beteg lel-

² [https://www.physio-pedia.com/Functional_Independence_Measure_\(FIM\)](https://www.physio-pedia.com/Functional_Independence_Measure_(FIM)) (A letöltés dátuma: 2023.05.01.)

ki egészségéért, mindemellett az egész rehabilitációs Team számára értékes információkat kaphat a betegről. Például egy páciens az egyéni zeneterápián, a „Szállj fel magasra” című dal kapcsán arról beszélt, hogy ő is szeretne messzire elszállni innen, majd néhány megfelelő kérdés után kiderült, hogy az elmúlt napokban szuicid gondolatai voltak, amelyekről itt, a zeneterápián beszélt először. A zeneterapeuta ezt a fontos információt átadta a beteget kezelő Team többi tagjának, köztük a beteggel foglalkozó pszichológusnak, így lehetőség nyílt a helyzet szélesebb spektrumú megközelítésére.

FEKETE ZSÓFIA, DR. DÉNES ZOLTÁN és PINTÉR MARIANN 2017-ben a *Musik-, Tanz- und Kunsttherapie* folyóiratban megjelent tanulmányukban [7] egy globális-, később broca afáziával küzdő páciens esettanulmányát tették közzé. A páciens 1 éven át vett részt rendszeres egyéni zeneterápiás foglalkozásokon, a cikkben a terápiákon alkalmazott elemek közül a szimultán éneklésre fókuszálnak a szerzők. A terápiás alkalmakon készült hangfelvételek elemzésére kidolgoztak egy mérési módszert, melyben 1-től 4-ig szótagonként pontozták az adekvát hangtalálatot. Ennek segítségével látványosan alátámasztották, hogy egy súlyos afáziás beteg éneklés alatt tapasztalható adekvát hangtalálata is folyamatosan javul.

2.3. Reintegrációs szakasz

Mikor a beteg már visszatérhet otthonába, akkor a zeneterápia a társadalomba való visszailleszkedésben is segítséget nyújthat. A betegek egy része tartós akadályozottsággal él együtt a rehabilitációs program után is, ezért számukra ez a folyamat különösen nehéz. A szociális izoláció oldására kiválóan alkalmas módszer a közösségi zeneterápia.

2.3.1. Zeneterápia a zárójelentés után – Hangadó Afáziás Énekegyüttes

Az Afázia Egyesület támogatásával működik a *Hangadó Énekegyüttes*, amely afáziával küzdő pácienseket vár a próbáira hetente egy alkalommal, Budapesten. Célja létrehozni egy közösséget, melyben a résztvevők egymásra támaszkodhatnak. Ehhez az énekkar a csoportos zeneterápia jótékony hatásai mellett biztosít

ja a szociális kapcsolattartás lehetőségét is. A Hangadó Énekegyüttes rendszeresen koncertezik, így a résztvevők egyben a társadalom afázia iránti érzékenyítésének nagyköveteivé is váltak. Ezen a linken megtekinthető egy rövid videó, melyből további részleteket tudhatnak meg az Egyesület, illetve a Hangadó Énekegyüttes munkájáról: <https://youtu.be/Ntis9JyZR6o>.

A pácienseket elkísérő hozzátartozók az énekkari próba alatt rendszeresen beszélgetnek pszichológussal, hiszen tartósan akadályozott szerettük állapota az ő életüket is számos kihívás elé állítja.

Több alkalommal volt szerencsém hegedűn kíséreni az Afázia Énekegyüttest, melyek során életre szóló élményekkel gazdagodtam. A tagok jól ismerik egymást, afáziás tüneteik ellenére felszabadultan beszélgetnek egymással. Sokan nehezen mondják ki, amit szeretnének, de ebben a közösségben bátran nekifutnak még egyszer, ha esetleg elsőre nem sikerül, hiszen tudják, a többi résztvevő pontosan érti, milyen nehézségekkel küzdenek. A próbákat remek hangulat jellemzi, az énekesek kiválóan tudnak viccelődni, élcelődni egymással pár szóban is, minden látogató számára garantált a jókedv. Ezután a kedvelt dalokat dúdolván, majd különböző magánhangzókkal, végül pedig szöveggel énekeljük el. Ezen a linken megtekinthetjük (https://youtu.be/OEhl9eX_EVs) egy közös felvételünket, melyen látható, milyen nagyszerű artikulációval énekelnek a páciensek annak ellenére, hogy sokuknak a spontán beszédben a nevük kimondása is problémát okoz.

3. A zeneterápia kapcsolata a ritmus- és táncterápiával

A táncot először az 1950-es években Angliában és az Egyesült Államokban alkalmazták terápiás céllal [8]. Az első táncterapeuták táncművészek, koreográfusok voltak, akik módszereiket különböző pszichoterápiás elméletekre alapozták. A táncterápia tehát eredetileg pszichoterápiás módszer, mely a betegek egészségét számos területen szolgálja, többek között az emocionális, szociális, kognitív és a fizikai területeken. A „táncterápia” fogalom azonban ma már szélesebb jelentéssel bír, hiszen a pszichiátriai területek – például depresszió, szorongás, táplálkozási zavarok, stresszoldás, drogfüggőség – mellett egyre több szakterületen alkalmazzák, köztük Parkinson és Alzheimer-kórban, esésprevencióban, életminőség-javításban, valamint onkológiai-, kardiológiai-, pulmonológiai-, és neurorehabilitációban is.

Az OORI Agysérültek Rehabilitációs Osztályának orvosa, DR. MASÁT ORSOLYA kidolgozott egy úgynevezett rehabilitációs ritmus- és táncterápiát (RRT), melyet az intézetben agysérült és stroke-on átesett

betegeknél, motoros tervezés, kivitelezés-, egyensúly- és ritmikus mozgászavar, térérzékelés és koordinációs problémák, neglect, memóriazavar, koncentrációs nehézségek, önképzavar és szociális izoláció esetén használnak [9].

Az RRT foglalkozáson a résztvevők lejátszott, vagy élő zenére végeznek különböző ritmusgyakorlatokat, táncmozdulatokat. A terápiát a résztvevők funkcionális állapotához igazítják, eszerint a foglalkozás lehet ülő vagy álló. A csoportos terápiákon segítőként részt vehetnek dolgozók is, akik a csoport egyenrangú tagjaiként vannak jelen, tehát a különböző fogyatékosággal rendelkező páciensek partnereiként vesznek részt a foglalkozáson. Minden résztvevő együtt követi a zene ritmusát, tükrözik egymás mozdulatait, egymásra hangolódva táncolnak, együtt improvizálnak. Az RRT foglalkozás három fő részből áll. Az első rész során zajlik a bemutatkozás, bemelegítés, ráhangolódás a foglalkozásra. Ezt követi a második rész, melyben ritmusgyakorlatokban, ülő vagy álló táncokban, improvizációban és koordinációs gyakorlatokban vesznek részt a páciensek. Végül, a harmadik rész során történik a levezetés, relaxációs légzőgyakorlat, értékelés és elbúcsúzás [10] [11] [12].

A tánc és a zene elválaszthatatlanok, így az RRT és a zeneterápia is számos helyen kapcsolódhat egymáshoz. Az OORI-ban kiválóan működik együtt a két terület, mely érdekesítő újításokat tartogat. DR. MASÁT ORSOLYA elmondása alapján az élő zenés táncterápiás alkalmak különlegesebbek és sokkal személyesebbek. Az élő zenét rendszerint SÁNDOR LÁSZLÓ zeneszerző zongorán, vagy FEKETE ZSÓFIA zeneterapeuta gitáron biztosítja. Ezekon a terápiákon a zenét lehetséges a csoport egyedi hangulatához igazítani. Néhány alkalommal Masát doktornő – aki orvosi hivatása mellett diplomás táncpedagógus is – a dolgozók számára készített koreográfiát, a zeneterapeuták pedig zenét szereztek hozzá. A kezdeményezést a dolgozók nagy örömmel fogadták. A jövőben izgalmas terület lehet a RAS (*rhythmic auditory stimulation*) terápia, mely szintén az RRT, valamint a zeneterápia összefonódásával valósulhat meg.

4. Új közösségi terápiás csoport: mantra éneklés

Néhány hónapja új közösségi terápia indult az intézet Vegyes Profilú Mozgásszervi Rehabilitációs Osztályán, az osztályon évtizedek óta dolgozó neuropszichológus kolléga, S. NAGY ZITA és ECKHARDT FANNI zeneterapeuta együttműködésével. Heti rendszerességgel tartanak nyílt csoportot a mantra énekléshez csatlakozni vágyó betegeknek, kollégáknak. S. Nagy Zita elmondása szerint kifejezetten a relaxációs, lecsendesítő és kapcsolatépítő jellege miatt szeretett

volna ilyen csoportot indítani, azonban itt nem csak klasszikus mantrát énekelnek, hanem ismert magyar népdalokat is „mantrásítva”, azaz mindössze egy versszakot, nyugodt tempóban ismételve, akár 5-6 percig. A dal kiválasztásakor nagy szerepet tulajdonítanak a szöveg jelentésének, és üzenetének. A résztvevők akkor, és úgy csatlakoznak be a dalba, amikor és ahogyan szeretnének, lehet hangosabban, halkabban énekelni, vagy csak dúdolva, befelé figyelve, de akár csak hallgatni is a többiek énekét. Az intézet többi közösségi zeneterápiás csoportjához képest nagy különbség, hogy itt az egyetlen hangszer a résztvevők énekhangja, semmilyen kíséret nincs mögötte. Emellett arra biztatják a betegeket, hogy elsősorban önmagukra figyeljenek, és arra, milyen érzéseket, érzeteket vált ki belőlük a közös mantra éneklés. Ezeket az éneklés után van lehetőség megosztani a betegtársakkal és a terapeutaikkal egy rövid beszélgetés keretében.

Bár a csoport mondhatni kísérleti jelleggel indult, már nagyon sok pozitív visszajelzést kaptak a betegektől. A csoportot tartó kollégák szerint azonnal érezhető a relaxációs hatás, amelyet a betegek közül többen is annyira pozitívan éltek meg, hogy a kórházi kezelés után, otthonukban is szeretnék rendszeressé tenni a mantra éneklést.

5. Zeneterápia intézeti szinten

„Bajban ismerszik meg a jó barát” – tartja a mondás. A SARS-CoV-2 világjárvány az OORI dolgozóit is nehéz helyzet elé állította, hiszen számos osztályt át kellett alakítani COVID-ellátásra alkalmassá, így a rehabilitációra szakosodott dolgozóknak egyik napról a másikra szakfanderben kellett helytállniuk a COVID-osztályokon. Az új munka nehézségeit fokozta a helyzet kiszámíthatatlansága, ezek pedig soha nem látott stresszt okoztak a kollégáknak. Ezt látva a zeneterapeuták úgy döntöttek, hogy nap közbeni rövid zeneterápiás ventillációkat tartanak a munkatársaknak, valamint támogató dalokat énekelnek a dolgozókkal együtt, melyekről videoklipeket készítenek. Néhány dalhoz egy orvos kolléga saját szöveget írt, így a felvételek még személyesebbek lettek. Ezek a videók nagy figyelmet kaptak, a dolgozók nagy szeretettel fogadták őket, ennek köszönhetően alakult egy munkatársakból álló kórus is.

A dolgozóknak tartott zeneterápiás intervenciók és a videoklipek forgatásának – a stresszoldás jótékony hatása mellett – váratlan pozitív mellékhatása volt, hogy sok kolléga, aki korábban pusztán tudományos oldalról hallott a zeneterápiáról, most saját élmény alapján is megismerkedett vele, irányába nyitottabbá vált, melynek eredményeként javult a kommunikáció

(fotó: Dalos Margit gyűjteményéből)

és az együttműködés a zeneterapeuták és egyéb rehabilitációs szakemberek között.

6. Záró gondolatok

Kivételesen szerencsés vagyok, amiért megtaláltam a helyét és módját annak, hogy a zenei tapasztalataimat a páciensek javára fordítsam. Gyönyörű és különleges tudományterület a zeneterápia, az OORI zeneterapeutái pedig fantasztikus munkát végeznek. Zenész orvoslaként szeretnék a zeneterápiához is közel maradni, minél több tudásra szert tenni ezen a területen, és hittelesen közvetíteni az ebben rejlő számos lehetőséget az orvostársadalom és az egészségügyi dolgozók felé. Remélem, a munkámmal egyszer majd hozzájárulhatok ahhoz, hogy Magyarországon is egyre szélesebb körben alkalmazzák a zeneterápiát a gyógyításban, hiszen ahogy KODÁLY ZOLTÁN mondta:

„Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világit be.”

Felhasznált irodalom:

- [1] Fekete Zs.: A zeneterápia útjai: traumától az újratanuláson keresztül az inklúzióig. PhD értekezés. Pécs: Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola; 2020
- [2] Wang Y, Pan WY, Li F, Ge JS, Zhang X, Luo X, et al. Effect of Rhythm of Music Therapy on Gait in Patients with Stroke. *J Stroke Cerebrovasc Dis.* 2021;30(3):105544.
- [3] Gil'mutdinova LT, Khaibullina ZR. [Using music in work therapy complex in able-bodied patients with spinal injury]. *Med Tr Prom Ekol.* 2010(6):46–8.
- [4] Siponkoski ST, Martínez-Molina N, Kuusela L, Laitinen S, Holma M, Ahlfors M, et al. Music Therapy Enhances Executive Functions and Prefrontal Structural Neuroplasticity after Traumatic Brain Injury: Evidence from a Randomized Controlled Trial. *J Neurotrauma.* 2020;37(4):618–34.
- [5] Thaut MHV. *Handbook of neurologic music therapy.* Oxford: Oxford University Press; 2014.
- [6] Galińska E. Music therapy in neurological rehabilitation settings. *Psychiatr Pol.* 2015;49(4):835–46.
- [7] Fekete Z, Dénes Z, Pintér M. Song steps. Partial recovery of a patient with global and later Broca's aphasia, monitored through a musical measurement tool. *Musik-, Tanz- und Kunsttherapie.* 2019;29(2):207–14.
- [8] Martin DW, Beaver N. A preliminary report on the use of the dance as an adjuvant in the therapy of schizophrenics. *Psychiatr Q Suppl.* 1951;25(2):176–90.
- [9] Bedó ZK, Celluska A, Oláh-Szatmári K, Trencsényi-Stadler I, Masát O, Tankó Á. Új terápiás lehetőség a stroke-on átesett betegek ellátásában: Rehabilitációs ritmus- és táncterápia. *Rehabilitáció.* 2020;30(2–3):64–64.
- [10] Masát O. A rehabilitációs ritmus- és táncterápia módszertani leírása. *Rehabilitáció.* 2019;29(1):11–4.
- [11] Masát O, Dénes Z, Fazekas G, Boros E. Dance-movement-rhythm therapy in neurorehabilitation in Hungary. In: 21st European Congress of Physical and Rehabilitation Medicine. Vilnius, Lithuania, 1–6 May 2018. Abstract Book. Vilnius: European Society of Physical and Rehabilitation Medicine (ESPRM); 2018. p. 9–9.
- [12] Szentirmay Á. Ülve táncolni. Ritmus és mozgásterápia a mozgásszervi rehabilitációban. Interjú Dr. Masát Orsolyával, Dr. Boros Erzsébettel és Tölgyesi Szilvia ergoterapeutával az OORI-ban működő speciális tánc- és mozgásterápia lehetőségeiről. A Katolikus Rádióban 2015. október 10-én elhangzott interjú. <http://www.katolikusradio.hu/archivum.php?mev=2015&mho=10&mnap=10&mora=13&mperc=04>

A méltatlanul elfeledett dr. Mészáros Gáborra emlékezünk

SÖVÉNYI FERENCNÉ, DR. FEDINECZNÉ VITTAY KATALIN,
GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES, CSÓKA MÁRIA

g.tolgyag@gmail.com

Motto:

„Miért némul el az emberekben a történelem?
Talán nem tudják artikulálni, ami történik velük,
mert nem is egészen velük történt, tekintve, hogy
többnyire anonim módon voltak benne jelen. Vagy
csak az a megnevezhető belőle, ami az embert
közvetlenül érinti.”

(Ancsel Éva: A történelmi hallgatagságról
Medvetánc, 1983/4 – 1984/1:1)

Bevezetés

Ötvenöt évvel ezelőtt, 1968-ban halt meg DR. MÉSZÁROS GÁBOR, akinek élettörténetét, szakmai tevékenységét – halála után ötven évvel – a SÖVÉNYINÉ – FEDINECZNÉ szerzőpáros a *Lege Artis Medicinae* című folyóiratban megjelent „Ápolásról másként, avagy miről is beszélünk?” (LAM 2018 28 (6–7): 465–476.) című írásában érintőlegesen, az ápolóképzés vonatkozásában tárgyalta. A magyar ápolástörténetet feldolgozó munkájukhoz¹ azonban további kutatásokat végeztek, és ennek során részletesen feltárták dr. Mészáros Gábornak az ápolásüggyel kapcsolatos tevékenységét, többek között aktív részvételét az általános betegápolási szakképesítésre vonatkozó jogszabály megalkotásában (1946), valamint az ápolással foglalkozó írásait, előadásait.

Emlékére ebben az írásban az ismertebb és talán kevésbé, vagy hosszú évekig egyáltalán nem ismert adatokat, tényeket egységben láttatjuk. Ezzel talán némileg jóvá tesszük azt a méltatlan hosszú hallgatást, amellyel az orvoslás, az ápolás és a gyógyítás kezelte ezt a kiváló személyiséget.

Az életút

Dr. Mészáros Gábor családi gyászjelentése egy „nagy család tükre”. Leszármazottai élnek még közöttünk. Közülük a legismertebb egyik unokája, DR. VELKEY GYÖRGY JÁNOS, aki jelenleg a Magyar Kórházszövetség elnöki tisztét is viseli. A családi gyászjelentésen túl az akkori megyei lapban egy rövid értesítés jelent meg. Végigkövetve életútját látni fogjuk ennek okát. Dr. Mészáros Gábor temetéséről ez a rövid mondat olvasható: „68 éves korában hunyt el Miskolcon. Budapesten temették el, erős rendőri készültség mellett”. Unokája, dr. Velkey György János tájékoztatása szerint: „Sírja a Rákoskeresztúri köztemetőben van egy családi sírhelyen, rendszeresen gondozzuk és látogatjuk.”

A sajtóban megjelent
néhány soros hír
dr. Mészáros Gábor
haláláról [1]

¹ OLÁH A. (szerk.). Ápolástörténet: elhivatottságtól a hivatásig. Az ápolás, az ápolásügy, és az ápolóképzés története Magyarországon. [Internet]. [Budapest]; 2022. 282 p. Elérhető: <http://www.etk.pte.hu/public/upload/files/efop343/ElhivatottsagtolAHivatasig.pdf?fbclid=IwAR2lovjOox8-IIGiMBb5HSw97NjN6XqF9bgGAK8-fq5Bu7cYahsxoObNDA>

Dr. Mészáros Gábor orvosszakmai életútja időben a 20. század négy évtizedét íveli át. Ez idő alatt olyan gyökeres változások történtek hazánkban, amelyeknek következményei meghatározók voltak. Módosultak az ország határai, két világháború és több forradalom zajlott le, különböző jellegű rezsimok uralkodtak. Az ezekből fakadó kihívások az élet minden területére hatással voltak.

És most kövessük dr. Mészáros Gábor szakmai életútjának egyes állomásait, főbb „mérőköveit”. Az első nyilvánosan fellelhető, visszatekintő élettörténeti dokumentum megjelenésekor már szakmai karrierje harmadik jelentős állomásán, a Gyulai kórházban volt kórházigazgató.

Dr. Mészáros Gábor igazgató-főorvos, egyetemi m. tanár, Gyula. 1900-ban Pótokon (Leagyelország) született. Sárospatakon és Budapesten végezte a gimnáziumot, 1922-ben Budapesten nyert orvosi diplomát. Gyakorlatot a budapesti egyetem gyógyszerintézetében, a Tóth-klinikán, majd a szegedi női-klinikán folytatott. 1936-ban a gyulai kórház igazgató-főorvosa lett. Résztvett a világháborúban, az olasz fronton harcolt. Két fiúvére József és György a világháborúban hősi halált haltak. Az orvosi irodalom körébe vágott munkái ismertek és elismertek. Neje: Debreczeni Mária, gyermekei Klára és Bálint.

Rövid életrajz egy korabeli monográfiából [2]

Ebben a dokumentumban a „szegedi női-klinika” mint az életút második lényeges állomása éppen csak említést kap, pedig két okból is különös jelentősége van. Az egyik az első vezetői megbízás, a másik a tudományos útra lépés.

Kezdetben a Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikán tanársegédként dolgozott, majd az élelmezés területén, a Betegélelmezési Osztály vezetésére kapott megbízást miniszteri megerősítéssel.

Már a következő évben megtartotta magántanári szabad előadását „A terhesség diatetikája, különös tekintettel a gestosisokra” címen. A Kar egyhangúlag elfogadta, és magántanári képesítését „diatetika” tárgykörből a vallás- és közoktatásügyi miniszter is jóváhagyta.

A diatetika tárgykörből magántanárrá képesítés megnyitotta a kapukat a különböző szakmai bizottságok felé. Tagja lett két nagy múltú és nagy tekintélyű szervezetnek: az Országos Közegészségügyi Tanácsnak és a Magyar Népelelmezési Bizottságnak.

A betegélelmezés szervezésével és publikációk sokaságával járult hozzá választott szakterülete fejlődé-

séhez. Ezek közül kiemelkedik az élelmiszerismerettel foglalkozó munkája. (Dr. Mészáros Gábor: Élelmiszerismeret. Budapest: Novák; 1934. 215 p.)

„Hosszú elméleti fejtegetések helyett: úgy a művelt nagyközönség, mint orvos részére irt munka, mely az általános részben az élelmi és élvezeti cikkek felosztását adja s részletesen tárgyalja. A részletes rész az állati és növényi eredeti tápszerek ismertetése során az elkészítést sem hagyja figyelmen kívül, s a munka végén az élelmiszerek és élvezeti cikkek vegyi összetételét és tápértékét adja táblázatosan. A világosan irt, értékes munka nyeresége az irodalomnak”

(Forrás: Magyar Népegészségügyi Szemle. 1934. június 15. (2.): 191.)

A diatetikával foglalkozók – nem orvosok – képzését is kiemelt feladatának tartotta. „Diétás nénék” és növendékek részére 1934-ben, még Szegeden írta meg a *Táplálkozástan* c. tananyagot.

Két nagy állami kórház igazgatója – Gyula, majd Kassa

Közel egy évtized alatt két nagy kórház – a gyulai és a kassai – életét irányította és szervezte. Gyulai lakosok a helyi lapból így értesültek arról, hogy kórházuk dr. Mészáros Gábor személyében új igazgatót kapott.

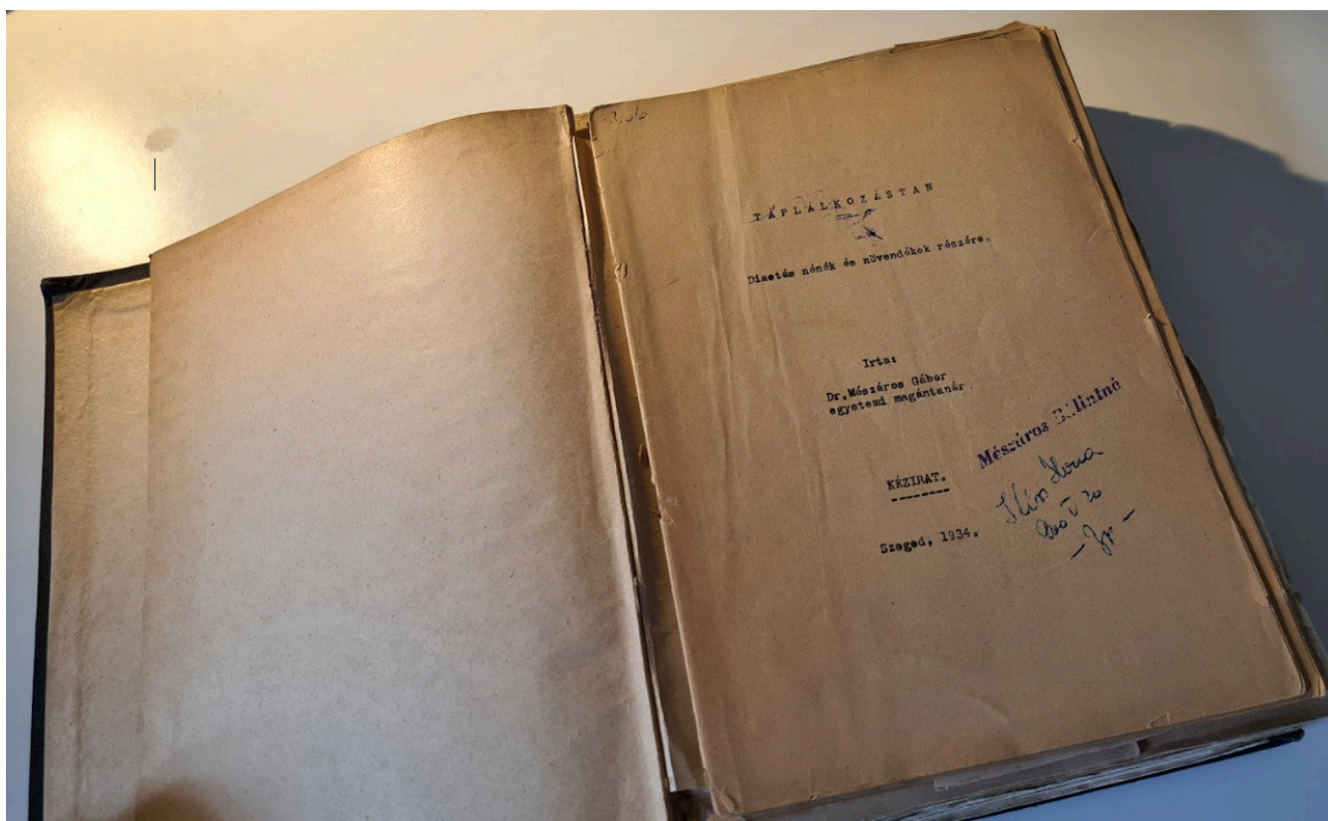
Az orvostársadalom egy hónappal később, az *Orvosi Hetilap*ban megjelent rövid hírben olvashatta (Orvosi Hetilap. 1936. február 1. (80):111), hogy „A kormányzó a belügyminiszter előterjesztésére dr. Mészáros Gábor egyetemi magántanárt, klinikai tanársegédet a gyulai m kir. állami kórház igazgató főorvosává nevezte ki.”

Dr. Mészáros Gábor gyulai kórházigazgatói tevékenysége különböző dokumentumok áttanulmányo-

I. Miniszteri leiratok.
440.O.K.sz. 410-1-332/1929.V.K.M.sz.
Dr. Mészáros Gábor tanársegéd megbízása az élelmezési osztály vezetésével.

I. Miniszteri leiratok.
1363.O.K.sz. 5792/1930.IV.V.K.M.sz.
Dr. Mészáros Gábor magántanári képesítésének jóváhagyása a V.K. Miniszter Úr által.

Kinevezések 1929–1930 [3–4].

„Táplálkozástan Diétás nének és növendékek részére” – a Velkey család által őrzött eredeti családi példány [5]

zása alapján és a *Békés Megyei Hírlap* 1939. július 16-án megjelent írásának felhasználásával röviden így foglalható össze:

- A kórház színvonalának emelése céljából reformokat hajtott végre, fejlesztette a belső adminisztrációt és dokumentációt.
- Növelte a szakszemélyzet számát és folyamatosan dolgozott a képzetségi szintjük növelése érdekében.
- A kórházi ápolószemélyzet szaktudását fokozatosan emelte, ő létesített Gyulán nagyszabású vöröskeresztes, önkéntes ápolónői tanfolyamot. Az adott időszakban az ápolóképzés „*egyik orvos támogatója*”!
- A kórházban csak az általa kiképzett „diétás néneket” alkalmazta.
- Sokat tett a népelelmezés javítása terén. Ennek a kérdésnek országos hírű tudósa is volt.
- Igyekezett a gyulai kórházat az ország egyik legjobb gyógyintézetévé fejleszteni. A kórház területét, épületét növelte.
- Időt és módot talált arra is, hogy a társadalmi mozgalmakban is részt vegyen.

Dr. Mészáros Gábor kiváló kórházszervező munkája mellett a tudomány támogatója és művelője volt. Megadatott számára az is, hogy a „magántanárságát elismerő egyetem” Nobel-díjas professzorát mint barátot köszönthette.

Magyarország az 1920-as trianoni békeszerződés értelmében elvesztett területeinek egyes részeit az első bécsi döntés révén 1938-ban visszakapta Csehszlovákiától, és ez hatással volt a közegészségügyi ellátásra is. Így közel két évtized elteltével a kassai kórház is visszatért, átvételéről, működtetéséről ismét gondoskodni kellett.

Erre a feladatra a belügyminiszter dr. Mészáros Gábor gyulai kórházigazgatót Kassára helyezte, aki miniszteri biztosként szinte üres kórházat vett át a csehszlovák működtetőktől. Később a belügyminiszter a kórház igazgatójává nevezte ki. Rövid időn belül működőképes kórházat és ápolóképző intézetet „varázsolt” és működtetett mint igazgató főorvos. (Kassai m. kir. állami kórház – Kórház u. 41.; Elme- és idegosztály – Horthy Miklós tér 18., Kassai M. kir. Ápolónő- és Védőnőképző Intézet – Semmelweis u. 3.)

Az ápolást és az ápolóképzést DUCHON GABRIELLA főnökasszony irányította. A két vezető rendszeresen publikált a kórházszervezésről, irányításról és az ápoló személyzet képzéséről és létszámáról. Ezek pozitív

hatásait a háború befejezése után Budapesten a Népjóléti Minisztériumban hasznosították.

DR. POHL SÁNDOR m. kir. kormányfőtanácsos polgármester a „Kassa hazatért” (Kassa: Wiko ny.; 1943. p. 4.) kiadvány előszavában így ír: „Öt év nem nagy idő a nemzet életében, úgy érezzük, mégis érdemes volt ezt a munkát megörökíteni, mert az újjáépítés nehéz munkájának sok felemelő eredménye legfőbb biztosítéka a még szebb jövőnek.”

A történelem közbeszó

1944. március 19-én bekövetkezett a Magyar Királyság fontosabb területeinek német katonai megszállása. Dr. Mészáros Gábor Börtönnaplójában közöltek alapján tudjuk (Börtönnapló. Tata: Kuny Domokos Múzeum; 2017): „A német megszállás után megakadályozta, hogy katonai szerverek a genfi egyezmény ellenére a Kassai Kórház területén katonai megfigyelő pontokat és rádióállomást helyezzenek el. Ezért felfüggesztették állásából. Ezután Pestre utazott a Külügyminisztériumban dolgozó fivéréhez, és kihasználva anyanyelvi szintű lengyel tudását oroszlanrésztt vállalt a lengyel menekültek magyarországi elhelyezésében.”

1944. december 28-án Magyarország hadat üzent Németországnak. Az ideiglenes kormány 1945. január

20-án megkötötte a végleges fegyverszünetet Moszkvában, ezzel visszaállt az 1937. december 31-i állapot.

„A meghíúsult kiugrási kísérlet után a Gestapo mindenütt kereste, amíg ő a Vas utcai Felsőkereskedelmi Iskola pincéjében berendezett egészségügyi rendelőben gyógyított. Itt éri meg családjával a háború végét.”

1945 áprilisában a Népjóléti Minisztérium Betegellátási főosztályvezető-helyettesévé nevezték ki. Itt is együtt dolgozott Duchon Gabriellával. A múltjuk szakmai tevékenységéből következtetünk arra is, hogy aktív szerepük volt egy modern jogszabály szakmai előkészítésében.

Nevezetesen a háború befejezése után 1946. június 17-én DR. MOLNÁR ERIK népjóléti miniszter kihirdette az 5.800 /1946 N. M. számú rendeletet az általános ápolási szakképesítésről. E rendelet „történelmisége” a preambulumban van: „Az 1876: XIV.tc., 167. §-ban foglalt felhatalmazás alapján az általános betegápolóképzés egységesítése érdekében – a vallás- és közoktatási miniszterrel egyetértőleg – a következőket rendelem: ...”

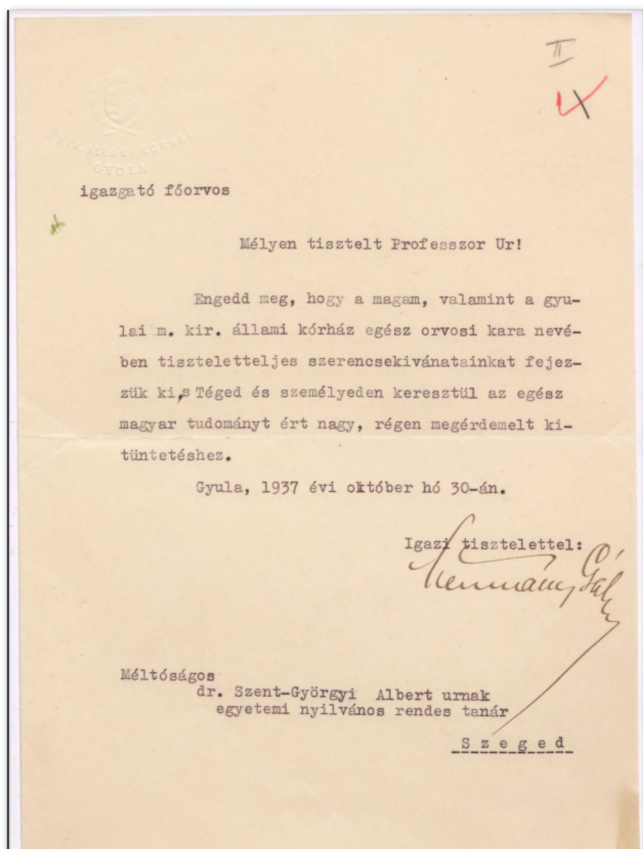
Mészáros Gábor az „Orvosképzés és ápolás” címmel a Magyar Kórház egyik számában (1945 11(16):284–28) megjelent írásában az ápolás és orvoslás együttműködésének „filozófiáját” jeleníti meg.

Csendesebb évtized – 1946–1956

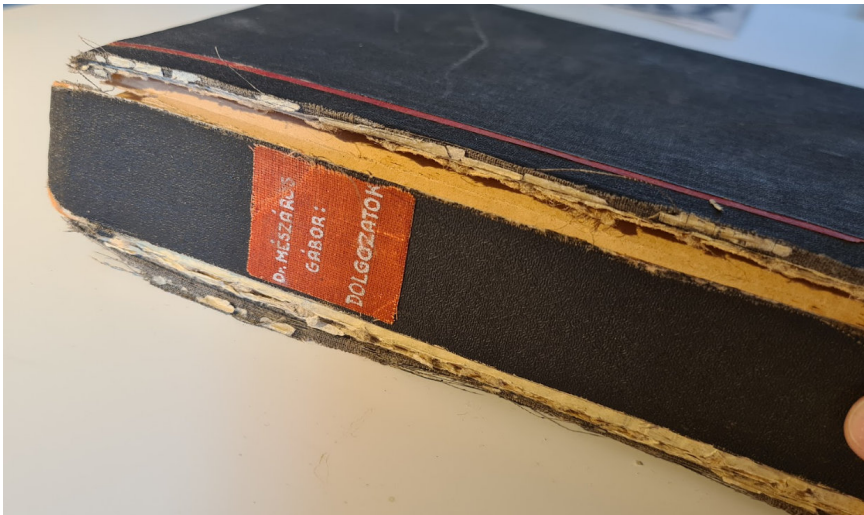
Az ideiglenes kormány 1945 januárjában hozzalátott – többek között – a közigazgatási intézményrendszer „demokratizálásához”. Az ott dolgozók megbízhatóságának vizsgálatára ún. igazoló bizottságokat működtettek. A bizottságok döntései egzisztenciálisak, azaz azt vizsgálták, hogy a közalkalmazottak politikailag megbízhatók-e, és döntést hoztak arról, hogy helyükön maradhatnak-e. Hét fajta határozatot hozhattak, nevezetesen a vizsgálat alá vont személyt: 1. igazoltanak jelentik ki; a közszolgálatban való meghagyás mellett 2. megfeddik, 3. áthelyezésre ítélik, 4. az előléptetésből meghatározott időre (legfeljebb öt évre) kizárják, 5. vezető állásra alkalmatlannak mondják ki, 6. nyugdíjazását rendelik el, 7. állásától megfosztják.

Dr. Mészáros Gábort az 5. pont alapján eltanácsolták a minisztériumból. Az akkori tatai kórházba került, ahol orvosként dolgozhatott, de mint az írásokból kiderül, mindennek ellenére ő volt a szülészeti vezető főorvosa.

A minisztériumból történt eltanácsolása és az akkor szokásos vidékre küldés program keretében a tatai kórházba helyezése ismét megnyitotta az utat a tudomány felé, avagy ez volt a rögzös út kezdete: „amikor a politika belenyúl az egyén életébe.”

Dr. Mészáros Gábor gratulációja dr. Szent-Györgyi Albertnek [6]

Dr. Mészáros Gábor tudományos munkáinak gyűjteménye [7]

A letartóztatás rövid híre [8]

Tatán dr. Mészáros Gábor főorvost, a városi tanács elnökét, valamint a szabadságharc alatti résztvevőket éjjel letartóztatták és ismeretlen helyre szállították. Ügükben bírósági tárgyalás nincs kitűzve. Ugyanakkor Nyiri Imre százados, aki a helyi munkásőrség és a rendfenntartó közegek parancsnoka volt, 10 évi kényszermunkára ítélték.

Készülés az új életre – irány Szeged, ahol megtalálhatók a fiatal dr. Mészáros Gábor tudományos életének kezdetét igazoló dokumentumok. Externista kérését és magántanári újraműködési kérelmét őrzik a Szege-di Tudományegyetem Orvostudományi Kara ülései-nek jegyzőkönyvei.

Az egyetem jegyzőkönyve többek között ilyen megállapításokat is tartalmaz: „*Dr. Mészáros Gábor tudományos tevékenysége, szervező készsége kiemelkedő, főbb területei: dietetika, népelelmezés, orvoscépzés, nőgyógyászat, kórház gazdálkodás és üzemvezetés, egészségügyi személyzet kiképzése, betegápolás, orvosi-statisztika*”. Tudományos publikációi ebben az időben a *Magyar Nőorvosok Lapjában* jelentek meg.

Tudományos munkássága kronológiai rendben, mint féltve őrzött kincs maradt az utókorra.

„Börtönök csendje, sőt hallgatása”

Egyévtizedes tatai orvosi tevékenysége 1956-ban „keveredett” a politikával, mint akkor sokan mások esetében. Nagyon tisztelték és elfogadták, így volt ez 1956-ban is. Fontos szerepet töltött be Tatán és Győrben is az '56-os eseményekben. A forradalomban való részvétele miatt előbb elbocsátották állásából, majd 1957-ben letartóztatták és 10 éves börtönbüntetésre ítélték. Végül 1963-ban amnesztiával szabadult.

Az Ausztráliában megjelenő *Független Magyarország* című újság 1957. október 1-jei száma 7. oldalán „MAGYAR NAPLÓ” kiemelt cím alatt, a rövid hírek között több is érintette az 1956-os eseményeket. Itt olvashatók dr. Mészáros Gábor letartóztatásának körülményei is.

És íme, itt már az ítélet [9]:

Mészáros Gábor és társai

Győri Megyei Bíróság Népbírósági Tanácsa Győrött 1958. febr. 28-ai NB.43/1958/8. sz.) ítélete:

I. dr. Mészáros Gábor (1900. máj. 11.) – szülés főorvos	10 év
II. dr. Némethi László (1921. febr. 11.) – állami közjegyző	5 év
IV. Tóth György (1916. dec. 17.) – Tatai AKÖV főkönyvelő	2 év
A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa Budapesten 1958. nov. 5-ei NBF 5253/1958/19. sz. végzésével az ítéleteket helybenhagyta.	

Az ítéletet követően a büntetés éveit kilenc – különböző szintű és típusú – büntetésvégrehajtási intézetben töltötte. Ezekről a közelmúltban kiadott, később részletesebben megismerhető *Börtönnapló* című kötetben tesz említést: Tatai fogda, Tatabánya, Tata Járási Börtön, Mosonyi u. Központi Kórház, Váci Börtön (jól ismert a börtönlázadás története), Máriánosztra, Fő utca, Gyűjtőfogház, katonai börtön, Szeged, végül innen szabadult.

KOPÁCSI SÁNDOR, Budapest egykori rendőrfőkapitánya visszaemlékezéseit börtönéveiről leánya, GELBERGERNÉ KOPÁCSI JUDITH kanadai író és oktató, a Kanadai Bevándorlási és Menekültügyi Bizottság egykori tagja rendezte sajtó alá *Börtöntörtétek* címmel. E kötet utolsó fejezetét eljuttatta a *Kanadai Magyar Hírlapnak*, amelynek 2012. március 12-i számában megjelent ez az írás. Ebben Kopácsi a börtönorvosokra visszaemlékezve dr. Mészáros Gáborról is ír. Ezekből a sorokból a sok börtönév alatt meg nem tört, sziklaszilárd istenhittel bíró, „nagybetűs EMBER” vonásai tükröződnek vissza. Idézzünk Kopácsi Sándor sorából:

„56-tal kapcsolatosan, nagyon sok orvos került börtönbe, mert egy-egy megyében, kerületben, kórházban legismertebb ember, szimpatikus, a néppel önzetlenül segítő orvos volt. Volt olyan orvos, akit, mialatt a járásban betegeket látogatott és gyógyított 1956. októberi – novemberi napokban, távollétében választották meg a forradalmi bizottság el-

nökének. Ennek alapján ítélték el több, mint tízévi börtönbüntetésre. Ezek az orvosok teljesítettek szolgálatot aztán úgy a váci, mint a Gyűjtő börtönkórházában is. Éppen ezért az orvosi ellátás, ebben az időben magas színvonalú volt ezeken a kórházakon belül.

Egyik ilyen érdekes alakja volt a börtönorvosoknak dr. Mészáros Gábor, aki a tatabányai kórháznak volt egyik nőgyógyász főorvosa. Mint mélyen vallásos református ember, nem volt olyan reggel vagy étkezés, mikor magába szállva, időnként hangosan is, ne imádkozott volna. Egy cellában voltam vele, és mi ilyenkor mindig néma tisztelettel hallgattuk. A nyugalom és a derű áradt belőle. Sokat beszélgettünk. Egy egészen más világnézetű, polgári ember volt, aki a háború alatt a Kassai kórháznak volt a főorvosa. Semmi köze nem volt a kommunizmushoz, de mélységesen humanista, demokrata ember volt. A család eredetileg lengyel származású volt, mesélte, hogy egyik testvére részt vett a lengyel ellenállási mozgalomban, és amikor az a terület a Szovjetunióhoz tartozott, az oroszok felszólították, hogy működjön velük, Ő megtagadta azt, amiért tíz évet volt börtönben.

Csak azt nem értettem, hogy miképp lehet egy anatómiát tanult ember, ilyen mélységesen vallásos? Meg is kérdeztem tőle egy alkalommal.

»Tudod fiam, – válaszolta – éppen azért, mert orvos vagyok, nagyon sokszor találkoztam az életben olyan jelenséggel, esettel, amikor csak az isteni csoda segített, és én ennek számos tanújelét láttam. Ezért lett az én hitem ilyen meginghatatlan.«

Egy ízben nagyon depressziós hangulatban voltunk a zárkában, és ekkor Gábor bácsi nyugodt, higgadt, emberi bölcsességgel teljes szavai ráztak fel bennünket. Akkor kérdeztem meg tőle, »Gábor bácsi, mi az, ami téged olyan otthonossá tesz ebben a körülményben? Olyan megelégedett vagy, nem látszik rajtad semmi depresszió, semmi kisiklás, ami a mi napjainkban előfordul.«

»Édes fiam, – válaszolta szerényen – én beszéltem nektek már az Istenbe vetett hitről. Én meg vagyok arról győződve, hogy az Isten mindenkinek elrendeli, hogy milyen lesz a sorsa. Ha az én Istenem az Ő végtelen bölcsességében azt rendelte számomra, hogy nekem ide kell kerülnöm, veletek együtt, akkor valamilyen célja volt ezzel. De, – szakította magát félbe – gyere ide az ablakhoz. Neked jó szemed van. Itt van velünk szemben a köztemető, és a kerítésen belül láthatók a sírkövek. Látod ott jobbról a harmadikat?«

»Látom, Gábor bátyám.«

»El tudod olvasni, mi van ráírva?«

»Igen. Az van ráírva, hogy dr. Mészáros István-né.«

»Ez az én édesanyám. Hát nem az Isten végtelen bölcsessége, hogy amikor kitekintek az ablakon az én drága jó édesanyámnak a sírját, láthatom? Hogyne lennék boldog, és megelégedett, amikor még a rabságban is a közelében lehetek.«

Én csak némán nyeltem egyet, mert nem tudtam mit kezdeni ezzel a hittel. De Gábor bácsi tovább folytatta, »Fiam, ahogy szavaidból kivesszem, te meg vagy győződve, hogy ateista neveltetésed miatt nem hiszel Istenben. De én tudom, hogy Te emberi vonásaidban, természetedben, valójában közel állsz az Istenhez, anélkül, hogy tudnál róla. És hidd el, hogy egyszer meg fogod találni, hogy Istennek milyen célja van veled. Egyszer majd kinyilatkoztatja, mert én úgy érzem, hogy Te még gondolataidban és lelkileg is egy nagy változáson fogsz keresztül menni, mert neked még beszélned kell.«

Ezt a végtelenül türelmes embert, és aki soha egy csúnya szót nem mondott, csak akkor lehetett kihozni sodrából, amikor néhanapján sakkban megvertem. Olyankor olyan dühös volt, szinte az önérzetében volt megbántva, hogy elszállt tőle néhány zamatos káromkodás is. Miután felállítottuk a figurákat, a partit általában azzal kezdte, »Add fel szerencsétlen.« [10]

Tata, de nem fogadják vissza (1963–1964)

Az 1963-as amnesztiával szabadult, és bár még egy rövid ideig gyakorolhatta a szakmáját, később ezt a lehetőséget is elveszítette. A börtönt látott ember bélyeget viselt, sőt a börtön elbocsátólevele számtalan „előírást” tartalmazott számára. Amikor Tatáról eltanácsolták, az orvosi tevékenységét a Miskolci Egyesített Kórházak I. sz. Semmelweis Kórházában még gyakorolta, de végül onnan is elbocsátották.

Miskolci életéről álljanak itt Kopácsi Sándor sorai, a már idézett *Börtöntörténetek* című kötetből:

„Mikor kikerültünk, Ő Miskolcra került le orvosnak. Egy alkalommal meglátogattuk. A lánya, és annak a férje is szintén orvos volt, és amit nagyon érdekesnek tartottam, hogy a magyar intellektueleknél teljesen szokatlanul, hét gyermekük volt. Mindketten mélységesen vallásos[ak] volt[ak], és az volt a felfogásuk, hogy általában a szegény embereknél van sok gyerek, holott a középosztály, az értelmiségnél kellene sok gyermeknek lenni. Soha nem felejttem el, hogy egy Diósgyőr közelében lévő lakásban hét gyermek nyüzsgött a szobában és mászkált jobb-balra. Mint később hallottam, a

Nők Lapjában egy cikk is megjelent róluk, miután, kérelmüket egy mikrobuszra elutasították, arra hivatkozva, hogy az csak egy vállalatnak jár. Gábor bácsi azzal érvelt, hogy a társadalom mikromodelja a család, és emiatt nekik jár egy mikrobusz. Ki is utaltak erre nekik egyet.” [11]

„Hosszú lett, bár rövidre tervezém,
És most, midőn végére értem én,
Az Úrnak – látom – célja volt velem:
Sok társamon kellett segítenem.
Bármily hitványul is végeztem ezt,
Ha mégis könnyebb lett néhány kereszt,
Megeríte, s lelkem hálával tele,
ÁLDASSÉK MINDEZÉRT AZ ÚR NEVE!

Miskolc, 1964. húsvét hétfője, március 30.”

Rímekbe foglalt gondolatok [12]

Dr. Mészáros Gábor élettörténetéből kitűnik, hogy napi gyógyító, oktató és szervező munkáján túl mindig volt ideje az önművelődésre és tudományos közlemények megírására is. Aktivitását jellemzi, hogy még a nehéz időkben is, élete végéig jelentek meg közleményei. A két utolsó írása az *Orvosi Hetilap* Levelek a Szerkesztőhöz rovatban olvasható:

- A kórházi szociális gondozásról. (*Orvosi Hetilap*, 1967. december 24. (108): 2539–2541.
- A nővédelmi tanácsadásról. (Gondolatok egy beszámoló olvasásakor) (*Orvosi Hetilap*, 1968. február 18. (109): 386–387.

Dr. Mészáros Gábor halálát követő 35 évnyi „síri csend” után fia, MÉSZÁROS BÁLINT 1993-ban írt sorai az életút rövid összegzéseként is felfoghatók. Ebben a néhány sorban utalás történik a régmúltra és az akkori jelenre.

„Mészáros Gábor fia, a Miskolcon élő Mészáros Bálint állított össze édesapja naplójából egy válogatást, melynek bevezetéseként a következőket írta:

»Apám egész életében írt naplót. Azonban rendszeres naplóírása csak a 30-as évek végén, a szege-di időkben kezdődött. Általában spirális kockás füzeteket írt tele, jórészt lila tintával, ami mára már elég nehezen olvasható. A kéziratok nagy része ma is megvan. Mindennap feljegyezte a történeteket, gondolatait. Ezekből aztán ő maga állította össze a VISSZAEMLEKEZÉSEK-et, melyeknek első részét még a kassai időkben gépelte le, a többit már

kiszabadulása után itt, Miskolcon 1964–68 között. A teljes sorozat 7 részből áll, s ennek VI. része foglalkozik a forradalom alatti s utáni időkkel. (Ennek keretében emlékezik a börtönben töltött évekre még a börtönben megírt versekkel, amelyek nagy részét – több száz sort – fejében őrizte meg kiszabadulásáig, s azután gépelte le.

A VII. rész 1967. július 31-ig tart, amíg dolgozott az egészségügyben, mint orvos. Miután ezt lehetetlenné tették számára, tovább naplóját sem írta.)

A jelen válogatás betűhíven követi az eredeti oldalakat s a kihagyások (...) kifejezetten családi vagy kórházi sorokat fednek. A letartóztatás első időszakával foglalkozó részek közül csak egyet, a kötetet lezáró utolsó nap bejegyzést vettem ide fel, mint jellemzőt azokra az évekre, időkre.«

(Mészáros Bálint 1993.)” [13]

Az említett *Visszaemlékezések* egyik családi példányát az unoka, DR. VELKEY GYÖRGY bocsátotta rendelkezésre. Az eredeti kéziratból készült, Mészáros Bálint (Mészáros Gábor fia) által gépelt naplót MÉSZÁROS TAMÁS, a szerző unokája vitte számítógépre.

Rendszerváltás

A rendszerváltás valóban „folyamatként” valósult meg. A folyamathoz kapcsolódik a „semmisségi törvények” sorozatának megalkotása. A semmisnek tekintés háromféleképpen – jogi, politikai és erkölcsi rehabilitálással – valósulhatott meg. Hatályba lépésükkor dr. Mészáros Gábor már két évtizede nem volt közöttünk.

A politikai „rehabilitáción” túl az orvosi szakma részéről is történt kezdeményezés, de eredménytelenül végződött. Erre utal DR. LACZAY ANDRÁSNAK az *Orvosi Hetilap* Levelek a Szerkesztőhöz rovatában megjelent „*Orvosok a váci börtönkórházban 1958–63*” című írása. Ebben az írásban egy névsor található a börtöntársairól, közöttük Dr. Mészáros Gáborról. Reá így emlékezik a szemtanú: „Dr. Mészáros Gábor nőgyógyász, idősebb kollégánk szerepel még listámon. Ő humán műveltségével szerzett jobb perceket nekünk. Emlékezetes, mikor azon versengtünk, ki tudja közülünk szebben németre fordítani az Ovid levele Júliához c. verset. Ez a versengés kicsit rá is világít talán a társaság szellemi színvonalára.” [14]

Dr. Laczay András írásában az orvostörténészek számára is üzent: „Jómagam, a rab orvostársadalom egykori Benjaminja hatvanadik évemen túl vagyok. Hosszú hallgatás után azért írtam meg ezt, mert fel akartam hívni a figyelmet orvostörténetünk ezen kis, elhanyagolt fejezetére. Kérem, akik még élnek, írják meg

emlékeiket, akár levél formájában. Kérem, adjon ezeknek publicitást az Orvosi Hetilap, hogy a később esetleg eléledő kutatókedv találjon kiindulópontot 1956 orvostudományainak sorsa felé. Talán akad majd, aki feltárja a Hadtörténeli Múzeum és a többi irattár poros aktáit, hogy igazságot szolgáltatson, a forradalomban résztvett és utána meghurcolt kollégáinak.” [15]

Dr. Mészáros Gábort Tata „vissza- és örökre fogadta” és ezzel rehabilitálta

1963-ban a börtönből – amnesztiával – szabadult dr. Mészáros Gábort Tatára visszatérte után rövid időn belül „eltanácsolták”. Akik ezt tették, valószínűleg már nem élnek közöttünk és nevüket sem őrizte meg a történelem. Dr. Mészáros Gábor visszavonulásra akkor, mint fentebb láttuk, Miskolcot, a „családi fészket” választotta. Tata „vissza- és örökre fogadásáig” évtizedek teltek el. Álljanak itt a tények 2004-től napjainkig:

2004-ben Tata Város Önkormányzat Képviselőtestülete „Posztumusz Tata Város Díszpolgára” címet adományozott dr. Mészáros Gábornak a város egészségügyében végzett kiemelkedő szakmai munkájáért és a sorsfordító időkben tanúsított példamutató, emberi helytállásáért. [16]

Tata Város Önkormányzata díszpolgárát, dr. Mészáros Gábort 2006-ban a Zsigmond Király Díja „A Magyar Szabadságért 1956–2006” fokozatával, posztumusz tüntette ki, melyről a tatai önkormányzat 2006-os kiadványában hírt adott. [17] A kötet az 1956-os forradalom „előszelétől”, a tatai népfelkelésen át a forradalmi szervek működését, a forradalom győzelmét, majd leverését, a pártállam visszaállítását és súlyos következményeit, benne dr. Mészáros Gábor szerepét és történetét is bemutatja.

A kötet szövegét OSGYÁNI ZSUZSANNA, Tata Városi Önkormányzat nemzetközi referense gondozta, aki „Az én ötvenhatom” blogspoton így írta le érzéseit, emlékeit:

„Dr. Mészáros Gábor főorvoshoz, a Kórházi Munkástanács, az Ideiglenes Nemzeti Tanács, a Komárom megyei Nemzeti Tanács jeles tagjához családi ismeretség nem fűz. Egyetlen történetke akad csupán, ami viszont nagyon belém ivódott.

1956 után Mészáros Gábort is bebörtönözték, először a járásbíróház épületébe került. Édesanyámtól hallottam, hogy éppen csíkos rabruhában hajtották végig a főorvost a tóparton – mindenki okulására – mint a börtön aktuális ebédhordóját, amikor a nagyapáméknak is arrafelé volt dolga. Édesanyám szerint nagyapám „kalapját tüntetően

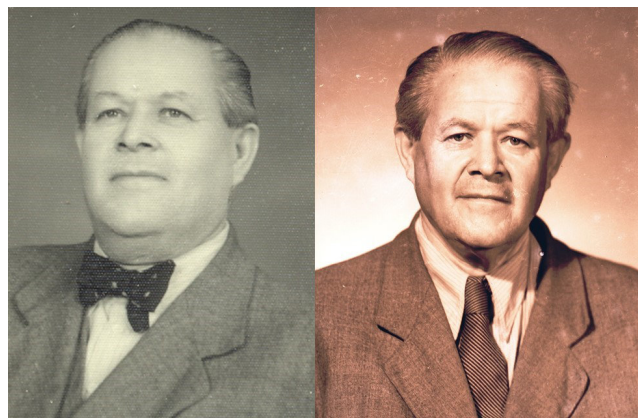
megemelve” köszönt a rabnak. Erre a kalapemelésre nagyon büszke vagyok én is.

Egy kisvárosi főorvos nem lánglelkű költő, még ha – mint ma már tudjuk – versbe szedve is írta meg börtönévei történetét. Mi tagadás, kell hozzá némi beleérző képesség, hogy meglássuk benne a forradalmárt – az 56-os hőst. Mészáros Gábor valószínűleg nem is volt „hős alkat”, ha létezik egyáltalán ilyen. Viszont van egy mondat vele kapcsolatban – a családtól hallottuk – amire nagyon sokszor gondolok a munkám során. Így hangzik: »1956. októberében úgy cseppent bele az eseményekbe, hogy elmenvén egy gyűlésre zavarva az ott tapasztalt ‘rendetlenség’.«

Most vagyok körülbelül annyi idős, mint ő volt 56-ban, és túljutva ifjúkorom romantikus olvasmányainak hosszú évtizedekre meghatározó hatásán, ma már nagyon is tetszik nekem ez a józan, gyakorlatias mondat. Ami, ha jobban belegondolunk, páratlan felelősségérzetről tanúskodik. Végül is, hagyhatta volna az egészséget. Csinálják csak a fiatalok! De – nyilván az általam is gyakran emlegetett józan ész parancsára – mégis közbeavatkozott. Hogy végre rendben menjenek a dolgok.

Okos, művelt férfiú volt, nyilván tudta, hogy komoly kockázata van annak, ha belekerül az események közepébe. És mégis: megcselekedte, amit megkövetelt tőle a helyzet. Amit megkövetelt a haza. És hogy mit hozott ez számára? Tessék csak megnézni az alábbi képeket.

Ilyen volt – és ilyenné vált, néhány börtönév leforgása alatt. Főorvos csíkos rabruhában, ebédhordót cipelve a tóparton. Sokszor gondolok rá, és nem csak októberben.” [18]

Dr. Mészáros Gábor 1955-ben és 1964-ben [18]

Dr. Mészáros Gábort börtönévei alatt megfosztották lakásától is, de ma már emléktábla jelzi, hogy hol élt, és ünnepeken koszorúkat díszítik a táblát.

A Dr. Mészáros Gábor emlékérem [18]

A tatai lakóház falán álló emléktábla

Tata Város Önkormányzata 2021-ben Dr. Mészáros Gábor emlékérmét alapított, ezzel is tisztelve az orvos előtt.

Dr. Mészáros Gábor örökre beírta nevét Tata történetébe. A tatai történekekről, mint említettük, FAKÁSZ TIBOR írt először, majd a Kuny Domokos Múzeum kiadta a helyi vezető személyiség, Mészáros Gábor orvos börtönnaplóját. A „SZEGEDI R. GÁBOR (Dr. Mészáros Gábor): Börtönnapló” című kötet a szerző börtönévei alatt megírt verses költeményeit tartalmazza. (A névben az R. betű a rabot jelenti, a szegedi szó pedig arra utal, hogy börtönéveinek végét és a tatai időszakot megelőző éveket is Szegeden töltötte. Itt dolgozott, itt tanított és itt lett egyetemi magántanár.) [20]

A verses kötet az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatásának köszönhetően került kiadásra. A Városháza dísztermében tartott bemutatón jelen voltak családtagok is. [21]

Börtönnapló sorai, a kilenc börtön – kintről láthatatlan – életének, titkainak írásos és olvasható gyűjteménye, benne a történelem, apró örömök és bánat, de bizonyára Mészáros doktor számtalan láthatatlan emléket magával vitt.

Ebben a szakaszban az öröm és bánat együtt van jelen. Feleségétől értesül unokája, nevezetesen VELKEY JÁNOS GYÖRGY születéséről. De szomorúan említi, hogy várhatóan a szegedi börtönbe helyezik át. Az bizony nagyon messze van Miskolctól.

*„Meglátogat vasárnap Máriám,
Az Úr ismét meghallgatá imám.
Világra hozta Klárikám fiát,
Szülést, műtétet baj nélkül kiállt.
Örvendezünk, hogy nincsen semmi baj,
Simán ment minden, épp úgy, mint tavaly.*

*Említem néki: könnyen meglehet,
Hogy újabb lakhelyem lesz majd Szeged.”*

Végül a cukorbeteg Mészáros doktor a Szegedi börtönből „üzent” volt jó barátjának, az akkori egészségügyi miniszternek (DOLESCHAL FRIGYES 1957. 03. 01. – 1964. 03. 31. között volt egészségügyi miniszter). [22] Ennek az üzenetnek a megértéséhez tudnunk kell, hogy a szegedi börtönbe kerültek a cukorbetegséggel küzdő rabok („Szeged cukros-telep”), de a betegségük karban tartásához, kezeléséhez szükséges feltételek – diéta, munka, gyógyszerek – egyike sem teljesült.

*„Miniszter úr! Minderre nincs szavad?
Vagy csak titokban szégyelled magad?
Egészségünknek legjobb óre vagy!
Illendő volna, hogy botot ragadj,
S közibük vágj: »Hisz ez cudar dolog,
Ily aljasságot én nem vállallok!«
De bátorságodból ez nem telik,
S a bársonyszékben jó ülés esik.*

*A látszat és valóság! Borzalom!
A vakság ellen nincsen oltalom?
Nem látod ezt, derék atyámfia,
Hogy itt a legnagyobb tragédia:
Az embert-mímelő látszat mögött
Már észre sem veszed az ördögöt,
Te aprópénzre váltod fel magad,
S nem látod, hogy lelked már nem szabad!”*

Tegyük rendet – pótoljuk a hiányosságokat

Dr. Mészáros Gábor már három éve nem élt közöttünk, amikor a Csongrád Megyei Hírlapban 1971. október 1-jén (231. szám) megjelent hír szerint a szegedi

Mészáros Gábor a Szegedi Egyetemi almanachban [23]

Egyetem 1971-ben ünnepelte 50. jubileumi évfordulóját, és ebből az alkalomból az *Egyetemi Almanachban* 1921-től az adott napig valamennyi tudományos minősítést elért neve is szerepel, köztük dr. Mészáros Gáboré is.

A *Magyar Életrajzi Lexikon* 3., kiegészítő kötete 1981-ben jelent meg, benne Mészáros Gábor életrajza is olvasható. Senkinek nem tűnt fel, hogy egy évtized életút eseménysora annak ellenére hiányzik, hogy ezek különböző dokumentumokban megismerhetők voltak. Sőt, a javított, átdolgozott kiadásban téves fényképet jelentettek meg neve alatt. [24]

A 2004-ben kiadott első *Magyar Orvoséletrajzi Lexikon* szintén tartalmazza dr. Mészáros Gábor élettörténetét. Bár apróbb igazítások történtek, de itt is csak a „hiányos életút” olvasható, az 1956-os szerepe, a börtönévek említésre sem kerülnek. [25]

Tehát 1971 óta csonka életrajz jelenik meg dr. Mészáros Gáborról, és később (1981) fényképcserével közlik életrajzát. Ezek a hibák még 2004-ben is megtalálhatók. Bízunk abban, hogy írásunkkal sikerült tisztáznunk a téves információkat és felhívni a figyelmet közelmúltunk történelmének erre a kiemelkedő alakjára.

Köszönetnyilvánítás

A szerzők hálás köszönetüket fejezik ki mindazoknak, akik információkkal, adatokkal, tanácsokkal segítettek munkájukat. Külön köszönet illeti dr. Mészáros Gábor unokáját, DR. VELKEY GYÖRGYÖT tanácsaiért és a családi emlékek rendelkezésre bocsátásáért.

Ugyancsak köszönettel tartozunk a Kuny Domokos Múzeumnak, valamint Tata Város Önkormányzata Polgármesteri Hivatala munkatársainak, név szerint RIGÓ BALÁZS alpolgármesternek és OSGYÁNI ZSUSANNA nemzetközi referensnek.

Irodalom

Az 1989. évi XXXVI. törvény az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról, az ún. „első semmisségi törvény”.

Az 1990. évi XXVI. törvény az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések semmissé nyilvánításáról, az ún. „második semmisségi törvény”

Ápolástörténet: elhivatottságtól a hivatásig. Az ápolás, az ápolásügy, és az ápolóképzés története Magyarországon. Szerk. Oláh A. [Internet]. [Budapest]; 2022. 282 p. Elérhető: <http://www.etk.pte.hu/public/upload/files/efop343/ElhivatottsagtolAHivatasig.pdf?fbclid=IwAR2I0vJOOx8-IIGiMBb5HSw97fNjN6XqF9bgGAK8-fq5Bu7cYahsxoObNDA>

Fakász Tibor: A Forradalom Tatai Krónikája. Tata : Tata Város Önkormányzata; 2006.

A Forradalom Tatán. Szerk. Némethi László. Tata: Tata Város Önkormányzata; 1996.

Horváth Csaba. Magyarország 1944-től napjainkig. Pécs : Prezident; 1992.

Lacszay András. Orvosok a váci börtönkórházban 1958–63. Orvosi Hetilap, 1993. október 17. (134):2339–2340.

Márkus György (szerk.). Magyar városok és vármegyék monográfiája. 19. Békés vármegye. Személyi adattár. Budapest : Békés Vármegye Monográfiája Szerkesztősége és Kiadóhivatala; 1936.

Mészáros Gábor. Élelmiszerismeret. Budapest: Novák; 1934.

Mészáros Gábor. Szegedi R. Gábor (Dr. Mészáros Gábor). Börtönnapló. Tata: Kuny Domokos Múzeum; 2017

Némethi László. Magántörténelem, '56. Barátság, 1994; 7 (1): 394–398.

Szegedi Tudományegyetem Orvostudományi Kar – ülések. 1945–1946. 1945. szept. 28. és 1946. június 28., X. rendes ülés; 1947–1948. 1947. december 16., IV. rendes ülés és 1948. május 25., IX. rendes ülés

Visszaemlékezések Mészáros Gábor naplója alapján (Eredeti kéziratból készült, a Mészáros Bálint (fia) által gépellt naplót számítógépre vitte Mészáros Tamás, a szerző unokája) Csáládi példány.

Az illusztrációk és források kútfői

[1] Észak-Magyarország, 1968. november 28.: 5.

[2] Magyar városok és vármegyék monográfiája. 19. Békés vármegye. Szerk. Márkus György. Budapest: Békés Vármegye Monográfiája Szerkesztősége és Kiadóhivatala; 1936. p. 674.

- [3-4] A m. kir. Ferenc József Tudományegyetem Orvostudományi Kar – ülések, 1929–1930. https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZEGED_KOLOZSVAR_BTK_KARI_1929-1930/?pg=0&layout=s
- [5] Mészáros Gábor: Táplálkozás - Diaetás nénék és növendékek részére. Szeged, 1934. 94 p.
- [6] A gyulai M. Kir. Állami Kórház orvosi karának gratuláló levele Szent-Györgyi Alberthez. Mészáros Gábor igazgató-főorvos aláírásával. <http://misc.bibl.u-szeged.hu/71135/>
- [7] A Velkey család tulajdona
- [8] Független Magyarország. 1977. október 1.: 7. https://adt.arcanum.com/hu/view/DelKeresztjeFuggetlenMagyarország_1957/?pg=164&layout=s
- [9] A forradalom Tatán. Szerk. Némethi László. Tata: Tata Városi Önkormányzata; 1996. p. 166.
- [10] Kanadai Magyar Hírlap – Kopácsi Sándor börtöntörténete: Add fel szerencsétlen! <https://kanadahirlap.com/2012/03/14/kopacsi-sandor-bortontortenetei-add-fel-szerencsetlen/>
- [11] Kanadai Magyar Hírlap – Kopácsi Sándor börtöntörténete: Add fel szerencsétlen! <https://kanadahirlap.com/2012/03/14/kopacsi-sandor-bortontortenetei-add-fel-szerencsetlen/>
- [12] Szegedi R.Gábor (Dr. Mészáros Gábor). Börtönnapló. Tata: Kuny Domokos Múzeum; 2017. p. 224.
- [13] A Forradalom Tatán. Szerk. Németh László. Tata: Tata Város Önkormányzata; 1996.
- [14-15] Laczay András. Orvosok a váci börtönkórházban 1958–63. Orvosi Hetilap, 1993. október 17. (134): 2339–2340.
- [16] <https://docplayer.hu/34303057-Tata-varos-onkormanyzat-kepviselo-testulete-altal-adomanyozott-varosi-kituntetesek-oktober-augusztus-20.html>
- [17] Fakász Tibor. A Forradalom Tatai krónikája. Tata: Tata Város Önkormányzata; 2006
- [18] Osgyáni Zsuzsanna: Az én ötvenhatom. [Blog]. https://azenotvenhatom.blogspot.com/2020/10/dr_21.html?fbclid=IwAR3JffNZYuvEpFcuLMYs4KOT8ppivblbgX0afEANdQrxTAVPtFz90vIwx
- [19] Tata város honlapja archívuma. https://arhiv.tata.hu/21673/semmelweis_nap_alkalmabol_koszontottuk_a_helyi_egeszsegugyben_dolgozokat
- [20] Szegedi R.Gábor (Dr. Mészáros Gábor). Börtönnapló. Tata: Kuny Domokos Múzeum; 2017
- [21] Tata város honlapja archívuma. https://arhiv.tata.hu/17210/tatan_mutattak_be_dr_meszaros_gabor_bortonnapijat
- [22] Szegedi R. Gábor (Dr. Mészáros Gábor). Börtönnapló. Tata: Kuny Domokos Múzeum; 2017. p. 213.
- [23] Szegedi Egyetemi almanach. 1921–1970. Szeged: József Attila Tudományegyetem – Szegedi Orvostudományi Egyetem; 1971. p.
- [24] Magyar életrajzi lexikon. 1000–1990. Jav., átdolg. kiad. Budapest: Arcanum Adatbázis Kft.; 2001. <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>
- [25] Kapronczay Károly. Magyar orvoséletrajzi lexikon. Budapest: Mundus; 2004. p. 258. <https://docplayer.hu/1136004-Magyar-orvoseletrajzi-lexikon-kapronczay-karoly.html>

A 20 éves Szociális munka szakképzés fejlődési irányai Gyulán

DR. HABIL. HOMOKI ANDREA

tanszékvezető, főiskolai tanár, Gál Ferenc Egyetem, Egészség- és Szociális Tudományi Kar, Gyula

e-mail@domain.hu

A szociális munka minden korban és kultúrában az adott emberi közösség érdekében kifejtett humán segítség, amelyet a társadalom-szociálpolitika hétköznapi megvalósulásaként említenek a hazai szociális munka elméleti írások a XXI. században (ZOMBORI 1997; SOÓS 2005; CZINDERI 2012).

A szociálpolitika intézményesülésével együtt járó professzionalizáció folyamatában a hétköznapi gyakorlati segítő tevékenységek tudatosabb szervezését és a hatékonyság- hatásosság elérését elősegítő eszköz, ma már tudjuk, a szociális képzések megjelenése és folyamatos fejlődése, mely a társadalmak univerzális jellemzőjének a permanens változásnak ismeretében megkerülhetetlen.

A szociális munka képzés történeti előzményei

ABRAHAM FLEXNER, aki XIX. század utolsó és a XX. század első évtizedeinek meghatározó alakja volt az amerikai orvosi képzés reformjának kritikai szemléletű elméleteivel és kijelentéseivel. 1915 májusában, amikor már MARY RICHMOND és munkatársai nagy erővel dolgoztak a szociális munkás képzés kidolgozásán és bevezetésén, Flexner meghívást kapott a Korrekció és Karitás Nemzeti Konferenciájának XLII. éves szakmai tanácskozására Baltimore-ba. Előadásának már a címe is („Szakma-e a szociális munka?”) provokatív volt, melyben aktuális oktatás- és szakmapolitikai kérdéseket vetett fel és megszólalásának a végén megbotránkoztatta a közönséget válaszával: „A szociális munka nem szakma”! (GERMAIN – GITTMANN, 1980: 351. idézi: HEGYESI 2021).

A kérdés az akkoriban szerveződő képzés kapcsán volt aktuális, hiszen a szegénypolitikához szorosan kötődő szociális munka képzés elsősorú kezdeményezőjének tartott Mary Richmond munkatársaival éppen a tudományos alapokra helyezett, azonban gyakorlathoz közeli képzés fejlesztésén és meghonosításán fáradoztak. A segítségnyújtás folyamatának összetettsége, komplexitása, a professzionálódás fo-

lyamatának már a kezdeti szakaszában is olyan kritikai kérdéseket vetettek fel, melyek napjainkban is relevánsak és a szociális munka elméletéhez és gyakorlatához egyaránt köthető dilemmáikhoz is kapcsolódnak: nehezen határolható el a sokféle terület, ahol a szociális eszműmunka végezhető; milyen tudományterületi alapokra helyezték a képzést, honnan kell elkezdeni, mit foglaljon magába a képzés; mi szükséges a segítő szakemberek kompetens működéséhez; meddig terjed az illetékesség, a hatáskör?

A szociális munka képzés kihívásai, igazodás a társadalmi folyamatokhoz

Az összetett tevékenységet fejleszteni hivatott képzésnek sajátossága az interdiszciplináris alapon. „Az emberi és társadalmi problémák megértéséhez és adott esetben megváltoztatásához van szükség a két elsőnek említett tudomány, vagyis a pszichológia és a szociológia oktatására. A többi pedig – mint a jog, a pedagógia, a közgazdaságtudomány, bizonyos egészségügyi tudományok, az antropológia, a szociálpolitika – »a kettő közötti társadalmi térben« hivatottak eszközöket adni a majdani szociális munkások kezébe, hogy a siker reményében igyekezzenek forrásokat teremteni, azokat jól felhasználni, az adott egyéni-családi-közösségi problémákat megérteni, kezelni, csökkenteni, megoldani, és

lehetőleg meg is előzni.” A szociális munka Melbourne-ben elfogadott nemzetközi globális definícióját 2014-ben alkották és fogadták el, mely értelmében a szociális munka egyszerre gyakorlat és tudomány. A szociális munka, mint „...képzés a szakmára felkészítő személyiségfejlesztésnek, ami röviden átfogja az önismerttet, az önvédelem és empátia, vagyis a klienstől való megfelelő távolság és közelség kialakításának a képességét, a kiégés megelőzését, vagyis a szupervízióban való részvétel képességének a kialakítását és annak fenntartását, a „professzionális segítő szakember” attitűdjének megértését, átvételét és elmélyítését szolgálja. (HEGYESI és TALIYIGÁS 2021:11–12.) „A szociális munka olyan gyakorlat alapú szakma és tudományág, amely elősegíti a társadalmi változást és fejlődést, a társadalmi összetartozást, valamint az emberek hatalommal való felruházását és felszabadítását. A társadalmi igazságosság, az emberi jogok, a közös felelősségvállalás és a különbözőségek tiszteletének elvei központi helyet foglalnak el a szociális munkában. A humán és társadalomtudományok elméleteivel, valamint a helyi tudásokkal felvértezve a szociális munka embereket és rendszereket aktivizál, hogy választ adjon az élet kihívásaira és előmozdítsa a jólétet.” (Idézi: SZÖLLÖSI, 2015)

A szociális munka képzés fejlődésében a segítő hivatásként említhető szakma folyamatos újradefiniálásán túl az etikai kereteket is meghatározó és formáló alábbi nemzetközi szervezetek és az ezekhez kapcsolódó hazai szervezet (3Sz, Szociális Szakmai Szövetség) és az ernyőszervezeteként működő Iskolaszövetség képzőintézményeinek szerepe évtizedek óta kiemelten fontos. A gyulai szociális munkás képzés szervezői már az első évtizedben kapcsolódtak a hazai szervezethez, aktívan szerepet vállalva a *Szociális Munka Etikai Kódexének* alakításában és a globális képzésfejlesztési folyamatokban. „A képzés kifejezi a szociális munka sajátos, a folyamatos társadalmi reformhoz fűződő értékalkötelezettségét a nemzetközi szövetség és/vagy a hazai szakmai szervezet által elfogadott Etikai Kódex iránt, valamint nagy teret szán a szakma etikai dilemmáinak és azok feloldási lehetőségeinek az elemzésére.” (HEGYESI-TALIYIGÁS 2021:12)

„A Szociális Munkások Nemzetközi Szövetsége (IFSW) a Szociális Munkásokat Képző Iskolák Nemzetközi Egyesületével (IASSW) együttműködve megújította a Szociálismunkás-képzés Globális Alapelveit. A két szervezet 2004-ben az ausztráliai Adelaide-ban fogadta el a Szociálismunkás-képzés Globális Alapelveinek korábbi verzióját. 2004 és 2019 között ez az iránymutató dokumentum határozta meg a szociálismunkás-képzés minőségi sztenderdjait. A 2014-ben elfogadott új Szociális Munka Globális Definíciójában, majd a 2019-ben frissített Szociális Munka Globális Etikai Alapelveiben megjelenő, a szociális munka globális fejlődését tükröző

változásoknak be kellett kerülni a Szociálismunkás-képzés Globális Alapelveinek dokumentumába is.” (PROF. VASILIOS IOAKIMIDIS, PROF. DIXON SOOKRAJ Idézi: BUDAI 2020:1) A képzés szempontjából az egyik fontos alapelveként jelenik meg a dokumentumban a **minőségi tanuláshoz való hozzáférést, a kutatáson, tapasztalaton, szakpolitikán és gyakorlaton alapuló szociális munka szaktudás megszerzése lehetőségének biztosítása.**

A gyulai szociális munka képzés fenntartása és fejlesztése – fókuszban az elmélet és gyakorlat koherenciájának megteremtése

A képzési struktúrába ágyazott szociális érzékenyítő programok fejlesztésénél és gyakorlati megvalósításuk során a tudományos megalapozottság elkerülhetetlen annak érdekében, hogy a globális definícióban és a globális alapelvekben megfogalmazott kihívásoknak a leendő szakemberek meg tudjanak felelni.

A szociális munkások képzése 20 éve folyik Gyulán. A Gál Ferenc Egyetem és jogelődintézményeinek képzési kínálatában gyakorlatorientált képzésként tartjuk számon. Az Egészség- és Szociális Tudományi Kar gyulai intézetéhez tartozó szakot a két évtized alatt több mint ezren végezték már el. A képzés első három évében a bolognai folyamat előtt a főiskolai szintű, 8 féléves Általános szociális munkás képzés, majd a 2006/2007. tanévtől a Szociális munka BA (alapszak) működik Gyulán.

Év	Szociális munka		
	Nappali	Levelező	Összesen
2005/2006-os tanév	90	255	345
2006/2007-es tanév	118	315	433
2007/2008-as tanév	112	277	389
2008/2009-es tanév	107	259	366
2009/2010-es tanév	73	163	236
2010/2011-es tanév	95	208	303
2011/2012-es tanév	89	187	276
2012/2013-as tanév	69	150	219
2013/2014-es tanév	48	99	147
2014/2015-ös tanév	24	67	91
2015/2016-os tanév	10	61	71
2016/2017-es tanév	2	62	64
2017/2018-as tanév	1	54	55
2018/2019-es tanév	4	56	60
2019/2020-es tanév	6	59	65
2020/2021-es tanév	6	59	65
2021/2022-es tanév	9	58	67
2022/2023-es tanév	9	42	51

1. táblázat: Hallgatói létszámok alakulása a Szociális munka alapszakon (2005–2023)

Az 1. számú táblázat a bachelor (BA) szintű képzésre járó hallgatói létszámot mutatja tanévenként tagozati bontásban a Szociális munka alapszakon:

A hétféléves alapszak nappali és levelező tagozatán az elmúlt 15 évben folyamatos létszámcsökkenés hátterében a kedvezőtlen megyei demográfiai és népességvándorlási folyamatokon túl az emelt érettségi bevezetése állt. A gyulai karon azonban sikerült első sorban a levelezős évfolyamok létszámának stabilizálásával ebben az évtizedben is folyamatosan működtetni a szakot, és a társadalmi folyamatokhoz, helyi szükségletekhez igazodó ráépülő szakirányú továbbképzések fejlesztésével és indításával, illetve a 2017 júliusáig működő Szociális Szakvizsga Centrum képzéseivel a posztgraduális képzésekkel is kiszolgálni a térség felsőoktatási szükségleteit. A jelentkezőink számára térítésmentesen biztosított Társadalom- és jelenismeret tantárgyból emelt érettségire felkészítő tanfolyamaink öt éven keresztül segítették elő a felsőoktatásba való bekerülést.

Az előregedő társadalom előregedő megyéjében idejében indítottuk el a szociális munka képzésre ráépülő Alkalmazott szociális gerontológiai szakot, ahol olyan szakemberek képzése zajlik, akik korszerű gerontológiai ismeretekre alapozva képesek az idősellátás valamennyi területén átfogó, komplex pszicho-szociális segítő tevékenységet végezni, és integrált egészségügyi és szociális ellátás keretében az ápolási-gondozási feladatokat ellátó társszakmákkal együttműködni.

A szociálgerontológia szakirányú továbbképzésben képesítést szerzett szakemberek a területi és bentlakásos intézményi idősellátásban, rehabilitációs osztályokon, az önkormányzati rendszerben, az idősellátási szolgáltatási vállalkozásokban, valamint nonprofit jellegű és időseket segítő civil szervezeteknél helyezkedhetnek el, illetve szociálgerontológusként bekapcsolódhatnak ellátás-fejlesztési és gerontológiai kutatási programokba. A területi ellátáson belül a nappali ellátások szervezői-irányítói és koordinátori tevékenységét láthatják el, valamint tanácsadó szakemberként pszicho-szociális támogatást nyújthatnak az idősek és családjaik életviteli problémái megoldásában. Fontos feladatuk lehet a közösségi hátterek megerősítése, prevenciós programok kialakítása, a civil szerveződések szakmai segítése. A bentlakásos intézményekben elláthatják a komplex állapotfelmérés, előgondozás, intézményi beilleszkedés segítségét szolgáló feladatokat, az egyéni gondozási terv kialakításában való részvételt, az ápolási-gondozási egységekben folyó integrált ellátás pszicho-szociális feladatait, a közösségi programok kialakítását, szervezését, támogató csoportok vezetését, készségmegőrző és fejlesztő programok kialakítását, valamint a hozzátartozók és

az intézményi lakóközösség számára nyújtott támogatást. Azzal, hogy a képzés elsősorban az alkalmazott szociális gerontológiát helyezi a képzési program középpontjába, arra törekszik, hogy az idősellátás mindennapi gyakorlatának igényeihez illeszkedő és hiányt pótló szakemberképzést nyújtson. Éppen ezért a képzésben résztvevőket képessé kell tenni az integrált egészségügyi és szociális ellátás keretében folyó szakmai együttműködésre, egy multidiszciplináris team keretében folyó munkára. Mindez feltételezi a biopszicho-szociális tényezők átfogó ismeretét, és ezen ismeretek alkalmazását az idősellátás gyakorlatában.

Az elmúlt 10 év eredményének tekinthető a szakrentábilis működtetését lehetővé tevő szaki hallgatói létszám stabilizálásán túl egy másik, az Iskolai szociális munka szakirányú továbbképzési szak elindítása, majd 2021-től az Óvodai, iskolai szociális segítők kötelező továbbképzésének szervezése. A Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézettel együttműködésben a szak munkatársai aktív szerepet vállaltak a központi továbbképzés Oktatási Programjának összeállításában és fejlesztésében, pilot képzés keretében a kipróbálásában. Azok a szakemberek, akik elvégzik a képzést, képessé válnak rendszerben elemezni a családokban, gyermekközösségekben, óvodai és iskolai keretek között zajló folyamatokat. Felismerik és hatékonyan kezelik a szociális problémákat, preventív projekteket valósítanak meg, közösségeket és bennük az egyéni pozitív életminőséget támogató szolgáltatásokat építenek ki.

További fejlődés a Szociális munka alapszak duális képzési formájának kialakítása és bevezetése a 2019/2020. tanévtől.

A szociális képzési területen újdonságnak számít, hogy a képzésbe illesztett tantermi gyakorlatokon és a terepintézmény-látogatásokon túl, 2019 szeptemberétől a hallgatóink a munkába álláshoz elengedhetetlen gyakornoki tapasztalataikat már az egyetemi éveik alatt is megszerezhetik, amikor a Szociális munka alapszakunk duális képzési formáját választják a felvételi eljárás során. A duális képzési forma ez idáig a műszaki/mérnöki ismereteket igénylő munkaterületeken volt jellemző (pl.: autógyártás Kecskemét–Győr, a Budapesti Műszaki Egyetem hallgatói már tanulmányi idejük alatt munkavállalóként is megjelenhettek a Mercedesnél, Audinál). Újdonság ennek a képzési formának a kiterjesztése a humán szakmákra, szakterületekre.

A felsőoktatási képzések között a Szociális munka gyakorlatigényes alapképzési szaknak minősül, hiszen az elméleti ismereteken túl, már a képzés időszakában is fontos szakmai identitást és személyiséget formáló hatása van a hétköznapi gyakorlati munka-

végzésnek, a klienskörrel való személyes találkozássoknak, meg tapasztalásoknak.

A diploma megszerzését követően nagy előnyt jelent, ha valaki már a tanulmányi ideje alatt gyakornoki munkákat végezhet és már a tényleges munkába állás előtt azt is megtanulhatja, hogyan lehet a szakmában dolgozó munkatársakkal, a társszakmák képviselőivel hatékonyan együtt dolgozni a kitűzött segítői célok sikeres elérése érdekében.

A Szociális munka alapszak elméleti ismereteihez szorosan illeszkedő duális gyakorlati képzés keretében a terepgyakorlati szakmai tudást, a választott intézményből a hallgató mellé rendelt mentor koordinálásával lépésről lépésre sajátíthatják el jelentkezőink. Az intézményi mentor és az egyetem duális képzési koordinátora mindenben segíti, támogatja a hallgató előmenetelét és szoros együttműködésben dolgoznak. A duális képzésre vonatkozó jogszabályi előírásoknak megfelelően a jelentkező hallgatói munkaszerződés alapján végezhet munkát az egyetemmel együttműködő partnerintézmények telephelyein. A szociális munka alapképzés teljes képzési ideje alatt a hallgató a felsőoktatási ösztöndíja mellett, az általa választott intézménytől díjazást/fizetést is kap. Ennek mértéke minden hónapban a minimálbér 60%-a.

Sikeres tárgyalások és együttműködés eredményeként a szak duális partnerintézményei között szerepel a Gyula Város által működtetett, önkormányzati fenntartású Gyulai Kistérség Egységes Szociális és Gyermekvédelmi Intézményének hét telephelye, ahol 14 nappali tagozatra járó hallgató folytathat duális gyakorlatot 2020 januárja óta. 2023 januárjától a Szeged-Csanádi Egyházmegye által fenntartott, egyházi fenntartású Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató lakásotthoni és nevelőszülői hálózatában további két fő duális gyakornok elhelyezkedése biztosított az Egyetem és a Szolgáltató között 2022 őszén kötött együttműködési megállapodás értelmében.

Befejezés

A szakmai életút elején a szakmai identitást megalapozó felsőoktatási képzésben elkezdődik a hivatásra való szocializálás folyamata. A Gál Ferenc Egyetemen mindenkit fogadunk a családiás légkörű, hallgatókat segítő és támogató szakunkra is, akik nyitottak arra, hogy olyan professzionális segítőtvé váljanak, akik emberségükkel és szakmaiságukkal támogatást nyújtanak az egyes személyeknek, családoknak, közösségeknek élethelyzeteik, társadalmi feladataik megértésében és koordinálásában. Célunk a következő évtizedekben is

az, hogy a hallgatóink a sokszínű képzés során képesé váljanak azoknak a társadalmi helyzeteknek és egyéni tényezőknek a felismerésére és kezelésére, amelyek a krízisekhez és életvezetési nehézségekhez kapcsolhatók. Továbbá magas szinten lássák el fontos feladataikat csecsemőkortól kezdve az óvodás és kisiskolás gyermekek, serdülők és fiatal felnőttek érdekében a prevenció, a megelőzés különböző szintjein. Sokat tehetnek az idősödő generáció magas szintű ellátásáért is és az aktív idősödés egészségmegőrző, -fejlesztő technikáinak átadásában is fontos szerepük van.

Érzelhető, hogy a szociális munka ott van mindenhol és minden társadalmi csoportot érinthet kortól és anyagi helyzettől függetlenül, ezért az elhelyezkedési lehetőségek is nagyon széles körűek. A képzés az állami, egyházi és civil szociális és gyermekvédelmi ellátórendszer számára egyaránt képez felkészült szakembereket, ezen kívül a humán segítői, szociális munkás diploma (oklevél) biztos elhelyezkedési lehetőséget jelenthet a közigazgatási, egészségügyi és oktatási, köznevelési rendszer különböző intézményeiben és szolgáltatásaiban is.

Felhasznált irodalom:

- [1] Budai I: A Szociálismunkás-képzés Globális Alapelvei 2020. <https://ojs.lib.unideb.hu>
- [2] Czinderi K: Szociálpolitikai fogalomtár. Oktatási jegyzet, 2012.
- [3] Hegyesi G: Az elmélet és gyakorlat integrációjának kérdései, különös tekintettel a leendő magyar szociálismunkás-képzésre. Mester-dolgozat, Monash Egyetem, Melbourne, 1987. A szociális munka elméleti forrásai. Kandidátusi értekezés, MTA, 1995. In: Szociális Innovációs Füzetek. 2. Szociális Innováció Alapítvány, Budapest. 2009. p. 1-277.
- [4] Hegyesi G, Talyigás K: Flexner továbbgondolva: a szociális munka, mint résztvevő akciókutatás. In: Fábíán G, Hegyesi G (szerk): A tudományos gondolkodás és kutatás a szociális munkában. I. MTA Szociológiai Tudományos Bizottság Szociális Munka Albizottság. Budapest. 2020. p. 10-37.
- [5] Soós Zs: A szociális munka alapjai. Pécs, 2005. Comenius Oktató és Kiadó
- [6] Zombori Gy: A szociálpolitika alapfogalmai. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület. Budapest. 1997.

„Nostalgia dei tempi passati”

PETŐFI 200 – Indulás az örökkévalóságba

GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES

g.tolgyag@gmail.com

„A múltat tiszteld a jelenben.
S tartsd a jövőnek”
(Vörösmarty Mihály)

PETŐFI SÁNDOR születésének bicentenáriumán az országos megemlékezésekhez az *Orvosi Könyvtárak* is igyekszik hozzájárulni. Idei első (márciusi) számunkban szerkesztőtársam, **POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD)** tette közzé kutatásait a költő rövid katonai pályafutásáról, az akkortájt, mindössze 16–18 évesen elszenvedett betegségeiről és – **DR. RÓMER KONRÁD** katonaorvosnak köszönhetően – leszereléséről. (OK 2023, 20(1): 21–27.)

Most, második számunkban a hozzá köthető, szülővárosom és közvetlen környezete által őrzött emlékek felidézésével szeretnénk tisztelni előtte. Történelmi relevanciát ad írásomnak a tragikus tény: megýenkből (Mezőberényből) indult el némi vívódás után élete utolsó útjára, hogy aztán néhány nap múlva – nem egészen 27 évesen – nyoma vesszen az idők viharában.

Történelem az „ékszerdobozban”

A Körösök völgyében fekvő Gyula, a Dél-Alföld ékszerdobozaként emlegetett kis város – árnyas fasorai-val, hírességek szobrai által ékesített parkjaival, virágos utcáival, tavaival, csobogó, vagy magasba törő szökőkútjaival – igazán emberléptékű, gyalog is könnyen bejárható. És bár az idő fogaskerekei lassan felörölték az elmúlt közel 700 év történelmi lenyomatait (nevezhetem e folyamatot fejlődésnek, modernizációnak is), hangulata még ma is őrzi patinás múltját. Ennek prominens példája a város szimbóluma, ez a 620 éve itt magasodó hatalmas építmény, Közép-Európa egyetlen, viszonylag épen megmaradt síkvidéki, gótikus téglavára. Elsőként ennek említése köthető nemzeti költőnk életéhez, hiszen Petőfi Sándor 1842-ben, alig húszévesen az ódon várak iránti rajongása okán látogatott Gyulára, hogy saját szemével lássa az egykori élet-halál harcok színterét. Emlékét ezen túl számos egyéb vonatkozásban is őrzi a város, ezért most felfedező sétára hívom Kedves Olvasóinkat. Emlékezzünk együtt – az út során megismert látnivalókkal és persze legendákkal – erre a lánglelkű, fiatalon derékba tört életű, természetben kicsi, ám költészetében hatalmas forradalmárra!

Petőfi rövidre szabott életében jóformán állandóan vándorolt. Nem ritkán gyalogosan – egyrészt szabadságvágya, nyughatatlan kíváncsisága, másrészt szük-

re szabott erszénye okán –, máskor szekéren, vagy egyszer-egyszer vonaton. Így jutott el – többnyire BONYHAY BENJÁMIN, megyei főszámvevő kocsiján – városunkba is. Mondhatjuk, hogy visszajáró vendég volt, de erről később...

Séta a belvárosban

A Béke-sugárútról nyíló Jókai Mór utcán történelmi tények egész sora elevenedik meg. Már maga az utca is Petőfire emlékeztet, hiszen barátjáról, híres író- és szerkesztőtársáról, pesti tartózkodása idején lakótársáról beszélünk. JÓKAI RÓZSA, a híres regényíróról, akiről írói pályája 50. évfordulóján, 1893-ban nevezték el az említett utcát, amikor a város díszpolgárává is fogadta. Az író nászúton járt itt először, LABORFALVI RÓZSA-val 1848. augusztus 28-án megkötött házasságuk után, ekkor ERKEL FERENC – újabb történelmi név! – testvére, ERKEL RUDOLF vendéglátását élvezték. Egy évvel később, 1849 augusztusában, a világosi (szöllősi) fegyverletétel után pedig itt bujdosott, hogy aztán feleségével a Bükkben keressen menedéket.

Lám, még épp csak elindultunk történelmi sétánkra, és már az első sarkon szembejön velünk a gazdag múlt.

Az utca közepe táján egy autentikus polgári házon emléktábla állítja meg az arra járó: „E házban látogat-

Szakál Lajos költő egykori lakóháza, ahol Petőfit is vendégül látták (a szerző felvételei)

ta meg Petőfi Sándor 1849 júliusában Szakál Lajos költőt” – ahogy korábban többször is.

A ház önmagában is műemlékjellegű, a XIX. század elején épült barokk stílusban DR. LADICS GYÖRGY jogász és ifjú felesége számára. Ma múzeumként látogatható, ahol bepillantunk a korabeli polgári családok mindennapjait reprezentáló élettérbe. [1]

Ebben a házban vendégeskedett Petőfi Sándor, amikor Gyulára látogatott SZAKÁL LAJOS költő barátjához. Korabeli feljegyzések szerint kellemes hangulatban töltött estéiken nem csupán irodalmi, de politikai nézeteikről is eszmét cseréltek, hiszen Szakál Lajos 1840-ben tett ügyvédi vizsgáját követően hamarosan a megye első jegyzője, később, a szabadságharc végéig főjegyzője lett. Népies, realista versei miatt pedig „aranytollú főjegyzőként” is emlegették. [2]

Ha ma sétálna Petőfi ezen az utcán, tovább haladva önmaga valós méretű, bronzba öntött képmásával találkozhatna. Itt áll ugyanis az a sok viszontagságot megélt szobor, amely – bár iskolát teremtett az emlékműszobrászatban – előbb senkinek sem kellett, ma azonban a leghitelesebb Petőfi-ábrázolásnak tartják, és olyan illusztris helyen is fellelhető az eredeti, Gyulán látható szobor másolata, mint a milánói *Biblioteca Ambrosiana* (Ambrosiana Könyvtár) és a *Pinacoteca Ambrosiana* (Ambrosiana Képtár) intézményének ott-hont adó Palazzo dell’Ambrosiana palota udvara, ahol nagy gondolkodók: PLATÓN, AQUINÓI SZENT TAMÁS, GOETHE, CHATEAUBRIAND, SCHILLER, DANTE, GALILEI, SHAKESPEARE, vagy MANZONI társaságában áll a maga törekeny valóságában.

Épp ez volt az alapvető probléma, amikor FERENCZY BÉNI 1948-ban, az 1848-as forradalom centenáriuma

megalkotta. Ferenczy is forradalmárnak nevezhető, művészi kifejezőmódja tekintetében mindenképpen, hiszen Petőfit – akiről ma már tudjuk, hogy hozzávetőleg 160 cm magas és kb. 50 kg súlyú, vékony testalkatú ember volt – élethűen formázta meg. Sőt, amint

Ferenczy Béni szobra Gyulán (a szerző felvételei)

Petőfi szobra és a Városháza épülete

azt a róla készült, ESCHER KÁROLY által restaurált daguerrotípiát is igazolta, arca minden eddig elkészült alkotásnál nagyobb hasonlóságot mutat. A kor hőszellemének azonban ez a deheroizáló, közhelyektől mentes megjelenítés nem felelt meg, ezért a Nemzeti Galéria pincéjébe száműzték az alkotást, ahonnan csak egy 1956 utáni kiállításon került ismét napvilágra. Itt látta meg Gyula város akkori tanácselnöke, aki megszerezte a városnak és 1960. március 15-én fel is avatták a szobor arányaihoz tökéletesen illeszkedő méretű – akkor még Dózsa Györgyről elnevezett –, 1963 óta már a költő nevét viselő téren. [3]

A szobor hányattatásai azonban itt még nem értek véget. A város lakói is zokon vették a lángelkű költő pátoszmentes (értsd: valóságű) ábrázolását, habár GENTHON ISTVÁN művészetkutató véleménye szerint Ferenczy lendületes Petőfi-ábrázolása hitelesen és művészien tükrözi a halandóság és halhatatlanság konfliktusát. Hiába. A szobrot nem csak nem szerették, de meg is rongálták. A költő bal kezében tartott kardot egy éjszaka letörték és a várost átszelő Élővíz-csatornába dobták. Sosem került elő, így újat kellett készíteni. [4]

Mára a város befogadta Petőfi törekeny alkatú mását, lakói minden év március 15-én itt gyűlnek össze ünnepelni és nemzeti színű szalagok, koszorúk sokaságával leróni tiszteletüket előtte.

A szobor gipszmintáját a Magyar Nemzeti Galéria őrzi, az eredeti „gyulai Petőfi” bronz mása a Palazzo dell’Ambrosiana mellett az ecuadori Magyar Kulturális Központ előtt (1973) és Ungváron, a Petőfi téren (1990) is „határozott léptekkel halad” az örökkévalóság felé.

Talán véletlen, de az is lehet, hogy a várostervezők gondos történelmi érzéke tájolta a szobrot a költő életének két szimbóluma közé:

Előtte – mintha épp oda igyekezne – a Városháza, a mindenkori döntéshozók székhelye magasodik, ahol nem egészen pontos, de több forrás által jegyzett emlékek szerint Petőfi Sándor is részt vett, sőt fel is szólalt egy 1849 júliusában tartott védbizottmányi ülésen. Ezt az eseményt örökíti meg a Városháza falán egy emléktábla, rajta a felirat: „A kortársi hagyomány szerint ebben az épületben mondta el utolsó politikai beszédét Petőfi Sándor 1849. júliusában”. [5]

Az említett felszólalás tartalmáról nincsenek hiteles feljegyzések, de történelmi tény, hogy a költő július 18-án elindult, hogy csatlakozzon Bem tábornok csapatához, tehát valóban a gyulai megyeházán mondhatta el utolsó nyilvános beszédét.

A téren álló szobor mögött pedig az a kút csobog, amelyet CZOLL DEMETER fűrt 1893-ban, majd 1927-ben HEJLINGER ANTAL építőmester tervezett hozzá díszes építményt. [6]

Emléktábla a Városháza falán

A díszkút ma is olyan tiszta forrást jelent a város lakóinak, mint Petőfi költészete népének.

Nem csak a gyulai Petőfi-szobor története ennyire zaklatott, hiszen a róla Budapesten, 1882-ben készült első köztéri alkotás is kalandos módon született. Ott nem a méretekkel volt gond, hiszen Izsó MIKLÓS négyméteres bronzszobrot álmódott meg a költőről,

melyet egy öt méter magas szürke gránit talapzatra helyezett volna, kellően magasztos testtartásban, kezében szimbolikus fegyverével, egy papírtekercssel. A tervek megvalósulása előtt azonban a művész meghalt, így az alkotást HUSZÁR ADOLF valósította meg a szoborbizottság által kiválasztott többféle Izsó-terv közül. A költséges szoborra REMÉNYI (született Hoffman) EDE (1828–1898) hegedűművész – a szabadságharc idején GÖRGEY segédtsíjtje, majd tábori hegedűse – szervezett gyűjtést, akihez nagyon közel állt Petőfi szabadságvágyó, forradalmi szelleme és költészete. REMÉNYI EDE hangversenyeinek bevételével jelentős támogatást nyújtott a szobor elkészítéséhez, a hosszúra nyúlt adakozás és a felállítás helyszíne körül kialakult viták után végül az 1882. október 15-én felavatott szobor ünnepi eseményén mégsem lehetett ott. A világot addigra már bejárta híres hegedűművész ugyanis 1878-ban az USA-ban telepedett le, Magyarországra már csak 1891-ben jött vissza, ekkor utoljára. Petőfi gondolataival való azonosulásaként gyakran hangoztatta, hogy ő sem „ágyban, párnák közt” akar meghalni. A sors „ajándékként” egy San Franciscó-i koncertjén, hegedülés közben hunyt el. [7]

A költő talán legjobb barátja, ARANY JÁNOS sem lehetett ott Magyarország első Petőfi-szobrának leleplezésénél, mert – bár nagyon készült az avatásra – az ünnepség idején betegen feküdt otthon és pontosan egy héttel később meghalt. [8]

Czoll Demeter és Hejlinger Antal díszkútja

A gyulai vár (a szerző felvétele)

A város ékességei

Haladjunk hát tovább – a város utcáin előre, a történelem idővonalán visszafelé –, hogy elérjük a Kossuth Lajos utcát, ahol érezhetően közeledünk az 1848–49-es forradalom és szabadságharc máig velünk élő emlékeihez. KOSSUTH LAJOS – a Batthyány-kormány pénzügyminisztere, később az Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke, majd 1849. április 14-én megválasztott ideiglenes államfője, kormányzó-elnöke – még megérte, hogy 1892-ben, 90. születésnapján Gyula városa róla nevezte el főutcáját. [2]

A napjainkban már hatalmas, árnyas fák alatt ívelő széles utca mentén elhaladunk ADY ENDRE, ALBRECHT DÜRER, BARTÓK BÉLA és JÓZSEF ATTILA kőbe, bronzba tömörített, fehér posztamenseken álló mása mellett – újabb gazdag adalékai a város történetének, hiszen valamennyiük életének része volt Gyula –, de most tovább sétálunk, mert az út végén, ám még mindig a belvárosban, már ott magasodik a falai közt nehéz ostromok emlékét őrző gyulai vár. Ha valami, hát ez valóban maga a történelem. Petőfi ezért a várért jött először, 1842-ben Gyulára. Őt természetesen nem ez a leisztult, megújult, a ma embere számára is befogadható és élvezhető látvány fogadta. Az 1400-as évek elején Maróti János macsói bán által elkezdett, majd

Mátyás király fia, CORVIN JÁNOS által (1482–1504 között) továbbépített, akkor már lakóépületként is funkcionáló hatalmas védvár folyamatosan változott az idők során, és többször gazdát is cserélt. Az 1550-es években királyi vár lett, majd egy évtizeddel később, a török fenyegetettség idején PAOLO MIRANDOLA itáliai hadmérnök tervei alapján készült el a megerősített védvár, melyet KERECSENYI LÁSZLÓ 1566-ban, 63 napi hősiesség után volt kénytelen feladni. A törökök 129 évnyi uralmát követően 1695-ben felszabadult, majd 1700-ban, az aradi vár megépítésével megszűnt végvári szerepe. Funkciója és arculata ismét megváltozott, hiszen a régi várarkokat feltöltötték, a védműveket lerombolták. A második világháború után kezdődött el a tudatos állagmegóvás, helyreállítás hosszú folyamata, melyben a város lakói is aktívan részt vettek. Többek között a város által kibocsátott várfal-sorsjegy vásárlásával (1987) igyekeztek szimbolikusan hozzátenni 1-1 téglát az újjáépítéshez. A munkálatok végül 2005-ben befejeződtek. A ma látható kiállítóterek, börtöncellák, kínzókamrák, látványos fegyverbemutatók, a vár ostromának terepasztalon vetített rekonstrukciója hűen eleveníti meg az egykori várakók életét, különleges bemutatói, kézműves foglalkozásai pedig igazán autentikus hangulatú programokat kí-

nálnak a helyieknek és a távolról érkező látogatóknak.

Mindezt Petőfi nem láthatta, de talán nem is érdekelte volna, hiszen neki a várak a harcokat, a forradalmakat, a szabadságot jelentették.

Művészetek az ódon falak között

Talán nem elfogultság azt állítani, hogy az ország több pontján, így a Kisvárdán 1979, Kőszegen 1982, Esztergomban 1990, Veszprémben 2001 óta működő várszínházak mellett a *Gyulai Várszínház* elsőként említendő (mondhatni „gyulaicum”), ha másért nem, a kronológia okán. Itt ugyanis már 1963-ban megálmodta – és meg is valósította – a különleges történelmi teátrumot MISZLAY ISTVÁN, a békéscsabai Jókai Színház főrendezője. Az első bemutató 1964-ben Victor Hugo *Hernani* című drámája volt. Az évtizedek alatt egymást követő rendezők, művészeti vezetők, igazgatók a történelmi drámák mellett egyre gazdagították a repertoárt, teret adva az irodalom és a zene ezernyi színének. Jó példája ennek a visszatérő programként szereplő jazz, blues, világ- és népzenei, vagy dixieland fesztivál, de

említhetném a 2005 óta megrendezett Shakespeare-Fesztivált, vagy a mindig fergeteges sikert arató Minden Magyarok Néptáncfesztiválját is.

A kezdetekben nyári színháznak indult vállalkozás mára egész évben otthont ad a művészeteknek. A vár történelmi falai között, valamint a mellette fekvő tó vizén felállított színpadon (télen a belvárosi kamarateremben) az elmúlt hatvan év alatt az ország legendaris színészei sorra felvonultak, művészetük mellett izgalmas atmoszférát teremtve jelenlétükkel a város utcáin, kávéházaiban. Petőfi is otthon érezte volna magát a társulatban, hiszen tudjuk, mennyire vonzotta a színeszet. Ha személyesen nem is, de több művével azért jelen volt a Gyulai Várszínházban is. Az 1847-ben könyvalakban megjelent *Tigris és hiéna* című művét 1979-ben mutatták be Gyulán [9], ami a korabeli beszámolók szerint nem aratott osztatlan sikert, ahogy egykor Kolozsváron 1889-ben sem [10, 11]. De nem csak ezzel a művével találkozunk a programban, 2018-ban, majd 2022-ben is műsorra tűzték *A helység kalapácsát*, a 2019-es programban pedig a *János vitéz misszió-t*, ezt a különleges, a Nemzeti Színházzal közös kezdeményezést. A költő életének egy egészen

Az Almásy-kastély (a szerző felvétele)

egyedi feldolgozását vitte színpadra BANNER ZOLTÁN (1932–) költő, művészeti író *Petőfi a hídon* című est-jével, melyben a Segesvár-közei fejéregyházi hídon láttatja utoljára az élő Petőfit. A műsort először Kolozsváron, a 150 éves évfordulón adta elő, majd Svédország, Ausztria és Németország mellett elhozta a Gyulai Várszínházba is.

Így él hát ma is Petőfi Sándor a gyulai vár falai között, amelyért 1842-ben először jött ide.

Utolsó állomás: „Letétetett, bevégeztetett”

Kilépve a Gyulai Vár ódon vaskapuján, a négy és fél évszázaddal ezelőtti török ostrom színhelyén – ma hatalmas üdezöld tér – teljes pompájában néz szembe velünk az Almásy-kastély, amely a Gyulai Várszínházhoz hasonlóan szintén országelső a kastélyok között művészeti vonatkozásban (is), mivel itt már 1746-ban mutattak be színdarabot. Nemzeti operánk megteremtője, himnuszunk zeneszerzője, ERKEL FERENC – aki történetesen Gyulán született – gyakran megfordult a kastélyban, ahol nagyapja kulturális udvarmesterként szervezte a művészeti eseményeket. MUNKÁCSY MIHÁLYT is itt vezette be SZAMOSSY ELEK a festészet világába, hogy aztán elinduljon világhódító művészi

A gyulai vár és környéke (a szerző felvételei)

pályáján. Sőt, uralkodók is jártak a kastélyban: 1807-ben MARIA LUDOVIKA (Napóleon felesége), 1857-ben FERENC JÓZSEF és felesége, a magyarok imádott Sissi-je.

Néha őszintén rácsodálkozom, hogyan fér bele ennyi nagy név, ennyi történelmi érték egy ilyen kicsi „ékszerdobozba”?

A két évszázad alatt formált – a Harruckern-Wenckheim-Almásy családok által szerzett, örökölt, majd épített – kastély azonban kevésbé felemelő, sőt tragikus sorsok emlékét is őrzi. Itt adta át 1849 augusztusában fegyverét az orosz hadsereg tisztjeinek AULICH LAJOS, DAMJANICH JÁNOS, KISS ERNŐ, KNÉZICH KÁROLY, LAHNER GYÖRGY, LEININGEN-WESTERBURG KÁROLY, NAGYSÁNDOR JÓZSEF és TÖRÖK IGNÁC tábornok, valamint LÁZÁR VILMOS ezredes. A város 1989. március 15-én emléktáblával jelölte meg azokat a házakat, ahol szállást adtak a fegyverletételre idehurcolt kilenc főtisztnek. A gyászos nap mementója a szintén ekkor készült, 1989. augusztus 22-én felavatott Honvédtiszti Emlékhely, MÁTÉ ISTVÁN (1952–) szobrászművész alkotása.

Az 1849-es szabadságharc után 167 évvel az Almásy-kastély már teljesen megújulva – példa értékű műemlékfelújításáért az ICOMOS- (International Council on Monuments and Sites) díjat kiérdemelve, 2016.

október 7-én, az Aradi Erekllyemúzeum relikviáiból berendezett „Letétezt, bevégeztetett” című időszaki kiállítás keretében tárta a látogatók elé az egykori mártírok személyes tárgyait. Damjanich János kardja, Kossuth Lajos lőfegyverrel kiegészített sétatálcája, vagy Knézich Károly legendásan összetört, markolat nélküli szabalyája, harci trombita és hatalmas méretű tábortábor mellett Petőfi Sándor dohányzacskója is kiállításra került. [12] Ennyi, ami megidézhette Őt ebben a társaságban, hiszen a fegyverletételre összegyűlt tábornokokat, ezredeseket, honvédtiszteket megelőzve Ő már korábban, július 31-én elindult a halhatatlanság felé...

Miért gyűjtjük, őrizzük ezeket az ereklyéket, személyes tárgyakat és a hozzájuk fűződő emlékeket? Talán, mert így próbáljuk velük a történelmet – s benne a saját emlékeinket – felfűzni az örökkévalóság végtelen gyöngysorára.

Tények – számokban

Petőfi Sándor huszonhat és fél évet élt, a történelmi Magyarország hozzávetőleg kétszáz városában megfordult hosszabb-rövidebb időre, ezek közül úgy nyolcvanban írt verseket – alkotói korszakának rövid, hat és fél éve alatt nagyjából nyolcszázhatvanat –, magyar költőink között harmadikként jegyzett legnagyobb szókinccsel (igen, internet-vezérelt világunkban már ez is mérhető). Ebben a rangsorban csak jóbarátja, ARANY JÁNOS, valamint atyai mestere, példaképe, VÖRÖSMARTY MIHÁLY előzte meg.

Mai ismereteink szerint ezt biztosan tudjuk. Élete mégis, kétszáz év múltán is csupa talány. Születésétől haláláig – sőt azon túl – számtalan kérdést hagyott hátra az utókornak. Kezdve születési dátumával, mivel két év – 1822–1823 – fordulóján látta meg a napvilágot, de – a kor szokásainak megfelelően – csak napokkal később anyakönyvezték. Születése helyeként is legalább három települést ismerünk, közülük épp az a Kiskőrös a legkevésbé valószínű, ahol mégis emlékházat rendeztek be állítólagos szülőházából. Mellette azonban Szabadszállás és Kiskunfélegyháza is igazoltan szülőttek tekint a költőt. Halála pedig végképp örök homályba vész. Kétszáz év alatt sem sikerült hiteles életrajzát megírni, ezért maradnak a kérdések, a korabeli leiratok és szájhagyományok, a nép ajkán élő legendák. Vannak köztük felemelő, szomorú, illúzióromboló, sőt egyenesen méltatlan történetek. Előbbire kedves példa az Eperjes melletti cemei erdő egy hatalmas bükkfája, melynek törzsén Petőfi neve olvasható. Hitelességét a bevéselt betűk mélységéből alapították meg és vetették egybe azzal a dátummal, amikor a költő 1845-ben ott járt TOMPA MIHÁLYAL. [13]

Ferenczi Béni szobra

Szomorú történetre is bőven akad példa, hiszen a nemzet nagy költője bizony sanyarú körülmények között élte le szűken mért életét. Egy átfagyoskodott tél után, 1844. február 11–18. között Petőfi Sándor gyalog(!) indult útnak Debrecenből Pestre munkát keresni, hogy PÁKK ALBERTnek megadhassa tartozását. A borzalmas idő ellenére egyetlen megmaradt értékét, a kabátját is eladta, hogy útközben ennivalót, szállást tudjon fizetni magának. [14]

Ez a történet ihlette ENDRŐDI SÁNDOR (1850–1920) költőt az alábbi vers megírására, melyet a *Félegyházi Hírlap* a Petőfi-centenárium évében tett közzé. [15]

Petőfi botja

*A szenvedések közt e bot volt
Egyetlen hű barátja tán.
Ezzel járt téli zimankóban
Sötét országutak során.
Nyomorban, kétségbeesésben
Ez volt egyetlen támasza,
Míg a dologtalan heréket
Vérén hizlalta a haza.
Ezzel a bottal rózta utját,
Míg lelkét száz kín tépdélé –
Az elmúlандó földiségből
Az örökkévalók felé.*

Hogy a következő történet mennyire illúzióromboló, vagy méltatlan, azt az Olvasóra bízom.

Az ember természete, hogy csak akkor tudja elengedni kedves halottját, ha méltó módon eltemeti. Talán ez a gondolat motiválta azokat az amatőr, majd a hozzájuk csatlakozó profi kutatókat is, akik a barguzini ásatásoktól remélték, hogy megtalálják a költő földi maradványait és emlékéhez méltó sírban helyezik örök nyugalomra. A nemzetközi méretűre duzzadt kutatások – régészek, orvosok, antropológusok, történészek bevonásával, és persze a mindezt finanszírozó vállalkozó hatalmas kiadásaival – azonban máig nem vezettek megnyugtató végkövetkeztetésre. A szövevényes, hitelesen nem igazolható személyek és szóbeszédek alapján kezdeményezett DNS-kutatások már az Amerikai Egyesült Államokig, sőt Kínáig is eljutottak – úgy tűnik, teljesen indokolatlanul. Az ásatásokról szóló dokumentumfilm számomra ezt igazolta.

Miért ragaszkodunk ennyire tárgyiasult emlékekhez, valaha élők halott porához? Miért zavarjuk meg ismeretlenül bárki örök álmát – és a közvéleményt – a költő földi maradványainak kutatása okán? A csontok kézbevétele, elemzése, vizsgálata mit tesz hozzá ahhoz a Petőfi-képhez, amely bennünk él?

Fontos felidézni és őrizni a hozzá köthető emléket, legendákat, továbbadni az ismereteket, de ami ennél fontosabb, hogy az ünnepi megemlékezésekre készülve folyamatosan csiszolódjon az ünnepeltről alkotott kép, hogy lassan összeálljon a nagy egész. Szerencsés, aki el tudja engedni a kézzel fogható „bizonyítékokat”, szellemi síkon próbálja meg értelmezni, értékelni az emberiség egyetemes kincseit, nagy egyéniségeit és nem kicsinyes, csontokat, DNS-eket boncolgató, már-már megalázó, illúzióromboló és tévutakra vezető vizsgálatoktól remél vélt/vágyott igazságokat.

Petőfi Sándor – feleségével, SZENDREI JÚLIÁVAL és kisfiukkal, az akkor éppen héthónapos ZOLTÁNKÁVAL – 1849. júliusában ORLAI PETRICS SOMA szüleinek békeességét, oltalmat nyújtó mezőberényi házában próbált nyugalmat találni politikából való kiábrándultsága, szülei elvesztése miatti szomorúsága, az ellene kiadott körözés és a több irányból fenyegető harci események közben. Tervezte, hogy Gyulára is újra el látogat költő, politikus barátaihoz, de erre már nem került sor. Július 17-én Aradra indult volna, hogy Damjanich tábornokkal találkozzon, de egy – később fátumnak hitt – baleset (bérelt kocsijának rúdját a megvadult lovak összetörték) maradásra kényszerítette. Másnapra a kocsit megjavították, épp indulni készültek. Ekkor érkezett meg váratlanul EGRESSY GÁBOR, Petőfi színész barátja és KISS SÁNDOR ezredes Bem tábornok Petőfit Erdélybe hívó üzenetével. Ezért indult végül a bőrös ekhós kocsi Petőfivel Arad he-

lyett Várad felé, átkelve a Kettős-Körös deszkakompján, hogy elhagyja a szeretett alföldi vidéket – és a földi létet. Az egykori körösi rév helyét ma emlékmű őrzi [16]:

Itt volt a régi rév, ahol
1849. július 18-án
PETŐFI SÁNDOR
átkelt a Körösön,
hogy Bem tábornok
erdélyi seregéhez
csatlakozzék.
„EKKOR HAGYTA EL KÖLTŐNK ÖRÖKRE
ÁBRÁNDJAINAK HAZÁJÁT, AZ ÁLTALA
SOKSZOR MEGÉNEKELT ALFÖLDET...”
(Orlai)

Az 1848/49-es korszak egyik legnagyobb hazai szakértője, DR. HERMANN RÓBERT történész szerint Petőfi Sándor 1849. július 31-én késő délután a mellkasán ért kardszúrás által vesztette életét. Teste az ott elesett többszáz honvédtársával együtt tömegsírba kerülhetett. [17]

„Ott essem el én,
A harc mezején,
Ott folyjon az ifjúi vér ki szivemből,
S ha ajkam örömteli végszava zendül,
Hadd nyelje el azt az acéli zörej,
A trombita hangja, az ágyudörej,
S holttestemen át
Fújó paripák
Száguldjanak a kivívott diadalra,
S ott hagyjanak engemet összetiporva.”

(Egy gondolat bánt engemet)

Sic fata tulere. Így volt a sors könyvében – és a költő versében – megírva.

P.S. – azaz utószó: Miért, hogy minden nép, minden ország, minden város megrögzötten kutatja és féltve őrzi a hozzá fűződő legendákat? Minél kisebb közös-

ség, annál inkább. Hírnevet, turistacsalogatót, gazdasági, vagy egyéb hasznot lát benne? Remélem, nem! Az emléktáblákkal jelölt épületek, a szobrok, a nagy egyéniségek nevét viselő utcák, terek által ugyanis meglevenedik a történelem – mindannyiunk közös múltja, öröme és bánatok törékeny gyöngysora. Vigyázzunk rá!

„A bánat? egy nagy oceán.
S az öröm?
Az oceán kis gyöngye. Talán,
Mire fölhozom, össze is töröm.”

(**P.S.** – azaz Petőfi Sándor)

Források:

- [1] Bm Népújság 1989. július 4.: 6. p.
- [2] Czeglédi Imre: Gyula város utcanevei 1851–2005. Gyula, 2008.
- [3] Bánóczy Zsuzsa: A milánói Petőfi-szobrok történetéhez. In: Ars Hungarica. 2000;28(1): 169–190. p.
- [4] <https://www.visitgyula.com/hu/cikk/mindenki-sanyikaja>
- [5] Árpási Zoltán: História napról napra. 365+1 történet Gyuláról. Gyula, 2021. Magánkiadás.
- [6] <http://parkhotelgyula.hu/muemlekek>
- [7] <https://papageno.hu/blogok/kataliszt/2020/03/a-petofi-szobor-amit-egy-hegedumuvesznek-koszonhetunk/>
- [8] Dr. Reisinger János: Ki nekünk Arany János. <https://www.youtube.com/watch?v=KgR-C2Q7col&t=3786s>
- [9] Film Színház Muzsika 1979. 2.: 6.p.
- [10] Szekrényesy Júlia: Petőfi tigrise. In: Élet és Irodalom, 1979. augusztus 18.: 13. p.
- [11] Sándor L. István: „Vérrel írt táncrenddel”. Petőfi Sándor: Tigris és hiéna – Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza. In: Szabolcs-Szatmári Szemle 2013.: 3–4. p.
- [12] Békés Megyei Népújság 2016. szeptember 27.: 4. p.
- [13] Hazánk, 1899. november 22.: 5. p.
- [14] Berényi Anna: Petőfi Sándor. Bp. Scholar Kiadó Kft., 2022.
- [15] Félegyházi Hírlap 1923. február 11.: 2. p.
- [16] Mezőberény története. Monográfia. Szerk. Szabó Ferenc. Mezőberény Nagyközség Tanácsának kiadása, 1973. 81–86. p.
- [17] Történelmi cikkek. Harmat Árpád Péter <http://tortenelemcikkek.hu/node/528>

Száz éve született Hári Mária (1923–2001)

VÉGH JUDIT

könyvtárvezető, SE Pető András Kar, Hári Mária Kari Könyvtár és Forrásközpont

vegh.judit@semmelweis.hu

A konduktív pedagógiával kapcsolatban a legtöbb embernek PETŐ ANDRÁS neve jut az eszébe. A szakirodalom sokszor Pető-módszerként említi a konduktív nevelést, amely 2006-ban elnyerte az „Első magyar szellemi Hungarikum” címet.

Pető az 1920-as évektől foglalkozott a mozgásukban korlátozott gyermekek sorsának javításával. A konduktív pedagógiai módszert évtizedeken keresztül fejlesztette, egészen haláláig ennek tökéletesítésén dolgozott. Ebben a korszakalkotó tevékenységben legfőbb és legelhivatottabb segítője HÁRI MÁRIA volt.

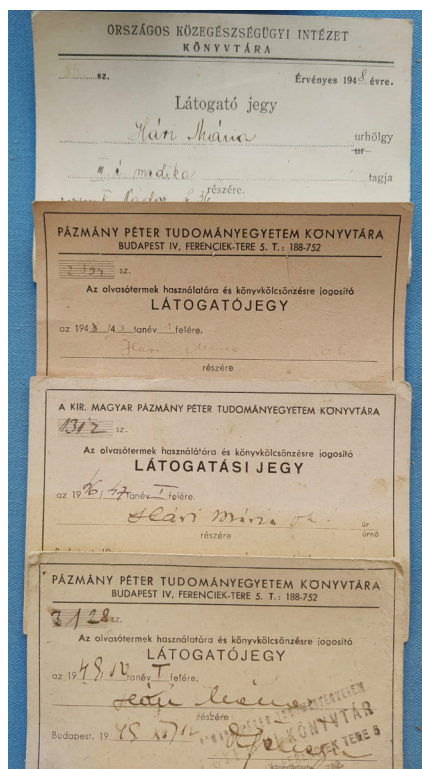
(fotó: SE Pető András Kar fotóarchívuma)

HÁRI MÁRIA Budapesten született 1923. augusztus 26-án. Édesapja DR. HÁRI GÉZA (1884–1947) bankigazgató volt, édesanyja WOLFINGER MÁRIA a háború után ápolónőként dolgozott. Egyetlen lánytestvére HÁRI ANNA (1919–1983). A budapesti Baár-Madas Református Leánygimnáziumban érettségizett 1941-ben. Érettségi után elvégezte a hároméves Tánc- és Mozdulattanítóképző Országos

Tanfolyamot. Az itt szerzett ismeretek birtokában a mozgássérült gyermekeken szeretett volna segíteni, ezért rendszeresen kijárt a „Nyomorék Gyermekek otthonba” (így nevezték a mai Mexikói úti Mozgásjavító Általános Iskolát). Itt tanulmányozhatta a mozgásfogyatékosok korabeli ellátását. 1944-ben, a háborús viszontagságok közepette fizikai munkára kötelezték: nappal szövőgyári, ruhagyári munkásként dolgozott, éjjel gyakran betegeket ápolt a kórházakban.

A háború után jelentkezett az orvosi egyetemre. Kezdő orvostanhallgató korában, 1945-ben ismerte meg PETŐ ANDRÁST, aki abban az időben még a saját lakásán, a Klotild utca 4. szám alatt (ma Stollár Béla utca) fogadta és kezelte a mozgássérülteket. Már az első találkozás nagy hatással volt a fiatal medikára. Petőnél a kezeléseket során valami egészen más, magasabb szintű és komplex hatást ismerhetett meg, amely óriási különbséget mutatott az általa már ismert gyógymódokhoz képest. Lenyűgözte a mozgásbeli problémák gyökeresen új megközelítése és kezelése, amely a mechanikus hatásokon túl egyfajta pedagógiát is tartalmazott. Ez a forradalmian új, holisztikus szemlélet, amely a mozgásfogyatékoságot tanulási zavarként értelmezte, annyira magával ragadta az ifjú Hári Máriát, hogy egyetemi tanulmányait félre téve, teljes odaadással, csak ezzel akart foglalkozni. Ahogy ő fogalmazott: *„Pető megismerése után egyetlen pillanatot sem akartam elmulasztani az életem, alkotásaim megfigyeléséből.”*

1946-tól medikusként dolgozott a Gyógypedagógiai Intézet Mozgásterápiai Osztályán. 1952-ben kapott orvosi diplomát. 1955-ben szakorvosi vizsgát tett termé-

Fent: Hári Mária munka közben; jobbra: könyvtári olvasójegyei (fotók: SE Pető András Kar archívuma)

szetes gyógymódokból, és ekkor már részt vett a gyógypedagógusok képzésében is. 1960-tól adjunktusként az Országos Mozgásterápiai Intézet igazgatóhelyettese volt. 1963-ban megalakult a Mozgássérültek Nevelőképző és Nevelőintézete, (továbbiakban Intézet), amelynek Hári Mária előbb igazgatóhelyettese, majd Pető András 1967-ben bekövetkezett halálát követően igazgatója, később főigazgatója lett. Ebben a minőségben 1994-ig, nyugdíjba vonulásáig tevékenykedett. Vezetése alatt mindig követte a Pető által kijelölt utat. Célja volt a konduktív pedagógia ismertté

és elismertté tétele, valamint a konduktorképzés fejlesztése. Számos nemzetközi konferencián tartott előadást, több nyelven írt tudományos közleményeket, amelyek egyre több szakember érdeklődését keltették fel a konduktív nevelés iránt. Az Intézet és a Pető módszer bemutatását nagyban elősegítette egy 1986-ban a BBC által készített film. Miután több országban is levetítették, a világ minden tájáról folyamatosan érkeztek a látogatók az Intézetbe, hogy személyesen ismerhessék meg az ott folyó munkát. Számos külföldi család hozta el Budapestre agyi bénulás következté-

Balra és jobbra: Hári Mária kitüntetéseiből; középen: Diana walesi hercegné 1990-es látogatása során kitüntette Hári Máriát. (fotók: SE Pető András Kar archívuma)

ben sérült gyermekét, akik a Pető-módszernek köszönhetően később önálló életvitelt tudtak kialakítani.

A konduktív nevelés mellett az Intézet nem kevésbé fontos feladata volt a konduktorok képzése. Hári Máriának köszönhető, hogy az Intézet a felsőoktatási rendszer részévé vált. A Nevelőképző első évfolyama 1967-ben államvizsgázott, így ettől az évtől már hivatásos konduktorok dolgoztak az Intézetben. Ezek a szakemberek egyfajta pedagógusok voltak, akik a fejlesztő munkát a pedagógiai munkával párhuzamosan végezték. Szükség volt tehát arra, hogy a konduktor hallgatók tanítóképzésben is részesüljenek. Kezdetben a Budapesti Tanítóképző Főiskolával szoros kapcsolatban zajlott a konduktorképzés, melynek eredményeként konduktortanító végzettséget lehetett szerezni. Ma már a konduktorhallgatók a második félév végén három féle specializációból választhatnak: az óvodai, az iskolai, és a pedagógiai rehabilitáció specializációk más-más korosztály konduktív nevelésére készítik fel a hallgatót. Mindezt egy intézményen belül.

Egy felsőfokú képzést nyújtó tanintézetben központi szerepe van a könyvtárnak. Az Intézet könyvtárának gyökereit Pető András tekintélyes méretű magánkönyvtára jelentette, amelyet otthon, a lakásán tartott. Ezek jórészt orvosi könyvek voltak, de számos

filozófiai, vallási, természettudományi, szépirodalmi kötetet is találunk a gyűjteményében. A könyveket Pető halála után költöztették át a Villányi úti Intézetbe. Ez a gyűjtemény a konduktív pedagógia megalkotásához használt szakirodalmat tartalmazta. Hári Mária gondosan megőrizte a könyveknek Pető által kialakított rendszerezését, és ez alapján fejlesztette tovább a gyűjteményt. A legújabb szakkönyvek vásárlása mellett számos hazai és külföldi szakfolyóirat beszerzésére is talált lehetőséget. Hári Mária volt az első, aki könyveket írt a konduktív nevelésről, oktatói tevékenységéhez kapcsolódva pedig számos főiskolai jegyzetet is készített. Ezeket a mai napig használják a konduktorképzés során. A konduktív nevelés lényegét egy néhány oldalas írásban foglalta össze „*A humán alapelv a konduktív nevelésben*” címmel. Ezt a művét sok nyelvre lefordították. Halálának huszadik évfordulójára megjelent egy ünnepi kiadvány, amelyben öt nyelven olvashatjuk ezt a gyönyörűen megfogalmazott gondolatsort. Már nyugdíjasként, 1997-ben megírta a konduktív pedagógia ötvenéves történetét. Ez a könyv egyben Pető András élettörténete is. Az ÁKOS KÁROLYVAL közösen írt „*Konduktív pedagógia I.*” című könyv alapmű minden konduktor számára. 1988-ban angol fordításban is kiadták Londonban.

Pár kötet Hári Mária életművéből

A Villányi úti Intézetben még nem volt önálló könyvtár, a könyveket szekrényekben tárolták, és külön szépirodalmi gyűjteményt állítottak össze az intézet kezeljei számára. Könyvtár-ügyben komoly előrelépést jelentett az 1985. áprilisában felavatott, Kútvolgyi úti épületbe történt költözés. Itt már önálló terekkel rendelkező, valódi könyvtárat alakítottak ki. Ugyancsak ekkor alakult meg a Villányi úton az iskolai fiókönyvtár. Az Intézet felvette alapítója nevét, és *Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete (MPANNI)* néven működött tovább.

A könyvtár állományának gondozását eleinte ideiglenesen felkért könyvtárosokra bízta, nem volt állandó könyvtáros. A konduktor hallgatók akkoriban inkább a Budapesti Tanítóképző Főiskola könyvtárát használták. A képzés fejlődésével azonban egyre inkább erősödött az igény az MPANNI saját könyvtárának fejlesztésére. 1992-től BALOGH MARGIT személyében szakképzett könyvtáros vette át a könyvtárépítést. Munkája során útmutatást és sok segítséget kapott Hári Máriától, vele szoros együttműködésben fejlesztette és vezette a konduktív pedagógia egyetlen szakkönyvtárát. Pető András régi könyveiből különgyűjteményt alakított ki, a szabadpolcokon szakrendbe rendezte a könyveket. 1999-re a teljes könyvállomány szabadpolcra került. Fáradhatatlan és szakértő munkájának eredményeként egy minden tekintetben korszerű, a felsőoktatás szakirodalmi igényeit kielégítő, témájában a világon egyedülálló szakkönyvtárt hozott létre. Balogh Margit a könyvtárfejlesztés mellett könyvek, kiadványok szerkesztésével is gazdagította a szakirodalmat. Csaknem 18 éven át vezette a könyvtárat.

2007-ben egy HEFOP pályázaton elnyert támogatással ismét megújult a könyvtár. Nagyobb alapterületen, korszerűbb berendezéssel működhetett tovább. Ekkor vette fel Hári Mária nevét. 2017. augusztus 1. óta a Semmelweis Egyetem Pető András Karának szervezeti egységként, *Hári Mária Kari Könyvtár és Forrásközpont* néven szolgálja Olvasóit és a konduktív pedagógiát.

Az SE Hári Mária Kari Könyvtár és Forrásközpont bejárata ma (fotó: a szerző felvétele)

Olvasmányok

- Balogh Margit. Dr. Hári Mária mint szerző és mint könyvtárépítő. In: *Emlékkönyv : Dr. Hári Mária (1923–2001)*. Szerk. Kollega Tarsoly István. Budapest: Pető András Főiskola; 2014. pp. 36–52.
- Balogh Margit (szerk.). *Hári Mária (1923–2001)*. Budapest: MPANNI; 2005. 97 p.
- Hári Mária. *A konduktív pedagógia története*. Budapest: MPANNI; 1997. 389 p.
- Kállay Zsófia. *Az intézményfejlődés folyamata*. In: *A konduktív pedagógia kézikönyve: Több mint gyakorlat...* Szerk. Kollega Tarsoly István. Budapest: Semmelweis Egyetem Pető András Kar; 2019. pp. 79–96.
- Kollega Tarsoly István (szerk.). *Emlékkönyv: Dr. Hári Mária (1923–2001)*. Budapest: Pető András Főiskola; 2014. 204 p.
- Kollega Tarsoly István. *A konduktív pedagógia könyvtára és szakirodalma*. In: *Kollega Tarsoly István (szerk.). A konduktív pedagógia kézikönyve: Több mint gyakorlat...* Budapest: Semmelweis Egyetem Pető András Kar; 2019. pp. 97–102.

A felhasznált képek forrása: a Pető András Kar fotóarchívuma, illetve a szerző által készített képek.

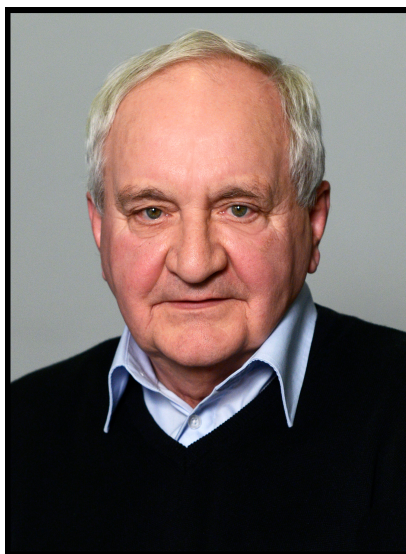
Elhunyt Kapronczay Károly (1941–2023)

POGÁNY GYÖRGY

bibliofil52@gmail.com

A felnőttkori személyiség a gyermek- és ifjúkorban alakul ki, az akkor szerzett élmények, benyomások maradandóan meghatározzák a későbbi tulajdonságjegyeket és a jellemet, valamint komoly szerepük van a pályaválasztásban is. Mindez a megállapítás különösen igaz a közelmúltban, 2023. március 1-jén elhunyt KAPRONCZAY KÁROLYRA, a *Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár* korábbi főigazgatójára, a sokoldalú orvostörténészre, az MTA doktorára. Még kamaszfiú volt, amikor először került kapcsolatba későbbi munkahelyével és gimnáziumi tanáráként ismerte meg majdani hivatali főnökét, ANTALL JÓZSEFET, aki osztályfőnökeként személyiségére, emberi tartására, majd később feletteseként szakmai pályafutására is maradandó hatással volt. Ez a két kapcsolódás alapvetően meghatározta életútját, tudományos működését.

Kapronczay Károly értelmiségi családban Budapesten született 1941. február 28-án. Édesanyja KAPRONCZAY ISTVÁNNÉ MAGYAR ERZSÉBET (1915–2003) 1933-ban érettségizett a Ráskai Lea Leánygimnáziumban, gyógyszerésznek készült, végül azonban a Kereskedelmi Akadémiát végezte el és házasságkötéséig, 1937-ig bankhivatalnokként dolgozott. Amikor 1951-ben megalakult az Orvostörténeti Könyvtár, PALLA ÁKOS igazgató a nyelveket tudó, művelt asszonyt könyvtárosként alkalmazta és 1978-ig volt megbecsült munkatársa az intézménynek. A három munkaerővel rendelkező könyvtár – PALLA ÁKOS, KAPRONCZAY ISTVÁNNÉ és FODOR LÓRÁNTNÉ – rövid idő alatt közel százezer kötetnyi, rendezetlen „könyvhegyek” birtokosa lett. A gyűjtemény alapanyagát az egykori Budapesti Királyi Orvosegyesület könyvtárának állománya képezte, ezt gazdagította az akkoriban megszüntetett szerzetesi könyvtárakból bekerülő könyvanyag. A feldolgozás első állomása a rendezés, mindenképpen

(CC BY-SA: AnZsu Film Bt. Szabados Zsuzsanna)

a politikai szempontok alapján lebonyolított kötelező „selejtezés” lett. Ez utóbbi előírás arra vonatkozott, hogy a szerzetesrendek ide szállított anyagából csak az orvosi vonatkozású könyveket lehetett megtartani, a többit átadták a megmaradt és működésükben engedélyezett egyházi könyvtáraknak. Ebben a könyvrendező, könyvválogató munkában vett részt édesanyja révén Kapronczay Károly. A diák-munka során szerzett élmények, benyomások és talán a megszerzett tárgyi ismeretek nagy mértékben hozzájárultak későbbi pályaválasztásához és ugyan eredetileg nem

orvosi könyvtárosnak és orvostörténésznek készült, mégis ez a hivatás tette lehetővé később tudományos életműve kibontakozását.

1955-től a híres budai gimnázium, a Toldy tanulója lett. Az iskola azokban az években egy-egy osztályát egykori híres tanulóiról nevezte el, így Kapronczay a Feszty Árpád festőművészről elnevezett osztályban folytatta tanulmányait. Később ugyan megszüntették ezt az elnevezési formát és az A-osztály lett a diákközösség hivatalos elnevezése, ez azonban nem változtatott azon, hogy kiemelt humán tagozatú osztály volt. A Feszty-osztályban – hogy ezt az elnevezést használjuk – számos későbbi jeles személyiség tanult, az osztály valamennyi diákja egyetemi, főiskolai diplomát szerzett és szakmája megbecsült tagjaként tartja számon őket a közösségi emlékezet. A későbbi hírességek közül Kapronczay osztálytársa volt többek között JESZENSZKY GÉZA történész, az Antall-kormány külügyminisztere; BUZINKAY GÉZA sajtótörténész, BOLBERITZ PÁL teológus, egyetemi tanár, MEGAY LÁSZLÓ író, újságíró. És 1957-től tanáruk volt az Eötvös Gimnáziumból büntetésként a Toldyba áthelyezett ANTALL JÓZSEF, aki később osztályfőnöke lett a fiúknak. 1957. október 23-án, a forradalom évfordulóján az osztály néma tüntetéssel demonstrált a felkelés

és szabadságharc eszméi mellett. A megindult vizsgálat szerette volna Antall Józsefre hárítani a tüntetés megszervezésének felelősségét, ez azonban nem sikerült. A diákok az 1957. október 26-án megtartott rendkívüli fegyelmi tárgyaláson azt vallották, hogy senki sem szervezte a tüntetést, az spontán robbant ki. Mindenestre szigorúan büntették a megmozdulásban részt vevő diákokat: egyetemi, főiskolai tanulmányokat nem folytathattak, két évig nem jelentkezhettek felsőoktatási intézménybe. Az írásban megkapott tiltás indoklása szerint azért, mert „*Tagja volt annak az osztálynak, amelyik az 1957. október 23-án rendezett néma tüntetésen részt vett.*”

Kapronczay Károly az érettségit követően az akkoriban megindult kétéves orvosi könyvtárosi szaktanfolyamra iratkozott be, melynek elvégzése után sorkatonai szolgálatot teljesített, így csak némi késéssel jelentkezhetett az ELTE történelem – könyvtár szakára, ahol 1968-ban szerzett diplomát. Kiváló lengyel nyelvtudását hasznosítva a lengyel múlt kutatójának készült, e témából írta egyetemi szakdolgozatát, *Mickiewicz és a Trybuna Ludów* címmel. 1971-ben egyetemi doktori címet nyert *Magyar-lengyel politikai kapcsolatok 1918–1929* című disszertációjával. PhD értekezését 2003-ban védte meg, disszertációjának címe *Magyarországi lengyel menekültek 1939–1945*, különös tekintettel más nemzetek menekültjeire is volt. Az MTA doktora tudományos fokozatot 2011-ben szerezte *Magyar – lengyel orvosi kapcsolatok 1945-ig* című munkájával.

1969-től volt a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár tudományos munkatársa, 1972-től osztályvezetői beosztásban dolgozott. 1985-től főigazgató-helyettesi kinevezést kapott, 1990–1991 között megbízott főigazgatóként működött, 1992-től 1999-ig ügyvezető főigazgatója volt az intézménynek, 1999 és 2000 augusztusa között ismét megbízott főigazgatóként irányította az orvostörténeti intézményt. 2000. szeptemberétől 2008-ig főigazgató volt, majd címzetes főigazgatóként az intézmény tudományos ügyeit vezette. 1981 és 1996 között a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Orvostörténeti Tanszékén az orvostörténelem előadója volt, 2008-tól az orvostörténet egyetemi tanára lett.

1990 és 1994 között a Belügyminisztériumban is dolgozott miniszteri főtanácsadóként, 1999-től a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány kuratóriumának tagja, utóbb elnöke volt. Haláláig ellátta a Magyar Orvostörténelmi Társaság főtítkári feladatait, egyúttal főszerkesztője volt a társaság folyóiratának, az *Orvostörténeti Közleményeknek*. Ezek az adatok az életút hivatali állomásait jelölik, azt a keretet, amelyben kibontakozott tudósi életműve.

Az orvostörténelem művelői között orvosok mellett mindig jelentős szerepet töltöttek be a széles körű ismeretekkel, enciklopédikus tudással rendelkező bölcsész végzettségű kutatók. Az orvostörténésznek ugyanis polihisztornak kell lennie. Az eredetileg orvosi végzettségű és enciklopédikus tudású NÉMETH LÁSZLÓ – aki egyébként szintén a Toldyban érettségizett – az orvostörténetet a történelem egyik segédtudományának látta, amely azonban nemcsak színes adatokkal gazdagítja a históriát, hanem – és ez a fontosabb feladata – egy másik szempontból, egy másik magatartásból, életmegtámasztásból: a betegségből, pontosabban a betegséghez közelítő orvos problémafölvételéből értelmetti a kultúra lényegét: „*Az orvostörténet, mint az orvostudomány története, a kor elméleti leleményét, probléma-forgató bátorságát mutatja meg; mint kiváló orvosok története, a szentek és vezetők mellett az egyes korszakok legirracionalisabb alakjait.*” Az orvoslás, a gyógyítás története többféle tudományterület szintézise, az európai újkortól alapvetően természet-tudományos alapozottságú, ám kezdeti, a mágiával, varázslással, vagyis a természetfölötti szférával való kapcsolatából sok mindent megőrzött; ha mást nem is, legalább a csodavárást, a gyógyulás hitét a legreménytelenebb helyzetekben. Racionalitás és misztika: az európai kultúra e kettős, összefonódó, egymást feltelező dichotomikus alapvonása (gondoljunk arra, hogy a középkori misztika egyidőben virágzott a skolasztika racionalitásával, AVILAI SZENT TERÉZ kortársa MONTAIGNE; SWEDENBORG egyidőben élt VOLTAIRE-rel) világosan kirajzolódik az orvoslás történetében. A görögöknél kialakuló két irányzat végső soron a mai orvostudományi paradigmákban is felismerhető. ASZKLÉPIOSZ és a nevéhez köthető teória a gyógyítás nem természettudományos, kevésbé racionális elemeit hangsúlyozza, a különféle pszichoszomatikus orvosi iskolák képviselői a görög orvosisten késői utódai. Az aszklépiadákban, vagyis a gyógyító szentélyekben folyó inkubáció, a feltehetően hipnotikus eredetű és talán kábítószerrel is elősegített templomi alvás mint terápia mellett kezdett kialakulni egy másik orvosi szemlélet, a Kr. e. V. században élt és egyébként nem kevésbé mitologikus személy, HIPPOKRATÉSZ racionális, a tapasztalaton alapuló irányzata. Az „orvostudomány atyja” persze nemcsak a nevéhez kötött, 52 írást tartalmazó gyűjtemény révén emblematikus alakja a gyógyításnak. Személyéhez kapcsolja az utókor az orvoslás etikai követelményrendszerének megfogalmazását. A híres „Eskü” az egyik legtöbbet elemzett orvosi forrás: nem véletlenül. Biztos, hogy nem egy személy által és nem is egy időben állított össze, századok során, különböző korok etikai normáinak hatására alakult ki, végső formájában már a középkori Európa keresztény szellemiségét tükrözi

az öngyilkosság segítésének (értsd: az eutanáziának) és az abortusznak a tilalmával. Látható a fentiekből, hogy az orvostörténet milyen sokrétű diszciplína, műveléséhez számos szakterület kellő ismerete szükséges és egy bölcsész végzettségű személy új, friss szemlélettel közelítve a területhez, jelentős eredményeket érhet el.

Kapronczay Károly a diszciplína művelésében felhasználta a legújabb történettudományi irányzatok eredményeit, így munkásságában komoly szerepe volt a francia Annales iskola módszerei alkalmazásának, miszerint a történelem nem pusztán a nagy események, háborúk, nagy emberek, sorsfordító küzdelmek tudománya, hanem a mindennapok eseményeinek, a történelemben élő emberek életmegnyilvánulását és annak feltárását is maga elé tűző diszciplína. Az Annales iskola másik alapvető módszertani követelménye a források teljeskörű összegyűjtése, feltárása, vagyis a történetírónak az egykorvolt tények lehetséges maximumának felkutatása után kell, szabad elkészíteni a múltról szóló narratíváját. Kapronczay ezeket figyelembe véve alakította ki történetírói elveit. Különösen fontosnak tartotta az életrajzírás megújítását, az orvosok közéletben betöltött szerepének tisztázását, társadalmi kapcsolataik bemutatását. Tudományos meggyőződése volt, hogy az életrajz az orvostörténelem nélkülözhetetlen része, a biográfiákon

keresztül kirajzolódik egy-egy korszak orvostudományának képe és át-tekinthetővé válik a különféle orvosi iskolák egymásra hatása, kapcsolódása. Tudományos munkája során szakértőjévé vált többek között a 18–20. századi magyar orvos- és patikusegyéniségek életrajzának, a magyarországi közegészségügy történetének, a Semmelweis-család történetének, valamint az első világháború orvostörténetének. Orvostörténeti eredményeiért a Magyar Orvostörténelmi Társaság Zsámboky János érmével 1981-ben, 1994-ben pedig Weszprémi István Emlékérmével tüntette ki. 2014-ben elnyerte a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjét.

Kutatói pályafutásában nem lett hűtlen fiatalkori első nagy témájához, a lengyel múlt különböző aspektusainak feltárásához, behatóan vizsgálta a magyar-lengyel kapcsolatok múltját is, 1988-tól a Magyar Tudományos Akadémia Magyar-Lengyel Történetbizottságának tagja és titkára volt, tevékenységét a Lengyel Köztársaság 1999-ben a Lengyel Érdemrend Lovagkeresztjével ismerte el.

Tudományos munkásságának áttekintése nehéz feladat, szakcikkeinek és ismeretterjesztő írásainak száma meghaladja az 1000 tételt. Még hetvenedik születésnapjára jelent meg tiszteletére egy emlékkötet – *Festschrift – Cito pede labitur aetas. Tanulmányok Kapronczay Károly 70. születésnapjára* címmel 2011-

ben, amely közölt egy válogatott bibliográfiát. A recenziókat nem tartalmazó összeállítás 847 általa írt magyar és idegen nyelvű művet tartalmaz. Az MTMT adatbázisban 2022-ig sorakoznak az általa közzétett publikációk adatai, mintegy 400 tudományos közlemény ad számot munkásságáról, az adatbázisban viszont nem szerepelnek a recenziók és napilapokban közzétett ismeretterjesztő írások. Az önállóan megjelent, általa írt vagy szerkesztett kötetek száma is mintegy hatvan.

Mint szó volt róla, tudományos munkásságában a kezdetektől kiemelt szerepet kapott a lengyel–magyar kapcsolatok múltjának feltárása. Különösen fontosnak tartotta a II. világháború alatt Magyarországra menekült lengyelek sorsának kutatását. Nyilván nem tévedünk, ha megállapítjuk, hogy ebben szerepe volt Antall Józsefnek, hiszen édesapja, ID. ANTALL JÓZSEF kormánybiztosként szervezte 1939-től a lengyel menekültek életét. A kérdéssel foglalkozó fontosabb kötetei: *Magyar–lengyel menekültügy. 1939–1945* (Budapest, Gondolat, 1990. 251 p.), *Akkor nem volt Lengyelország. Lengyel menekültek Magyarországon 1939–1944* (Budapest, Magvető, 1992. 175 p.), *Lengyel katonák magyar földön* (Budapest, Zrínyi, 1994. 133 p.), *Lengyel menekültek Magyarországon. 1939–1945* (Budapest, Mundus, 2009. 248 p.). Lektorálta és jegyzetekkel ellátta a *Barátok a bajban. Lengyel menekültek Magyarországon 1939–1945* (Budapest, Európa, 1985. 654 p.) című dokumentumkötetet. Közzétette id. Antall József emlékiratát: *Menekültek menedéke. Id. Antall József emlékiratai* (Budapest, Mundus, 1997. 388 p.).

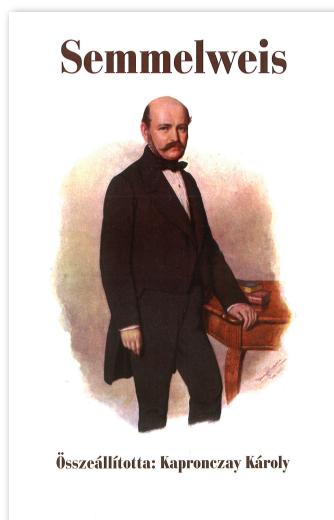
A Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára című sorozatban önálló kötetet jelentetett meg *Lengyelország és a lengyel–magyar kapcsolatok 20. századi történetéből* címmel (Budapest, Johan Béla Alapítvány, M. Tudtört. és Egészségtud. Int., Kőbányai Önkormányzat, 2018. 231 p.). Az ezer esztendőre visszatekintő lengyel–magyar kapcsolatokat is feldolgozta: *A ma-*

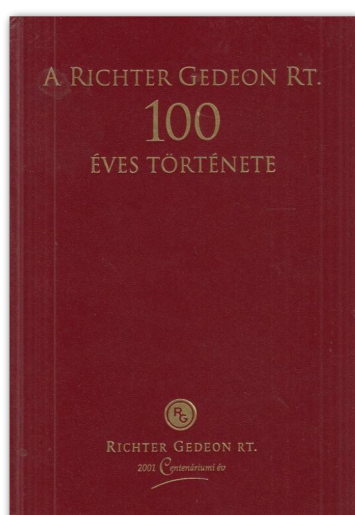
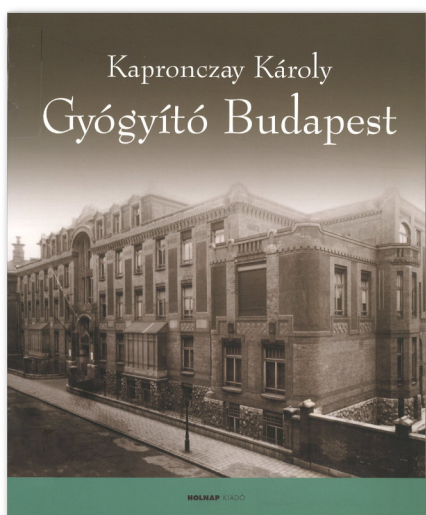
gyar–lengyel történelmi kapcsolatok évszázadai. (Budapest, Mundus, 2000. 210 p.). A kötet A magyar műveltség 1100 éve című sorozat tagja.

Fontos munkát tett közzé 1998-ban Az Antall József Emlékbizottság és Baráti Társaság évkönyveiben, amikor VARGA BÉLA munkásságával ismertette meg az olvasókat: *A nemzetgyűlés elnöke volt: kilenc évtized a 20. századból. Varga Béla vallomásai életútjáról, 1991-ben.* (Budapest, Mundus, 1998. 119 p.). Varga Béla (1903–1995) római katolikus pap volt, 1929-től Balatonbogláron plébánosként szolgált. A második világháború alatt a községben működött a lengyel gimnázium és komoly szerepe volt a lengyel menekültek támogatásában. A háború után képviselő lett és mint ilyen a Nemzetgyűlés elnöki tisztét töltötte be. 1947-ben a letartóztatás elől emigrációba vonult, 1990-ben az új, szabad magyar Országgyűlésben ünnepi beszédet tartott. A következő évben végleg hazatelepült.

Orvostörténeti munkái között meg kell említeni, hogy a Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára elnevezésű sorozatban önálló kötetben dolgozta fel hazánk és Lengyelország orvostörténeti kapcsolatait: *Lengyel–magyar orvostörténet. A magyar–lengyel és lengyel–magyar orvosi-közegészségügyi kapcsolatok múltjából 1945-ig.* (Budapest, MATI, 2013. 287 p., [56] t.).

Az orvostörténet több részterületén publikált, ezek közül különösen érdekelte a közegészségügy története, több monográfiában dolgozta fel a kérdést: *A magyar közegészségügy az OKI működésének kezdetétől a II. világháború kitöréséig.* A kötetet testvérhúga, a szintén orvostörténész KAPRONCZAY KATALIN közreműködésével jelentette meg és szintén a Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtárában látott napvilágot. (Budapest, MOT, 2019. 358 p.). A trianoni döntés közegészségügyi hatásait több kötetében vizsgálta: *Trianon és a magyar köz- és egészségügyi szolgálat* (Budapest, M. Orvostört. Társ., 2021. 149 p.), *A magyar közegészségügy az I. világháborút és a Trianont követő*

években: a Tanácsköztársaság bukásától az Országos Közegészségügyi Intézet munkájának megindulásáig, 1919–1927. (Budapest, MOT, 2018. 356 p.), ez a kötet is a Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtárában látott napvilágot. Kapcsolódott a fenti munkáihoz *A magyarországi közegészségügy szakterületeinek történetéből, 1876–1944* című összeállítás, melyet GAZDA ISTVÁN rendezett sajtó alá. ([Piliscsaba], MATI; Budapest, Semmelweis Orvostört. Múz., Kvtár és Lvt., 2010. 261 p.) Ez a munka is a Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára című sorozatban kapott helyet, csakúgy mint *A magyarországi közegészségügy története, 1770–1944. Jogalkotás, közegészségügyi intézmények, szakirodalom*, melyet szintén Gazda István rendezett sajtó alá. (Budapest, SE Közegészségtani Int., Semmelweis Orvostört. Múz., Kvt. és Lvt., MATI, 2008. 364 p.). A Libri historiae medicae című sorozat tagjaként látott napvilágot a *Fejezetek 125 év magyar egészségügyének történetéből* (Budapest, Tarsoly K. : Semmelweis Orvostört. Múz., Kvt. és Lvt., 2001. 232 p.). REMETEI FILEP FERENC körmendi nyugalmazott kórházigazgatóval közösen dolgozta fel a nyugat-dunántúli város gyógyításának históriáját: *Körmend egészségügyének története* (Körmend, Körmend Vár. Tcs., 1983. 157 p., [64] t.). A kötet a Körmendi füzetek részeként hagyta el a sajtót.

Kapronczay fontosnak tartotta az intézmény- és tudománytörténet művelését is, önálló kötetben dolgozta fel az orvostörténet művelése szempontjából meghatározó két intézmény múltját. Az egyik munka *A Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár története 1837-től napjainkig* (Budapest, Johan Béla Alapítvány, M. Tudtört. és Egészségtud. Int., 2017. 147 p.) Több más munkájához hasonlóan ez az írása is a Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára részeként jelent meg, a másik pedig *A Magyar Orvostörténeti Társaság története*. (Budapest, Semmelweis, 2014. 140 p.). Kap-

ronczay Katalinnal közösen jegyzi az orvostörténet tudománytörténetét is: *Az orvostörténelem Magyarországon : egy szaktudomány története* (Budapest, OPKM, 2005. 146 p.). Az orvostörténet két emblemikus művelőjének munkásságát is feldolgozta: *Magyary-Kossa Gyula és Győry Tibor hatása a magyar orvostörténeti iskolára*. Írta és összeáll. Kapronczay Károly. (Budapest, OFI OPKM, 2009. 100 p.). Győry pályafutását külön kötetben is megírta: *Győry Tibor. A kísérő tanulmányt írta Kapronczay Károly*. (Budapest, OPKM, 2001. 91 p.). Előbbi a *Mesterek és tanítványok*, utóbbi a *Tudós tanárok tanár tudósok* című sorozat egy-egy tomusa volt.

Antall József működése előtt két kötetben is kifejezte tiszteletét. A néhai miniszterelnök orvostörténeti tanulmányait gyűjtötte össze a Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára sorozat részeként *Az orvostörténész, művelődéstörténész és tudományszervező Antall József írásaiból születése 80. évfordulója tiszteletére* című kötetben. (Budapest, M. Orvostört. Társ., Semmelweis Orvostört. Múz., Kvt. és Lvt. ; [Piliscsaba], MATI, 2012. 498 p.), illetve az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum *Tudós tanárok, tanár tudósok* című sorozatában egykori osztályfőnöke és későbbi hivatali felettese pályaképét írta meg: *Antall József* (Budapest, OPKM, 2001. 148 p.).

Történetírói habitusának megfelelően különös figyelemmel fordult a forrásokhoz, több forrásgyűjtemény összeállítás, megjelentetése kapcsolódik személyéhez: *Az I. világháború magyar orvosi emlékeiből: naplók, kéziratok visszaemlékezések, szacikkek*. (Összeáll. és a jegyzeteket írta Kapronczay Károly és Kapronczay Katalin. Budapest, MOT, 2016. 546 p.). Ez a kiadvány is a Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtárának egyik darabja, csakúgy mint az alábbi két munka: *Orvosok az 1956-os forradalomban és szabadságharcban : egészségügyiek a forradalomtól a meg-*

torlásig : naplók, iratok, egykorú dokumentumok tükrében. Összeáll. Kapronczay Károly. (Budapest, MOT, 2017. 419 p.), *Az 1848–49-es szabadságharc egészségügye és honvéddorvosai* (Sajtó alá rend. Gazda István, az összefoglaló tanulmányokat írta Kapronczay Károly, előszót írta Schultheisz Emil. Piliscsaba, MATI; Budapest, Semmelweis Orvostört. Múz., Kvt. és Lvt., 2000. 523 p.).

Az orvostörténehez kapcsolódó különböző részterületekkel is foglalkozott. Ezek egyike volt a *Fejezetek a magyar gyógyszerészet történetéből*, melyet testvérel, Kapronczay Katalinnal a Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára köteteként jelentetett meg (Budapest, Johan Béla Alapítvány, MATI, 2016. 239 p.). Szerkesztésében jelent meg a Richter-gyógyszergyár története: *A Richter Gedeon Rt. 100 éves története* (Budapest, Medicina, 2001. 350 p.). Budapest kórházainak múltját tekintette át inkább a nagyközönségnek készült *Gyógyító Budapest* című kötetében (Budapest, Holnap, 2011. 145 p.), mely a *Mesél a város* című sorozat egyik egysége. Feldolgozta az ország kórháztörténetét is: *Az ápolás-, ápolóképzés és kórházügy története Magyarországon* (Budapest, Semmelweis Orvostört. Múz., Kvt. és Lvt., 2005. 79 p.). Kötetben örököltte meg az I. világháború katonarvoslásának főbb mozzanatait: *Háború és orvoslás. Az I. világháború katonaegészségügye, annak néhány előzménye és utóélete*. Orvostörténeti tanulmányok (Budapest : M. Orvostört. Társ., 2015. 266 p.). Sok más kötetéhez hasonlóan ez a munka is a Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtárában jelent meg. Foglalkozott a térség orvostörténetével is, erről kötetben tett tanúságot: *Közép-Kelet-Európa orvosi múltja* (Budapest, Johan Béla Alapítvány, 2013. 222 p.). Az egyetemes orvostörténelem kérdéseit tekintette át az *Az orvostörténelem századai* című könyvében (Budapest, Semmelweis, 2010. 278 p.). Külön műben vizsgálta a közép-európai térség orvosképzését: *Közép-Európa orvosképzése* (Budapest, OPKM, 2004. 93 p.).

Mint szó volt róla, különösen fontosnak tartotta az orvoséletrajz mint műfaj művelését. Hézagpótló munkát tett közzé *Magyar orvoséletrajzi lexikon* címmel (Budapest, Mundus, 2004. 411 p.), a kötet mintegy 2000 jeles, a hazai gyógyításban meghatározó szerepet betöltő orvos megbízható biográfiáját tartalmazza. Behatóan foglalkozott Semmelweis Ignáccal és önálló, a *Magyar Tudománytörténeti Szemle* könyvtára részeként megjelenő kötetben a család történetét is kikutatta: *Semmelweis* (Összeáll. Kapronczay Károly. Budapest, MTA Orvostört. Munkabiz., Kőbánya Önkormányzata; Piliscsaba, MATI, 2015. 160 p.), *A Semmelweis család története*. (Budapest, Semmelweis, 2008. 79 p.).

Tudományos érdeklődését felkeltette a nagy orvosegyéniségek működése. VIZI E. SZILVESZTERREL közösen tette közzé a *Híres magyar orvosok* című tomust, mely a Magyar Tudományos Akadémia és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár közös kiadványaként látott napvilágot 2000-ben Budapesten a Galenus Kiadó gondozásában 169 lap terjedelemben. A XIX. századi hazai gyógyítás egy fontos szegmensét mutatta be a *Balassa János és a pesti orvosi iskola* címmel közzétett munkájában (Budapest, OPKM, 2002. 92 p.), a *Mesterek és tanítványok* című sorozatban kapott helyet. A magyarországi örmény orvosok és gyógyszerészek tevékenységét tekintette át *Adatok a magyarörmény orvosok és gyógyszerészek történetéhez*, mely Budaörsön, az Örmény Kisebbségi Önkormányzat gondozásában jelent meg 2002-ben 133 oldalon.

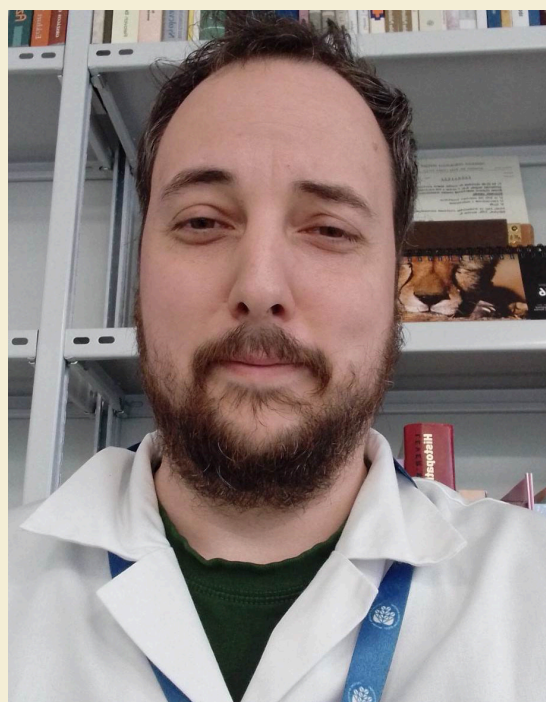
Kapronczay Károly jó stílusú, szép magyarsággal fogalmazó kutató volt. Írásaira jellemző, hogy a részletes adatokból színes, érdekesen és élvezetesen megírt összkép rajzolódik ki az olvasó előtt. Oktatóként is megmutatkozott ez a tulajdonsága: hallgatói szívesen fogadták érdekes előadásait. Jelentős volt tudomány-szervezői tevékenysége is, SCHULTHEISZ EMIL professzor hetvenedik születésnapja alkalmából írta: „Az Orvostörténelmi Társaságban kifejtett, majd tíz lusztumnyi tudomány-szervezői tevékenysége során sokat tett azért, hogy a Társaság élete az utóbbi, a korábbiaknál is viszontagságosabb évtizedekben is eleven maradt. Nagyrészt az ő emberi vonzerejének, lelkesedésének és kiterjedt kapcsolatrendszerének köszönhető, hogy több kiváló és rangos előadót sikerült a Társaság előadóüléseire, konferenciáira csábítanunk, s hogy az orvostörténet renoméja az Akadémia köreiből is megnőtt.”

Jelentős volt szerkesztő munkássága is. Elsősorban az *Orvostörténeti Közlemények* említendő; főszerkesztőként biztos ítélettel, nagy hozzáértéssel, ugyanakkor kellő tapintattal bírálta a benyújtott írásokat. Hosszú ideig szerkesztette a *Valóságot*, a szerkesztési munkával óhatatlanul együttjáró különféle konfliktusok kezelésében sokat segített színes egyénisége, józansága és minden helyzetben felcsillanó humora. Halálával a magyar orvostörténet meghatározó személyisége távozott. Kapronczay Károlyt a Magyar Nemzeti Múzeum – Semmelweis Orvostörténeti Múzeuma, Könyvtára és Adattára, a Magyar Orvostörténelmi Társaság, és a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány saját halottjának tekinti. És fájó szívvel búcsúzik tőle az orvosi könyvtárosok közössége. ■

Névjegy

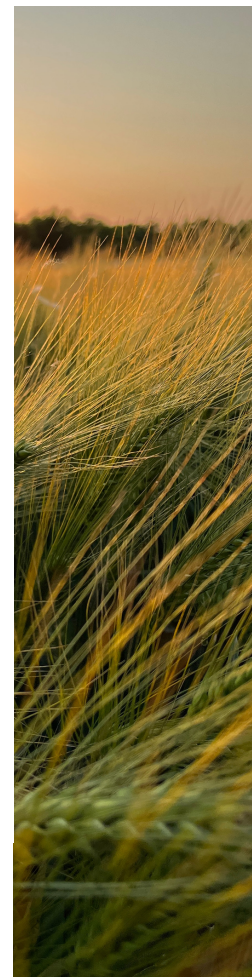
Bemutatkozik: Pirmann Tamás

PIRMANN TAMÁS vagyok, 32 éves. Tanulmányaim az ELTE Bölcsészettudományi Karán végeztem informatikus-könyvtáros alap-, majd filozófia mesterszakon. Egyetem során volt lehetőségem gyakornokként dolgozni Brüsszelben két hónapot, valamint a mestertanulmányaim alatt ösztöndíjas voltam az írországi *University College of Dublin*ban. 2019 óta dolgozom itthon könyvtárosként; az első 3 évet a szentendrei Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtárban töltöttem mint tájékoztató könyvtáros, illetve e mellett az utolsó egy évben a helytörténeti osztályon is dolgoztam. Az *Országos Onkológiai Intézet Orvosi Könyvtár*ában 2021 decembere óta vagyok alkalmazásban. Szakmámban legjobban a tudományometriát szerettem meg. Folyékonyan beszélek angolul, társalgási szinten franciául. Nagyon szeretem FALUDY GYÖRGY és CZÓBEL MINKA verseit. ■

A szerző felvétele

Nyári impressziók

Brátán Vera fotói

Szerzői útmutató | *Author guidelines*

Az Orvosi Könyvtárak a MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE (MOKSZ) szakfolyóiratoként az érintkező szakterületeken készült tudományos közleményeket, ezen szakmai közösség életével, napi munkájával kapcsolatos cikkeket és érdeklődésére számot tartó híreket tesz közzé open access formában.

Az egyes rovatok rövid bemutatása (ld. a borító hátoldalán) leendő szerzőink számára kínál fel lehetőségeket készülő publikációik céljának, műfajának megválasztásában.

Az Orvosi Könyvtárak – néhány indokolt kivételtől eltekintve – kizárólag máshol még nem publikált írásokat közöl. A szerkesztőség az elektronikus postacímére (ok.szerkesztoseg@gmail.com) megküldött kéziratokat úgy tekinti, hogy azok közrebecsátása minden feltüntetett szerző közös akaratával történik. A közlésre való elfogadás jogát a szerkesztőség fenntartja, az eredeti szövegváltozatokat – a szerzői szabadság és felelősség meghagyásával – szakmai és nyelvi szempontból lektorálja, a megjelent közlemények tartalmáért a szerzők felelnek.

Kérjük Tisztelt Szerzőinket, hogy nevük mellett munkahelyüket (amennyiben van) és elektronikus elérhetőségüket is tüntessék fel, a közlemény címét pedig magyar és angol nyelven szerepeltessék.

Az „Eredeti közlemények” rovatba szánt művek kéziratának emellett tartalmaznia kell:

- a cikk magyar és angol nyelvű rezüméjét (maximum 100-100 szó terjedelemben);
- a közlemény tartalmát tükröző 3-5 angol és magyar nyelvű kulcsszót;
- a közlemény végére rendezett jegyzeteket, a hivatkozott (szak)irodalom és a közölt képek forrásait.
- A jegyzetek tartalmazzák az azonosításhoz szükséges adatokat, formai szempontból pedig kövessék a *Vancouver* hivatkozási módszert.

Példák a különféle forrástípusok esetében:

- **teljes könyv**
Tringer L. A pszichiátria tankönyve. 5. átdolg. kiad. Budapest: Semmelweis; 2019. 604 p.
- **könyvfejezet**
Ashley M. Legal aspects of consent to treatment and the nature of malpractice claims in the United Kingdom In: Kay S, Wilks D, McCombe D ed. Oxford Textbook of Plastic and Reconstructive Surgery. Oxford: Oxford University Press; 2021. p. 1597–1604.
- **folyóiratcikk (1–6 szerző)**
Phimister EG, Hamel MB, Morrissey S, Rubin E. The Science behind the Study. N Engl J Med. 2022 June 2; 386 (22): 2138. DOI: 10.1056/NEJMe2206397
- **folyóiratcikk (6-nál több szerző)**
Richeldi L, Azuma A, Cottin V, Hesslinger C, Stowasser S, Valenzuela C, et al. Trial of a Preferential Phosphodiesterase 4B Inhibitor for Idiopathic Pulmonary Fibrosis. N. Engl J Med 2022 June 9; 386 (22): 2178–2187. DOI: 10.1056/NEJMoa2201737
- **internetes forrás**
Kirkman E, Watts S. Combat Casualty Care Research Programme. J R Army Med Corps. 2014 Jun;160(2):109–116. [letöltés dátuma: 2022. július 25.] URL: <https://militaryhealth.bmj.com/content/160/2/109.long>. DOI: 10.1136/jramc-2014-000254

(A Vancouver hivatkozási módszerrel kapcsolatban részletesebben vö. The Medical Library Association Style Manual. Rev. September 2019. Chicago, IL : Medical Library Association; 2019. [letöltés dátuma: 2022. augusztus 17.] URL: <https://www.mlanet.org/page/style-manual>)

Megjelenés: *Appearance:*
elektronikusan *electronic*

Periodicitás: *Periodicity:*
negyedéves *quarterly*

Kiadó: *Published by:*
Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége *Hungarian Medical Library Association*

Felelős kiadó: *Publisher in Charge:*
SZLUKA PÉTER *PÉTER SZLUKA*

Főszerkesztő: *Editor-in-Chief:*
GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES *ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI*

Honlap: *Website:*
<https://moksz.org> *<https://moksz.org>*

Facebook: *Facebook:*
<https://www.facebook.com/orvosikvtarak> *<https://www.facebook.com/orvosikvtarak>*

Szerkesztőbizottság: *Editorial Staff:*
GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES *ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI*
POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD) *DR. GABRIELLA POGÁNYNÉ RÓZSA (PHD)*

Szerkesztőség: *Editorial Board:*
E-mail: *E-mail:*
ok.szerkesztoseg@gmail.com *ok.szerkesztoseg@gmail.com*

Telefon: *Phone:*
+36 70 610 4093 *+36 70 610 4093*

Tervezés, tördelés: *Design, layout editor:*
BRÁTÁN VERA *VERA BRÁTÁN*

Adószám: *Tax Number:*
18230082-1-42 *18230082-1-42*

ISSN 2061-0378

DOI: 10.18424/OK.2023.2

ORVOSI • 2023/2
KÖNYVTÁRAK